

Europos Komisija

Nei Europos Komisija, nei joks jai atstovaujantis asmuo negali būti laikomi atsakingais už šiame leidinyje esančios informacijos panaudojimą.

© Nuotraukos: Europos Bendrijos

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti
Jums rasti atsakymus į klausimus apie
Europos Sąjungą

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*): Kai kurie mobiliojo ryšio operatoriai neteikia paslaugos skambinti 00 800 numeriu arba šie skambučiai yra mokami.

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji pasiekama per EUROPA serverį (<http://europa.eu>).

Katalogo duomenys bei santrauka pateikiami šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2009

ISBN 978-92-79-12681-9

doi:10.2767/26976

© Europos Bendrijos, 2009

Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Printed in Germany

SPAUDINTA BALTAME POPIERIUJE, BLUKINTAME NENAUDOJANT CHLORO

GALIMYBĖ PAKEISTI GYVENIMĄ

ES investuoja į žmones
per Europos socialinį fondą

Europos Komisija

Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių
galimybių generalinis direktoratas
A1 padalinys

Rankraštis parengtas 2009 m. birželio mėn.

Turinys

Jaunimas

Pasirengimas tinkamam darbui

10 21 metų Audrey Libres grįžo į koledžą Šampanės provincijoje (Prancūzija), kad taptų floristės padėjėja.

Sportas gyvenimui

14 27 metų Sheena Matthews iš Dublino (Airija) baigė sporto trenerių kursus ir šiuo metu padeda mokyti naujus instruktorius.

Sveikas verslas

18 Prisijungusi prie jaunųjų verslininkų projekto, 26 metų Radmila Petroušková atidarė sveiko maisto kavinę Česke Budejovicų mieste (Čekijos Respublika).

Iššūkis užsidirbti pragyvenimui

12 18 metų Bruno De Almeida Aveiro gavo naudos iš trejų metų ugdymo ir mokymo projekto, garantavusio jam savivaldybės sodininko pareigas Liuksemburge.

Perspektyvos Rytuose

16 29 metų Bruno Texeira pasinaudojo stažuojančiomis Indonezijoje užmegztais ryšiais įkurdamas prekybos konsultacinę įmonę Porte (Portugalija).

Jaunystės ir energijos telkimas

20 Prieš atidarydamas nuosavą sporto prekių parduotuvę Klermon Ferane (Prancūzija), 27 metų Yannas Lelièvre'as gavo paramą verslo planui parengti.

Moterų ir vyrų lygios teisės

Vyresnioji karta linksminasi, o moterys eina į darbą

24 38 metų Koulla Aggelou dirba valytoja Augorou mieste (Kipras), o jos pagyvenusią mamą linksmina dienos programa.

Išskirtinio turizmo verslo kūrimas

28 50-metei Riikka-Leenai Lappalainen priklausantis šeimos viešbutis Pohjois Savo regione (Suomija) suklestėjo, jai sudalyvavus tarptautiniame moterų verslininkų projekte.

Geresnė darbo ir gyvenimo pusiausvyra

32 Drachtene (Olandija) 53 metų Gerardas Jansenas eina pareigas vietos vandens tarnyboje dirbdamas namie.

Žaidimų pertrauka darbe

26 39 metų Stephanas Wittichas gali tęsti savo tyrimus, kol jo dukra prižiūrima Vienos universiteto dienos centre (Austrija).

Moteris vairuotojo vietoje

30 Baigusi verslo kursus 26 metų žurnalistė Beata Szozda internete pradėjo publikuoti savo leidinį apie automobilius Poznanėje (Lenkija).

Ateitis jos pačios rankose

34 Bratislavoje (Slovakija) 37 metų Katarína Vargová, baigusi mokymus ir gavusi patarimų, grįžo į darbo rinką po užsitęsusių motinystės atostogų.

Neįgalieji

Georgia'os istorija

38 Reabilitacijos programa Korfu mieste (Graikija) padėjo 36 metų Georgia'ei Chrisikopoulou rasti sodininkės darbą.

Sėkmės receptas

42 Po metus trukusių kulinarijos mokymų 33 metų Éva Gyulai dirba šeimos skanėstų restorane Šekzarde (Vengrija).

Kaimo gyvenimo malonumai

46 22 metų Andrejus Lovrencenas baigė mokymo kursus, padėjusius įsidarbinti žemės ūkyje Prekmurjės regione (Slovėnija).

Negalia – ne kliūtis dirbti

40 47 metų Andrzejus Lubowieckis pabaigė kursus, skirtus iš dalies neįgaliesiems žmonėms, kad galėtų ieškoti darbo Gdynėje (Lenkija), ir kitą dieną jį gavo apsaugos įmonėje.

Ištiesti ranką aklajam

44 Latvijos universitete, Rygoje, 21 metų studentė Sarmite Gromska gauna nemokamą studijų medžiagą Brailio raštu.

Mokymasis gyventi, juntant skausmą

48 54 metų valytoja Otilia Marques Liuksemburge vykusiuose mokymo kursuose išmoko įveikti ją kamuojančią reumatinį nugaros skausmą.

Vyresni darbuotojai

Pasirengimas naujai karjerai

52 58 metų Jane Grøne, įgijusi autobuso vairuotojos kvalifikaciją Alborge (Danija), dėkoja darbo kompetencijos kursų darbuotojams.

Tikroji patirties vertė

56 Programa, vienijanti darbdavius ir vyresnio amžiaus darbuotojus Vienoje (Austrija), padėjo 55 metų Roswithai Kerbel gauti darbą labdaros organizacijoje.

Nauji įgūdžiai ir bendruomeniškumo jausmas

60 IT kursai pastūmėjo 71 metų verslininkę Aldoną Mikalauskienę modernizuoti savo buhalterijos įmonę Vilniuje (Lietuva).

Perkvalifikavimas šiuolaikinei darbo jėgai

54 Įgyti darbo kompiuteriu įgūdžiai padėjo 53 metų Milanui Nedbalui iš Prusinovice'ų miesto (Čekijos Respublika) grįžti į darbą gamybos sektoriuje po to, kai jis buvo atleistas dėl etatų mažinimo.

Socialinis solidarumas suteikia viltį

58 62 metų Tsvetanas Ivanovas tapo socialiniu padėjėju Vratsoje (Bulgarija) ir už tai dėkoja projektui, remiančiam pagyvenusius ir negalinčius išieiti iš namų gyventojus.

Grįžimas į darbą

62 Įgūdžių atnaujinimo kursai padėjo 60 metų George'ui Mifsudui pradėti dirbti kraštovaizdžio tvarkymo darbuotoju Maltoje.

Veršlumas

Mentoriavimas nurodo transporto priemonėms su oro pagalvėmis tinkamą kelią

66 Mentoriavimo projektas suteikė 32 metų Peeteriui Tarmetui reikiamų priemonių reklamuoti išvykas transporto priemonėms su oro pagalvėmis Taline (Estija).

Medumi pateptas verslas

70 31 metų Normundas Zepas išklusė mažų įmonių valdymui skirtus mokymo kursus ir dabar jo verslas kaime, Kalupėje (Latvija), klesti.

Statybų verslui reikia tvirtų pamatų

74 47 metų Jose Salmeronas Guindos pertvarkė savo statybos kompaniją La Huertezuela mieste (Ispanija) padedant MVĮ programai.

Ekologiškos energijos gaminimas

68 37 metų Sandra Barnes-Keywood sužinojo, kaip pasiekti, kad jos „B&B“ viešbutis Čičesteryje, Anglijos pietuose, mažiau kenktų aplinkai.

Saugumo užtikrinimas ūkyje

72 40 metų Gaetane Anselme gavo patarimų, kaip gerinti jos mokomąjį ūkį Valonijoje (Belgija) lankančių vaikų saugą.

Kaimo ateities kūrimas

76 39 metų Florinas Istrate padeda ūkininkams Barbutetu mieste (Rumunija) susikurti užtikrintą pragyvenimą sau ir savo šeimoms.

Nauji įgūdžiai

Antras šansas, nauja karjera

80 Žmonių, kuriems per 40, mokymo programos padedama, 48 metų Marie Therese Vella galėjo imtis naujos veiklos ir dabar dirba visą darbo dieną plėtos fonde Maltoje.

Geras darbuotojas užsitarnauja tinkamą pripažinimą

84 34 metų Zsoltas Korczas baigė vienerių metų profesinio rengimo kursus ir daug metų išdirbęs statybininku Zalaegerszega mieste (Vengrija) įgijo mūrinių kvalifikaciją.

Karjeros progresas

88 Intensyvios mokomosios pratybos padėjo 33 metų Bilianai Filipovai iš Dupnitso (Bulgarija) susitvarkyti su išaugusiu administravimo krūviu.

Nedidelė parama padeda paprasčiau išspręsti problemas

82 Profesinio rengimo kursai Larnakoje (Kipras) padėjo 41 metų Andreas'ui Apatzidžiui gauti furgono vairuotojo darbą, kuris jam labai tinka.

Investicija į gerą nakties miegą

86 50 metų Danielis Dellisse'as baigė techninio perkvalifikavimo kursus savo įmonėje Flandrijoje (Belgija), kad galėtų pereiti į dienos darbo pamainas.

Žinių atnaujinimas

90 48 metų Peteris Melleris atnaujino savo mašinų gamybos įgūdžius Magdeburge (Vokietija) ir užsitikrino darbą automobilių pramonėje.

Švietimas ir mokymasis

Tikroji tradicijos vertė

94 Europos stipendija suteikė 24 metų Monicai Stroe, antropologei iš Bukarešto (Rumunija), galimybę patobulinti savo mokslinį darbą.

Iš miškų

98 Miškininkystės mokymai padėjo 59 metų Marijai Balbinai Soares Melo Rochai sutvarkyti savo šeimos žemę šalia Porto (Portugalija).

Dideli tikslai

102 28 metų kolegijos dėstytojas iš Šiaulių (Lietuva) Nedas Jurgaitis pasisėmė išskirtinių žinių iš kelių geriausių Europos profesorių, kurios padėjo jam įgauti pasitikėjimo ir lipti karjeros laiptais.

Kūrybingumo skatinimas

96 33 metų Harri Haanpaa norėtų pasidalyti žiniasklaidos įgūdžiais, kurie jam padėjo įkurti nuosavą kino kūrimo įmonę Helsinkyje (Suomija).

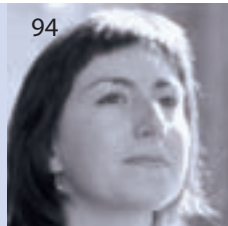
Karjera naujovių srityje

100 Padedant subsidijai moksliniams tyrimams, 30-metis Simone'as Rossi iš Umbrijos (Italija) išsiveržė į priekį naujos saulės energijos sistemos kūrimo srityje ir užsitikrino ilgalaikį darbą.

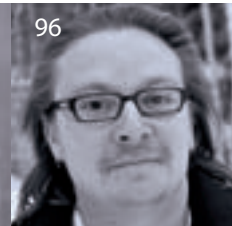
Kelio pirmyn rodymas kitiems

104 44 metų aktorius ir muzikantas Mogens'as Lausenas sužinojo, kaip įkurti įmonę, siūlančią pagalbą norintiems daryti karjerą, Arhuse (Danijoje).

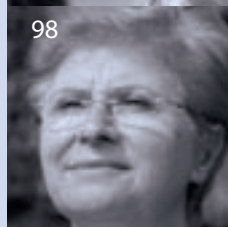
94

96

98

100

102

104

Socialinė įtrauka

Tinkamo kelio pasirinkimas

108 26 metų Jana Urbanija atsikratė priklausomybės nuo narkotikų ir išklausė neformalią mokymo programą, kuri jai padėjo pradėti studijas Liublianos universitete (Slovėnija).

Iš gatvės į mados pasaulį

112 50 metų Fiorella gyveno Bolonijos (Italija) gatvėse, tačiau prieš dvejus metus baigti profesinio rengimo kursai benamiams padėjo jai įgyti kvalifikaciją ir tapti drabužių parduotuvės vadove.

Bendravimas kurtiesiems

116 Bratislavoje (Slovakija) 30-metis Mario Greško nugaulė savo kurtumą ir gavo trokštamą darbą mašinų gamyboje, kai išmoko dirbti kompiuteriu.

Nauji IT įgūdžiai geresnei ateičiai

110 Vaikystėje tapęs našlaičiu, 27 metų Christos Giannakopoulos dalyvavo kompiuterių mokymo kursuose ir dabar dirba mažmeninėje prekyboje Chalkidėje (Graikija).

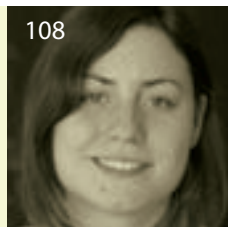
Nuosprendis ir galimybė pasitaisyti

114 Projektas „Life Coaching“ suteikė 47 metų Allanui McGinlay'ui galimybę pamiršti savo kalinio praeitį ir rasti darbą, kuriame jis padeda kitiems buvusiems kaliniams Wishaw mieste (Škotija).

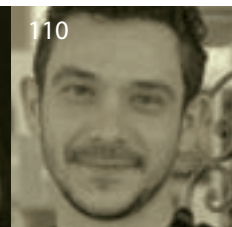
Šypsokitės!

118 52 metų Anne-Lie Thuveesson buvo suteikta pagalba ir ji įveikė depresiją bei įkūrė nuosavą kulinarijos parduotuvę Hassleholmo mieste (Švedija).

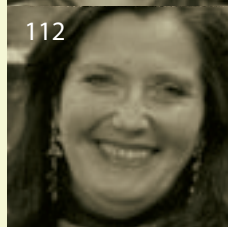
108

110

112

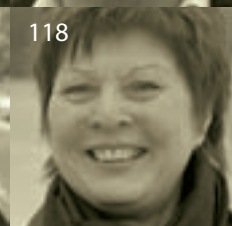
114

116

118

Kova su diskriminacija

Integracijos projektas Estijoje atveria duris

122 37 metų Messurme Pissareva dalyvavo Johvi mieste vykusiame kitataučių integracijos į Estijos visuomenę projekte ir dabar valdo nekilnojamojo turto bendrovę.

Kambarys viršuje

126 Romų bendruomenės projekto padedama, 30-metė Amparo Navaja Maldonado pakilo į prižiūrėtojos pareigas dideliame viešbutyje Sevilijoje (Ispanija).

Žinios suteikia galios

130 Bedarbių moterų mokymo projekto padedama, 38 metų Khadiža Madžobi įgyvendino savo svajonę atidaryti grožio saloną Amsterdame (Olandija).

Įsiliejimas į darbo rinką

124 Stažuotė logistikos ir tiekimo grandinės valdymo srityje leido 38 metų Serge'ui Mbami iš Limeriko (Airija) gauti nuolatinį darbą.

Galimybė visiškai save išlaikyti

128 Jaunimo mokymų programa padėjo 25 metų Abširui Abukarui rasti darbą ir integruotis į vietinę kultūrą Malmėje (Švedija).

Įvairovės galia

132 44 metų Cornelia Schultheiss pasinaudojo pagalba ir Berlyne (Vokietija) atidarė konsultacinę įmonę, skatinančią tarpkultūrinį verslininkų tarpusavio supratimą.

Abėcėlinė temų rodyklė

134

Investavimo į žmones projektų sąrašas

142

Galimybė pakeisti gyvenimą

Asmeninės istorijos iš Europos socialinio fondo

Ką iš tiesų mums gali pasiūlyti Europos Sąjunga? Europos socialinis fondas yra vienas iš atsakymų į šį klausimą. Jis investuoja į žmones: maždaug į 10 milijonų žmonių kasmet visose 27 ES valstybėse narėse. 54 istorijos šioje knygoje parodo, kaip stipriai ESF pakeičia tikrų žmonių gyvenimus, nes jo veikla dažniausiai paveikia kiekvieną asmeniškai.

ESF buvo įkurtas 1957 m. ir šiandien sudaro apie 10 proc. ES biudžeto. Šie pinigai skiriami dideliame skaičiui individualių projektų visoje ES, nacionaliniu ir vietos mastu kuriamų siekiant patenkinti konkrečius skirtingose situacijose atsidūrusių žmonių poreikius.

Jis atspindi toliaregišką ES įkūrėjų mąstymą – daugiau nei prieš pusę amžiaus jie suprato, kad tautų vienijimas priklauso ne vien nuo sutarčių ir prekybos sandėrių. ESF praktiškai demonstruoja valstybių narių ir bendruomenių solidarumą ir padeda Europos piliečiams pasitikti metams bėgant išskylančius naujus iššūkius. Jis įgyvendina bendras Europos visuomenės vertybes, grindžiamas vienodu kiekvieno žmogaus gyvenimo vertinimu ir jo kokybės gerinimu. Praktiškai tai yra galimybė labiau pažeidžiamiems visuomenės nariams įsidarbinti, gauti sveikatos priežiūrą, apsirūpinti būstu bei sulaukti globos ir paramos.

Nors pagrindinis ESF prioritetas yra suteikti žmonėms darbą, tai dar nereiškia, kad bet kokį seną darbą. Jo finansuojami projektai padeda žmonėms rasti tinkamą darbą, kuriame jie tobulėtų ir kurį išsaugotų. Projektai siūlo perkvalifikavimą ir pagalbą,

kurie gali padėti žmonėms grįžti į darbą ir sumažinti našą šeimoms ir bendruomenėms. Be to, tai yra pagrindinė ES priemonė, padedanti žmonėms prisitaikyti prie pertvarkos ir susidoroti su iššūkiais, su kuriais jie susiduria naudodamiesi savo teise keliauti po valstybes nares. ES ekonominį augimą sąlygoja tik bendros jos 500 milijonų gyventojų pastangos ir jėga.

Pagrindinis ESF principas yra galių suteikimas: padėti žmonėms, kad jie patys padėtų sau, priimtų savarankiškus sprendimus ir suvoktų savo siekius. Šioje knygoje pateikiamos 54 žmonių, kurie pasinaudojo ESF finansuojamų iniciatyvų galimybėmis, istorijos.

Visos šios istorijos – tai pasakojimai žmonių, kuriuos sieja apsisprendimas pagerinti savo gyvenimą arba atsisakymas pasiduoti sunkumams ir kliūtims, o kartais ir itin sunkiems išmėginimams. Jie visi ėmėsi veiksmų, kad pagerintų savo situaciją arba grįžtų į vėžes. Bet jiems reikėjo pagalbos, tos nedidelės paspirties, suteikiančios pasitikėjimo – to, ką siūlo ESF projektai.

Buvo kalbinti visų amžiaus grupių vyrai ir moterys – nuo paauglių iki pensininkų, iš kiekvienos Europos Sąjungos valstybės miesto ir kaimo vietovių. Jie – ambicingi verslininkai, turintys gerų idėjų, tėvai, besistengiantys suderinti darbą ir vaikų auginimą, žmonės, kovojantys su psichine ar fizine negalia, ir kiti, norintys integruotis į visuomenę, kuriai jie nėra artimi.

Jie parodo, kaip galimybė dirbti kad ir paprasčiausią darbą gali tiesiogine prasme išgelbėti gyvenimą žmonių, kurie kitu atveju būtų praradę galimybę gyventi oriai. Jie parodo, kaip žmonėms naudinga padėti

vieni kitiems: ir besirūpinančiajam, ir tam, kuriuo rūpinamasi. Parama nėra vienpusis procesas, o abipusis laimėjimas. Jų pavyzdžiai rodo ir tai, kad gyvenime niekada ne vėlu mokytis ir kad bet kokio amžiaus ir sugebėjimų žmonės gali įgauti pasitikėjimo, kurio suteikia mokantis ir lavinantis įgyti įgūdžiai.

Kiekvienas atvejis skiriasi, o projektų siūloma parama taikoma vis labiau atsižvelgiant į konkrečius, individualius poreikius. Rezultatai parodė, jog tai pats tinkamiausias ir efektyviausias būdas visiškai pakeisti žmonių gyvenimus.

Kalbinti žmonės buvo pasiruošę pasidalyti pačiomis asmeniškiausiomis savo gyvenimo detalėmis ir daugeliu atvejų aiškino, jog taip jie tikisi, kad jų istorijos padės kitiems su panašiais sunkumais susidūrusiems žmonėms. Vienas iš labiausiai jaudinančių pavyzdžių yra Georgia Chrisikopoulou iš Korfu (Graikija) – ji kovojo su daugybe išmėginimų, kad pradėtų normalų gyvenimą ir atkurtų santykius su sūnumi, kurį prarado.

Komentarai, kurie tarsi siūlai sujungia istorijas, įrodo, jog ESF tikrai prisideda prie pokyčių. „Šis projektas man taip daug padėjo, norėčiau, kad visi Švedijos gyventojai sužinotų apie jį daugiau“, – sako Anne-Lie Thuvesson iš Hässleholmo miesto.

„Mane išmokė, kad galiu padaryti bet ką. Kad ir ko norėčiau, tai įmanoma, jei reikiamai nusiteiksiu“, – teigia Messurme Pissareva iš Estijos. Zsoltui Korczui iš Vengrijos ir Andreas Apatzidis iš Kipro šie projektai sukūrė tikrus stebuklus. Ir daugelis kitų patvirtina, kad nebūtų ten, kur yra šiandien, jei ne ESF parama.

Šios istorijos liudija projektų vadovų bei organizatorių energiją ir atsidavimą, jie dažnai sugebėdavo atrasti potencialą kituose žmonėse tokiu būdu, koku visuomenė paprastai nesugeba. Tai žmonės, kurie padėdami esantiems šalia atsiskako pasiduoti, ir dažnai jie turi viziją darnesnės visuomenės, kurioje visi ar visos turi galimybę išlaisvinti savo potencialą. Projektai ir jų remiami asmenys atspindi nedidelius, bet tvirtus žingsnius tikslo link. „Dalyvavimas mokymuose sudaro daugiau prielaidų, kad žmonėms pasi-

seks“, – aiškina Henrikas Johannessonas iš Danijos.

Ir, kaip teigia Peras Larssonas iš Švedijos: „Tai parodo, kad viduje žmonės turi jėgų, jei tik gauna galimybę jas stiprinti.“

Šie pavyzdžiai rodo, kad ES laukia dar ilgas kelias norint pasiekti tikrą socialinę sanglaudą. Žmonių gyvenimo sąlygos ir nau- da, kurią jie gauna, gali skirtis priklausomai nuo regiono. Nuo 1980-ųjų ESF fondo lėšos buvo kreipiamos į mažiau pasiturinčius

Europos regionus, kad būtų sumažinta atskirtis tarp turtingųjų ir vargšų. Aišku viena, jog žmonių siekiai pagerinti savo bei savo vaikų gyvenimus yra bendri visoms kultūroms ir peržengia bet kokias valstybines ir kultūrinės sienas.

Buvo malonu išklaudyti ir perduoti šias istorijas, jos suteikė įkvėpimo visiems, kurie prisidėjo prie šios knygos. Tikimės, kad skaitydami jas būsite lygiai taip pat sujaudinti ir įkvėpti, ir padarysite išvadą, kad ESF tikrai yra „galimybė pakeisti gyvenimą“.

Jaunimas

Pasirengimas tinkamam darbui

Vazonai, pilni ryškių chrizantemų, – tamsiai raudonų, aukso spalvos, rausvai rudų ir kreminių, – stovi išrikiuoti palei šaligatvį už sodo centro *Le Jardin*et ribų, Reimso pakraštyje, šiaurės Prancūzijoje. *Audrey Libres* sveikina pirkėjus, priima užsakymus, daro puokštes ir prižiūri augalus greta esančiuose šiltnamiuose.

21 metų mergina *Le Jardin*et dirba trejus metus, ir čia jai labai patinka. „Kartais šis darbas būna sunkus ir tenka ilgai dirbti. Tačiau tarp kolegų tvyro gera atmosfera. Norėčiau čia pasilikti.“ Audrey pasakoja, jog seniai norėjo dirbti floristikos srityje, tad gavusi paramos iš mokymų, prie kurių finansavimo per Europos socialinį fondą prisidėjo Europos Sąjunga, dabar ji eina tinkama kryptimi. Bet tai nebuvo labai lengva.

Audrey gimė Sedane, Ardėnuose (Prancūzija), ir meilę gamtai pajuto dar vaikystėje, prabėgusioje tame gražiame, laukiniame ir kalvotame šalies šiaurės rytų regione. „Kai buvau maža, dažnai su tėčiu vaikščiodavome po laukus. Išeidavome ir grybaudavome. Tėtis dažnai mane vežiodavo vienračiu – nuolat būdavau murzina!“

Stiprus charakteris

Tačiau tėvai išsiskyrė, kai jai buvo devyneri, ir ji persikėlė į Reimsą su savo mama, kuri ten ištekėjo antrą kartą. Jos senelis buvo stipri vienijanti jėga, padėjusi išlaikyti šeimą – Audrey ir dvi jos seseris – kartu. Bet, kai 2001 metais jis mirė, tapo daug sunkiau.

„Tuo metu daug kentėjau. Kas antrą savaitgalį tėtis ateidavo manęs pasiimti, tačiau mano patėvis norėjo atstoti man tėvą, o aš to nenorėjau. Aš su juo visiškai nesutariau, – prisimena ji. – Turėjau stiprų charakterį ir atsikalbinėdavau. Dabar to gailiuosi. Bėgant metams suprantu, ką jis norėjo padaryti. Jis norėjo mums padėti.“

Tuo pat metu jai nesisekė mokslai. „Man nepatiko mokykla, – pripažįsta ji. – Aš mėgau judėti, o visą dieną sėdėti kėdėje ir klausytis mokytojo man atrodė laiko gaišimas. Norėjau pradėti dirbti, tačiau mano mama norėjo, kad tęsčiau mokslus.“ Ji paliko mokyklą 17-os, baigusi tik tris vidurinio lavinimo klases ir neįgijusi jokios kvalifikacijos. „Aš to nesigailiu“, – tikina ji.

Po metų, prasidėjus didesniems konfliktams, Audrey susidėjo daiktus ir paliko šeimos namus. Ji išėjo gyventi į ilgamečio savo vaikinio Nicolas šeimą ir kuriam laikui prarado ryšius su abiem tėvais.

„Visi aplinkiniai mane drąsino ir sakė nepasiduoti.
Antrosios progos mokykla suteikė man naują
galimybę, ir už tai jiems dėkoju iš visos širdies.“

Antra proga

Audrey išbandė įvairius darbus, pavyzdžiui, prekiaavo rūbais. „Bet man tai nepatiko, – aiškina ji. – Visada norėjau būti floristė.“ Galų gale ji išsirūpino dviejų mėnesių bandomąjį laikotarpį gėlių parduotuvėje. Bet jam pasibaigus savininkui ji buvo nebereikalinga ir vėl liko be darbo. „Tuo metu tikrai buvau gan prislėgta. Tačiau visi aplinkiniai mane drąsino ir sakė nepasiduoti. Antrosios progos mokykla suteikė man naują galimybę, ir už tai jiems dėkoju iš visos širdies.“

2004 m. lapkritį Audrey pradėjo lankyti mokyklą – Prancūzijos *Centre de Formation d'Apprentis* (Profesinio rengimo centro) (CFA) padalinį, esantį Châlons mieste, Šampanėje. Ji liko ten iki 2005 m. rugsėjo, kai užsiregistravo praktikai *Le Jardin*. Antrosios progos mokykla buvo įkurta siekiant padėti jaunimui iki 25 metų įsiliesti į darbo rinką. Jie dalyvauja nuolat vykstančiame ugdymo procese ir tobulina prancūzų kalbos, matematikos, bendravimo ir informacinių technologijų žinias, dirba dirbtuvėse ir mokosi ieškoti darbo. Tuo pat metu jie įgyja darbo patirties, padedančios atrasti arba sustiprinti savo profesinius troškimus. Mokykla padėjo Audrey rasti įmonę, kuri pasiūlė jai trokštamą praktiką.

Dvejus metus, taip pat ir dirbdama sodo centre, ji lankė mokymus, kad gautų floristikos *Certificat d'Aptitude Professionel* (profesinio mokymo kvalifikaciją) (CAP). Ją įgijo 2007 m. birželį ir nusprendė tęsti mokslus, kad gautų medelynų sodininkystės diplomą (BEP). Mokykla ir toliau stebi jos pažangą.

Kiekvieną mėnesį vieną savaitę ji praleidžia Nansi mieste, Vogėzų regione (Prancūzija), mokydama, kad gautų diplomą. Jai reikia sėkmingai išlaikyti egzaminus, kad galėtų pasilikti *Le Jardin*, o tai reiškia nuolatinį įsipareigojimą. Nansi per toli, kad galėtų ten reguliariai važinėti kiekvieną dieną, todėl ji ten vyksta savaitgaliais ir apsistoja viešbutyje.

Mokymasis darbe

Medelyne jai patinka darbo sezoniškumas. Visų Šventųjų diena ir Kalėdos – ypač užimtas laikas, kai ateina užsakymai ir vyksta pasirengimas, tad norint patenkinti paklausą kartais prireikia dirbti viršvalandžius. Sodo centras, kuris siūlo platų prekių pasirinkimą,

įskaitant sodo įrangą ir priedus bei dirbtinių gėlių dekoracijas, dirba šešias su puse dienos per savaitę, įskaitant ir sekmadienio rytus. Personalas dirba pamainomis; jiems skiriama viena išėiginė per savaitę. Be to, kartais Audrey kartu su savo darbdaviu vyksta paimti naujų gėlių atsargų netoli sienos su Belgija.

Ar reikia ypatingo talento, kad sukurtum tinkamą spalvų ir žiedų derinį tobulai puokštei? Audrey kukli. „Reikia žinoti apie spalvas ir kaip jomis varijuoti, – pripažįsta ji. – Tai skonio reikalas – kai kurios gražesnės už kitas. Kai pradėjau, mano puokštės nebuvo labai gražios, bet dabar matau skirtumą.“

Jos asmeninis gyvenimas irgi nusistovėjo. Šiuo metu ji ir Nicolas dalijasi patogiu butu pirmame aukšte su dviem smalsiais kačiukais Chicane ir Castrol. Tačiau dar anksti galvoti apie vedybas. Jie abu jauni, o Nicolas dar turi rasti darbą. „Turime jaustis saugiau“, – sako Audrey atsargiai. Ji atnaujino santykius su mama ir tėčiu, kuris gyvena už valandos kelio nuo Reimso. „Dabar mano situacija daug stabilesnė ir jaučiuosi tvirta dėl ateities. Aš tikrai noriu turėti savo gėlių parduotuvę. Tai mano svajonė.“

Benoit Maujeanas, *Le Jardin* savininkas, tėviškai prižiūrėjo Audrey pastarųjų metų pažangą. „Ji įgijo daug patirties ir dabar viskas priklauso nuo jos, – sako jis. – Ji gali pasiekti daug daugiau, jei tik norės. Dabar ji turi skristi savo pačios sparnais.“

Uždavinys užsidirbti pragyvenimui

„Bandžiau mokytis mokykloje, bet man tiesiog nepavyko“, – atvirai sako *Bruno De Almeida Aveiro*. Dabar, būdamas 18-os, jis prisimena, kad pamokose jam kildavo mokymosi sunkumų, kai buvo vos septynerių ar aštuonerių. „Aš lengvai prarasdavau dėmesį ir mokytojas pasiūlė lankyti specialią mokyklą.“

Bruno gyvena kartu su savo šeima ramiame Bisseno kaime šiaurės Liuksemburge. Jo mama Benilde yra valytoja, o tėvas Jorge dirba vietos įmonėje, kurios specializacija – metalo konstrukcijų medžiagos. Jo vyresnysis 22 metų brolis Hugo yra pramonės inžinierius gerai žinomoje padangų įmonėje.

Nepaisant sistemingo mokymosi problemų, augdamas Bruno įvaldė įspūdingą skaičių kalbų. Jo tėvai persikėlė į Liuksemburgą iš Portugalijos prieš pat jam gimstant, ir namuose jie šnekėdavosi portugališkai. Pradinėje mokykloje abu broliai išmoko liuksemburgiečių, o augdami įgijo ir prancūzų bei vokiečių kalbų žinių. Dabar Hugo pripažįsta, kad su broliu jis dažnai kalbėdavosi vos ne slapta kalba, sudaryta iš žodžių, paimtų iš įvairių kalbų, – beveik nesuprantama kitiems. Bet kai buvo vaikai, nė vienas iš tėvų negalėjo jiems padėti dėl kalbos dalykų, kai kildavo klausimų pamokose.

Papildoma parama

Ieškodamas pagalbos, kad galėtų įveikti savo problemas, Bruno perėjo į *Centre d'Integration Scolaire* (Mokyklinio integravimo centrą), kur mažose klasėse mokytojai ekspertai suteikė jam specialios pagalbos. Tada, paauglystės metais, jam buvo pasiūlyta galimybė vieną dieną per savaitę praleisti dalyvaujant „Liewenshaff“ projekte Merscheido mieste; šį projektą per Europos socialinį fondą iš dalies finansavo Europos Sąjunga. Jis padeda jaunimui, turinčiam specialių problemų arba neturinčiam oficialios kvalifikacijos, pagerinti savo socialinius, akademinus ir profesinius įgūdžius ir visiškai integruotis į visuomenę. Po dvejų metų, 2006-aisiais, Bruno pradėjo dalyvauti projekte kiekvieną darbo dieną.

Jam patiko naujas „Liewenshaff“ požiūris. Projektas siūlo penkis profesinio rengimo kursų modulius: maisto gaminimo, žemės ūkio, sodininkystės, geležies apdirbimo ir pramoninio valymo. Pasirinkęs valymą, Bruno labai susidomėjo darbu su mašinomis, jam patiko mokytis apie tinkamų produktų naudojimą. „Galю sutelkti dėmesį į dalykus, kurie mane domina, ir greitai mokausi, – aiškina jis, – o

„Kai buvau mažas, niekada negalvodavau apie darbą. Mano šeima visada man padėdavo, tad tikėjausi, kad viskas bus paprasta. Tačiau gyvenimas ne toks.“

kartais visiškai negaliu sutelkti dėmesio.“ Iš tiesų, kai imasi mėgstamiausios savo laisvalaikio veiklos – vaizdo žaidimų – jis sako neturįs sunkumų susikaupti ties ekrane vykstančiais nuotykiiais.

Darbo pradžia

2008 metais projektas padėjo Bruno įgyti darbo patirties vietas savivaldos institucijoje pačiame Bissene. Būdamas vienas iš mažos savivaldybės parkų ir sodų komandos narių, jis buvo paskirtas dirbti bazėje, vos už poros minučių kelio pėsčiomis nuo namų. Valstybės finansuojama jo alga siekia 80 proc. minimalaus užmokesčio, o trijų mėnesių sutartis gali būti atnaujinta du kartus. Jis ir jo kolegos yra atsakingi už Bisseno viešųjų parkų ir rekreacinių erdvių valymą bei priežiūrą. Darbas priklauso nuo sezono: rudenį renkami lapai, per Kalėdas pagrindinėje miesto bažnyčioje puošiama prakartėlė, o pavasarį ruošiamos lysvės ir sodinamos gėlės. Pradėjęs dirbti jis daugiau išmoko ir jam patinka įvairovė. „Man labiau patinka dirbti nei mokytis“, – pripažįsta jis.

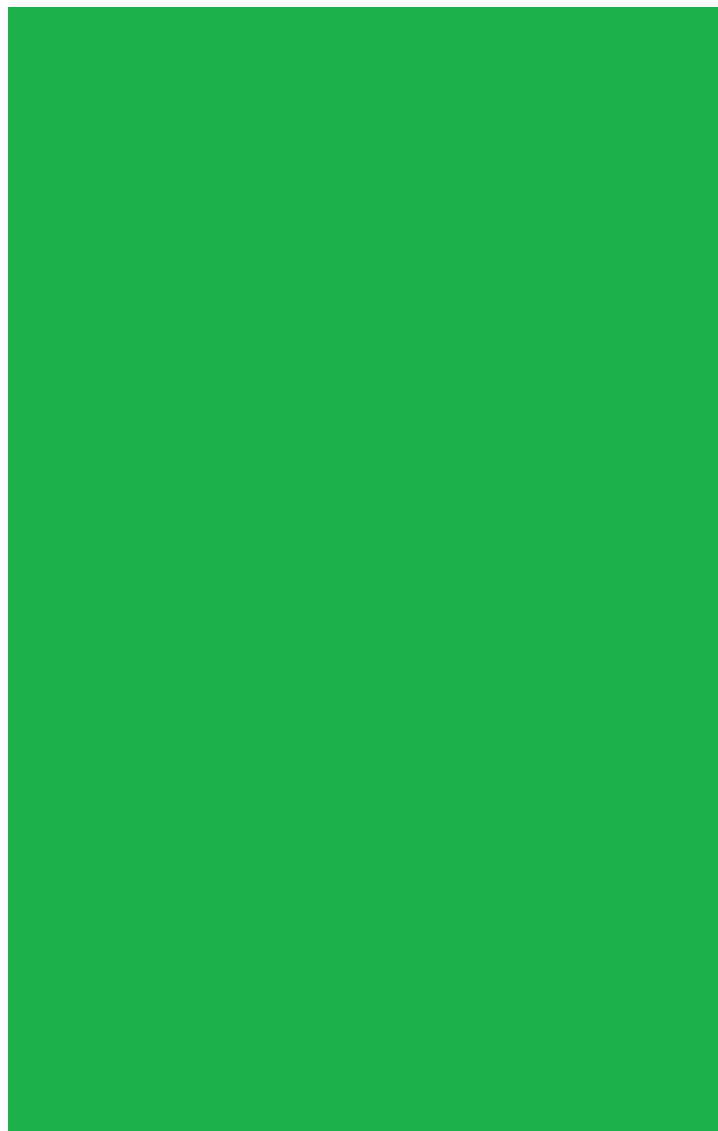
„Liewenshaff“ socialinis darbuotojas toliau jį remia, ir jis dažnai ten grįžta, siūlydamas pagalbą renginių, pavyzdžiui, koncertų ir socialinės veiklos, metu. „Kartais padedu virtuvėje, kartais ką nors valau, – aiškina jis. – Aš pažįstu šiuos žmones.“ Prabėgus devyniems darbo praktikos mėnesiams, jis gali grįžti į centrą, jei prireiks pagalbos ieškant pastovaus darbo. Būtų idealu, jei galėtų išlaikyti dabartinį savo darbą, tačiau jis supranta, kad tai gali būti sunku. Savivaldybės darbuotojų skaičių diktuoja bendruomenės dydis, ir jam reikės palaukti, kol atsiras laisva vieta.

Pasirengimas gyvenimui

Praktiniai Bruno įgūdžiai pravertė ir namuose. Tėvas ir sūnūs praleido dešimt metų renovuodami savo namą nuo viršaus iki apačios. „Jis vis dar netvarkingas, – pripažįsta Bruno. – Buvo sunku, ir mes vis dar dirbame.“ Be to, jis mokosi, kad gautų vairuotojo pažymėjimą. Tai atvers daugiau durų, suteiks galimybę vairuoti sunkvežimius ir ekskavatorius, smėlio ir druskos barstytuvus bei šluojamąsias mašinas, kurios išrikiuotos Bisseno savivaldybės garaže.

Tačiau apie ateitį jis per daug nemąsto. „Niekada negalvojau, ką noriu veikti gyvenime, bet būdamas „Liewenshaff“ pradėjau sa-

vęs to klausyti. Supratau, kad turiu rasti darbą, bet nežinojau kokį. Kai buvau mažas, niekada negalvodavau apie darbą. Mano šeima visada man padėdavo, tad tikėjausi, kad viskas bus paprasta. Tačiau gyvenimas ne toks. Mokykloje nebuvo pirmūnas, ir jei ne „Liewenshaff“, išvis nebūčiau sugebėjęs susirasti darbo, – pareiškia jis. – Tai man parodė, koks yra gyvenimas ir kad jame turi dirbti. Aš čia laimingas. Turiu pasižiūrėti, kaip viskas klosis.“

Sportas gyvenimui

Rugsėjis Pietų Dubline, Airijoje. *Sheena Matthews* anksti atvyksta į laisvalaikio centrą, kuriame dirba.

„Kursai studentams suteikia galimybę gauti darbą laisvalaikio centruose ir įgyti tarptautinę sporto trenerių ar fizinės parengties instruktorių kvalifikaciją“, – sako Sheena. Programą galima priderinti pagal studentų norus. „Stengiamės suteikti jiems patirties srityje, kurioje jie norėtų dirbti, – sporto trenerio, instruktoriaus ar šokių mokytojo. Mano tikslas – parengti žmones šiam darbui ir padėti jiems gauti iš gyvenimo tai, ko jie nori. Matau, kokie neryžtingi ateina nauji studentai, ir stebiu, kaip jie keičiasi. Tai iš tiesų sustiprina jų pasitikėjimą ir bendravimo įgūdžius.“ Ji priduria, kad šis mokyimo kursas yra labai sėkmingas: „Maždaug 90 proc. gauna darbus sporto, laisvalaikio ar aktyvios fizinės veiklos srityse.“

Ji veda kursus, kuriuose jauni žmonės rengiami dirbti sporto instruktoriais, treneriais ir kitais aktyvios fizinės veiklos specialistais. Pirmiausia jos laukia paskaita klasėje, kur bus mokomasi anatomijos, tada tiesiai į 40 minučių laipiojimo aerobikos pamoką, o iškart po to – tiek pat jėgų reikalaujantis užsiėmimas minant salės dviratį. Ir visa tai – 27 metų merginos rytinis darbas.

Atrodytų, kad tai vargina, bet kalbėdama apie savo darbą Sheena pilna energijos ir entuziazmo. „Man iš tiesų patinka mokyti. Puiku stebėti, kaip keičiasi studentų gyvenimas tapus fiziškai aktyvesniems“, – sako ji. Jos vedamas kursas *Spoirt Teic* yra vietinė mokyimo iniciatyva, kurią remia FÁS (Airijos nacionalinė mokymų ir užimtumo tarnyba) ir per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga.

Sheena spinduliuoja entuziazmu kalbėdama apie savo kursus, ir tam ji turi rimtų priežasčių. Prieš kelerius metus ji pati čia mokėsi. Devynių mėnesių kursas „visiškai apvertė mano gyvenimą“, – teigia moteris. „Prisimenu ankstesnę savo situaciją, – pasakoja ji. – Mokyklą palikau būdama 14 ar 15 metų. Visiškai nežinojau, ką noriu veikti. Niekada neturėjau jokių tikslų ar savojo gyvenimo kelio.“

Vieniša motina

Ji imdavosi įvairių darbų: padavėjos, valytojos, dirbo prekybos centre. „Keliavau iš vieno darbo į kitą, – sako ji, – iš vieno blogo darbo į kitą. Ir visur buvau gera darbuotoja. Norėdavo mane pa-

„Mano tikslas – parengti žmones šiam darbui ir padėti jiems gauti iš gyvenimo tai, ko jie nori. Matau, kokie neryžtingi ateina nauji studentai, ir stebiu, kaip jie keičiasi.“

aukštinti, bet žinojau, kad nenoriu dirbti tokio darbo visą laiką, tad iš visur išeidavau.“ Būdama 18-os, ji pastojė. „Tuo metu buvau laiminga, nors dabar manau, kad buvau kiek per jauna. Turėti kūdikį būnant tokio amžiaus – didelė atsakomybė“, – pažymi ji. Tapus vieniša mama, Sheenai teko kliautis socialinėmis pašalpomis, kad galėtų išlaikyti save ir savo dukrelę Megan. Sunku buvo ir emociškai, ir finansiškai. Ji priaugo svorio, ją kamavo gimdyvinė depresija. „Praėjus maždaug metams nuo Megan gimimo nusprendžiau kažko imtis ir pakeisti savo padėtį. Nenorėjau, kad duktė žiūrėtų į mane kaip į tuščią vietą, – sako Sheena. – Norėjau rodyti jai pavyzdį.“

Mankštinimasis ir profesionali pagalba pasuko jos gyvenimą kita linkme. „Nuėjau į sporto salę ir baigiau asmeninio tobulinimosi kursą.“ Ji numetė svorio, o pasitikėjimas savimi augo. „Tai priverstė mane suprasti, kad gyvenime yra ir daugiau man skirtų dalykų. Atsimenu, kaip per aerobikos treniruotes stebėdavau instruktorę. Ji atrodė puikiai ir savo vietoje. Pasakiau sau: „Norėčiau dirbti jos darbą.“ Kai Sheena paklausė instruktorės patarimo, ši papasakojo apie *Spoirt Teic* kursus.

Atgaunamas pasitikėjimas

Užsirašiusi į kursus, Sheena iškart pajuto jų naudą. „Pirmą kartą kalbėdama prieš grupę drebėjau ir nervinausi. Bet po kelių mėnesių įgijau pasitikėjimo. Dabar man iš tikrųjų patinka dirbti su studentais.“ Baigusi mokymus ji dirbo įvairiose sporto salėse, buvo šokių mokytoja, o vėliau gavo darbą laisvalaikio centre „South Tallaght“, kur vyksta šie kursai. Iš pradžių ji dirbo gimnastikos ir šokių mokytoja, bet labiausiai norėjo vesti kursus. Ji pradėjo pavaduoti kitus kursų vedėjus. „Dirbdavau 11 dienų iš eilės. Būdavau tokia pavargusi, bet labai norėjau gauti kursų vedėjos darbą. Neketinau pasiduoti.“

Sheena iš patirties žino, kad gali pakeisti savo gyvenimą. „Išmokau nusistatyti sau tikslą ir jo siekti.“ Ateičiai ji turi ir daugiau planų. „Kitas mano žingsnis būtų mokytis medicinos mokykloje, – sako ji. – Žinau, kad galiu tai pasiekti. Net jei tai užimtų daug laiko, aš laikysiuosi šio plano.“

Perspektyvos Rytuose

Porto miestas Portugalijoje jau daug amžių yra tarptautinės prekybos centras, o *Bruno Teixeira* tęsia savo gimtojo miesto tradiciją. Jaunas verslininkas 2008 m. pradžioje įsteigė konsultacinę firmą „Trading EuroPacific“, padedančią bendradarbiauti Portugalijos ir Azijos įmonėms.

Jis padeda naujų rinkų ieškančioms firmoms mažinti išlaidas ir Azijoje rasti reikiamų platintojų, tiekėjų ir atstovų. „Dėl kultūrinių skirtumų tarp ES ir Azijos vienoms įmonėms sunku patekti į kitų rinkas, – sako 29 metų vyras. – Nutariau įsteigti firmą, sujungiančią abu žemynus.“ Jo įmonė „Trading EuroPacific“ (TEP konsultacijos) bendradarbiauja su Portugalijos įmonėmis, norinčiomis parduoti prekes Azijos rinkoje ir atvirkščiai arba norinčiomis surasti gamintojų ir prižiūrėti gamybos kokybę. Jis dirba septynių Azijos šalių tinkle: Indonezijos, Kinijos, Vietnamo, Malaizijos, Tailando, Singapūro ir Filipinų. „Dirbame su 50 proc. pasaulio gyventojų.“

Šią nišą verslui Bruno atrado 2006 m. dirbdamas Portugalijos ambasadoje Džakartoje, Indonezijoje, kai dalyvavo mokymo programoje *Network Contacto*, kurią per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga.

Lemtinga patirtis

Portugalijos užsienio prekybos instituto (ICEP) programą sudarė trys mėnesiai pradinių mokymų Portugalijos prekybos departamente, o paskui dar šeši mėnesiai Indonezijoje. Per šį laiką Bruno parengė Indonezijos rinkos ataskaitą ir padėjo Portugalijos įmonėms įeiti į šią rinką.

Ši patirtis nulėmė šiandieninį Bruno darbą. „Darbas buvo labai palanki vieta kontaktams užmegzti, – sako jis. – Aš sutikau sprendimus priimančių įtakingų žmonių. Daugiau sužinojau apie regioną ir Europos įmonių galimybes Indonezijos rinkoje.“

„Dar prieš važiuodamas į Indoneziją galvojau apie galimybę pradėti verslą Azijoje, – toliau pasakoja Bruno. – Jau vaikystėje mane žavėjo šis regionas. Mėgdavau skaityti apie jo kultūrą, gamtą, apie viską“, – paaiškina jis. Daugiau apie Azijos verslo galimybes jis sužinojo studijuodamas ekonomiką ir vadybą universitete. „Azijoje gyvena beveik 50 proc. pasaulio gyventojų. Tai pasaulio fabrikas, teikiantis didžiąją dalį žaliavų“, – sako jis.

„Azijoje yra labai daug galimybių, bet įmonėms labai sunku patekti į Azijos rinkas. Joms reikia kieno nors paramos ir patarimų.“

Grįžęs iš paskyrimo Indonezijoje, jis dirbo telekomunikacijų įmonės rinkodaros skyriuje. Tačiau visada norėjo turėti savo verslą ir kartu su partneriu, kurį sutiko Indonezijoje, ėmė planuoti, kaip galėtų panaudoti savo žinias apie Azijos rinkas ir vietos kontaktus bei pradėti verslą.

„Trading EuroPacific“ buvo įsteigta 2008 m. sausį. „O planuoti mes pradėjome maždaug prieš metus.“

Galimybių įgyvendinimas

Tai tik pradžia, bet Bruno sako, kad kol kas atsiliepiamai yra teigiami ir verslas sekasi gerai. Vienintelė didesnė problema, kokią jis iki šiol turėjo – tai jo amžius. „Kai žmonės ieško konsultantų didelėms įmonėms, jie nesitiki, kad ateis jaunas žmogus ir duos patarimų, – sako jis. – Šiek tiek užtrunka, kol juos įtikinu. Kai atskleidžiu savo žinias ir ryšius, tai padaro jiems įspūdį, bet pradžioje būna sunku.“ Dabar jo klientais jau yra kelios didelės įmonės, jis turi partnerių tinklą Azijos šalyse. „Siekiamo užmegzti ilgalaikius ryšius su Portugalijos įmonėmis ir stebėti jų rinkas Azijoje.“

Bruno kaip pavyzdį pateikia vieną savo klientų – Portugalijos tekstilės gaminių gamintoją. „Įmonė negali čia pagaminti visų jai reikiamų tekstilės priedų. Mes supažindinome ją su Azijos įmonėmis, turinčiomis reikiamų žinių ir gamybinių pajėgumų, – sako jis. – Tai leidžia šiai įmonei įvairinti savo produkciją.“ Kita įmonė, su kuria jis bendradarbiauja – tai Portugalijos stambių metalo įrenginių gamintoja. Jis padeda jai rasti įmonių, kurioms ši galėtų parduoti savo gaminius. „Azijoje yra labai daug galimybių, bet įmonėms labai sunku patekti į Azijos rinkas, – sako jis. – Joms reikia kieno nors paramos ir patarimų.“

Planai ateičiai

Ateityje jis norėtų plėsti savo veiklą į kitas Europos šalis. „Norėčiau įsteigti biurą Barselonoje. Ispanija būtų pirmas žingsnis.“ Jis taip pat bando žengti į Indijos rinką ir turi užklausų iš Brazilijos ir Meksikos įmonių, norinčių bendradarbiauti su Azija. Bet prieš plėsdamas verslą jis pirma nori gerai įsitvirtinti. „Prieš persikeldami į kitas šalis norime palaukti, kol sustiprėsime Portugalijoje. Tai laipsniškas procesas.“

Kitas jo noras – turėti kiek daugiau laisvo laiko. „Šiuo metu tikrai sunkiai dirbu. Mano savaitgaliai dažnai pranyksta, – prideda jis. – Norėčiau daugiau sportuoti, leisti daugiau laiko su savo mergina ir vykti į gamtą.“

Sveikas verslas

Pietų metas ir *Zdravá Jídelna Spirála* („Sveiko maisto spiralė“), České Budějovice, Čekijos Respublikoje, sausakimša. Mažos kavinių publika skirtinga – nuo darbininkų ir studentų, trumpam užsukusių užkąsti, iki pensininkų ir tėvų su vaikais, kurie užsibūna ilgiau: sėdi prie vieno stalo, šnekučiuojasi ar žaidžia. Jie ateina paragauti šviežių dienos patiekalų – kariu pagardintų daržovių su ryžiais, tirštos sriubos, avinžirnių maltinukų ir įvairiausių naminių pyragų.

Radmila Petroušková, kuri su drauge 2008 m. pradžioje atidarė šią kavinę, paaiškina savo filosofiją. „Orientuojamės į vegetarišką ir sveiką maistą, – sako ji. – Stengiamės naudoti kuo daugiau organiškių ir biologinių produktų bei vengti konservantų, per didelio druskos ar prieskonių kiekio. Ruošiamo ir patiekalus be gliuteino bei maistą alergiškiems žmonėms.“ Kavinė kartais prekiauja žuvimi, bet mėsa – ne. „Kiek galėdamos stengiamės naudoti sąžiningų tiekėjų produktus. Mums svarbu būti kuo etiškesnės“, – priduria ji. Šis požiūris, atrodo, pasitvirtino, ir jau susidarė reguliarių klientų būrys. „Kol kas atsiliepiamai geri, – papildo 26 m. mergina. – Vyrauja labai draugiška atmosfera.“

Radmilai tiek savo verslo turėjimas, tiek darbas maitinimo srityje yra nauja. Nuo 16-os ji dirbo modeliu ir keliavo po visą pasaulį dalyvaudama madų pasirodymuose ir fotosesijose. „Tai buvo puiki patirtis, – sako ji. – Aš pamačiau pasaulio ir man už tai buvo moka.“ Tačiau būdama 23 metų ji pajuto, kad jos dienos ant podiumo baigėsi ir norisi pastovesnio gyvenimo. Grįžusi į savo gimtąjį miestą ji pradėjo dirbti viešbučio registratore, bet po trejų metų nusivylė šiuo darbu. „Kasdien buvo tas pats. Man reikėjo naujų išbandymų“, – sako ji.

Kartu su drauge, turėjusia virėjos darbo patirties, ji ėmė galvoti apie sveiko maisto kavinę. „Mes abi mėgstame sveiką gyvenimo būdą ir galvojome, kad ši idėja labai perspektyvi, – sako ji. – Manėme, kad šiame mieste bus poreikis. Nieko panašaus čia nėra.“

Naudingi patarimai

Jaunus verslininkus remianti programa, kurią per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga, padėjo joms realizuoti savo idėją. Ekspertai patarė, kaip įsteigti kavinę ir bankui parengti perspektyvų verslo planą. „Nė viena iš mūsų neturėjome verslo

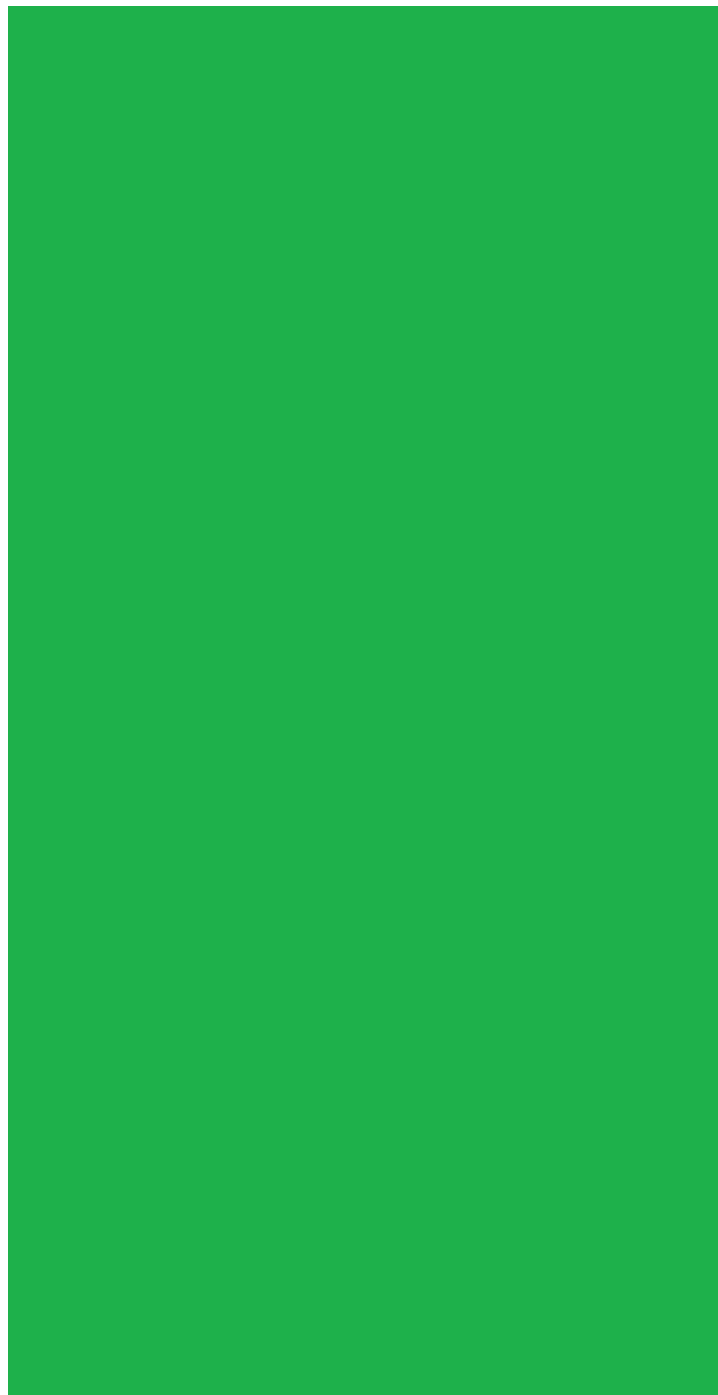
„Iš tiesų džiaugiuosi priėmusi šį sprendimą. Dabar esu pati sau viršininkė ir man tai labai patinka.“

kūrimo patirties, – sako ji. – Taigi konsultantai mums labai daug padėjo tvarkant finansus ir administruojant. Jie mus nukreipė pas reikiamus žmones.“

Užsitikrinus banko paskolą, po vienerių metų planavimo, kavinė buvo atidaryta 2008 m. pradžioje. „Iš pradžių neįsivaizdavau, kiek daug darbo pareikalaus verslas. Yra labai didelis skirtumas būti kažkieno kito darbuotoju ir dirbti sau pačiai.“ Radmila administruoja verslą, tvarko dokumentus ir sąskaitas, o jos partnerė rūpinasi maistu. „Bet kasdien vis daugiau sužinau apie maisto ruošimą“, – priduria ji.

Verslas kol kas atrodo sėkmingas, ir abi jaunos verslininkės džiaugiasi savo patirtimi. O ateityje jos planuoja plėsti savo veiklą. „Norime padidinti patalpas, kad galėtume priimti daugiau žmonių, – tęsia ji. – Norime samdyti daugiau darbuotojų. Bandome ieškoti kito virėjo.“ Jos taip pat turi planų išplėsti kitas siūlomas paslaugas, pavyzdžiui, tiekti maistą vietos pradinėms mokykloms, atidaryti prie kavinės langelį „sveikam greitajam maistui“ išsinešti. „Galiausiai norėtume plėstis ir į kitus miestus, – sako ji. – Bet tai kol kas tolimi planai. Norime plėstis palaipsniui.“

„Iš tiesų džiaugiuosi priėmusi šį sprendimą, – padaro išvadą Radmila. – Dabar esu pati sau viršininkė ir man tai labai patinka.“

Jaunystės ir energijos telkimas

Vos keletą metų padirbęs prekybos atstovu ir keletą – rinkodaros agentu, *Yannas Lelièvre'as* labai aiškiai žinojo, kur link jis nori eiti. „Mačiau, kaip turėdami gerų idėjų ir įdėdami daug sunkaus darbo į pasaulį veržiasi mano draugai ir pažįstami, – sako jis, – ir aš norėjau ką nors daryti, išbandyti save.“

Yannas yra sporto gryname ore entuziastas, kuris į darbą važinėja riedučiais, o savaitgaliais laipioja uolomis. Jo energija atrodo neišsenkanti, „bet be rimtai parengto verslo plano, – priduria jis, – mano svajonė atidaryti sporto prekių parduotuvę tiesiog slydo man iš rankų“.

Tai, kad jam tebuvo 27-eri, Yannui visai neatrodė kliūtis, bet kitiems, pavyzdžiui, Klermon Ferano vietos paskolų teikimo įstaigoms, jo jaunystė ir nepatyrimas atrodė didelis minusas. „Man buvo sunku įtikinti bankus žiūrėti į mane rimtai, – sako jis. – Pats buvau atlikęs rinkos tyrimą, bet nežinojau, kaip pateikti savo idėją ir kaip padaryti įspūdį.“

Klermon Ferano programa *Espace Info Jeunes* („Jaunimo informacijos centras“), kurią per Europos socialinį fondą bendrai finansuoja Europos Sąjunga, padeda jauniems žmonėms gauti išsilavinimą, rasti darbą, užsiėmimus, gyvenamąją vietą ar pradėti nuosavą projektą. „Suprantu, kad reikalinga tvarka ir taisyklės, – sako Yannas, – bet tos kliūtys, kurias turi įveikti norėdamas pradėti verslą, gali atbaidyti. *Espace Info Jeunes* padėjo man suprasti sistemą ir sukurti profesionalų verslo planą. Tai tikrai buvo postūmis, leidęs man įtikinti bankus bei pritraukti svarbių tiekėjų. Be šito aš nebūčiau pasiekęs to, ką turiu šiandien.“

Žalioji sportas

Yanno *Espace* parduotuvėje parduodami įvairūs aukštos kokybės rūbai, avalynė ir įranga, skirti laipiojimui uolomis, alpinizmui, važinėjimui riedučiais ir riedlentėmis bei kitam gamtą tausojančiam (nemotorizuotam) sportui. Jis didžiuojasi aplinkosaugine savo verslo puse, nes šios idėjos jam yra artimos. „Mes neskatiname gamtos teršimo. Parduodame tik ilgai tarnaujančius gaminius, griežtai laikomės atliekų rūšiavimo taisyklių, o pačioje parduotuvėje įrengta geriausiai energiją tausojanti apšvietimo sistema.“

Parduotuvė nuo įkūrimo 2002 m. visą laiką plėtėsi. „Mes ką tik persikėlėme į erdvesnes patalpas. Šiandien pas mane vienas žmogus

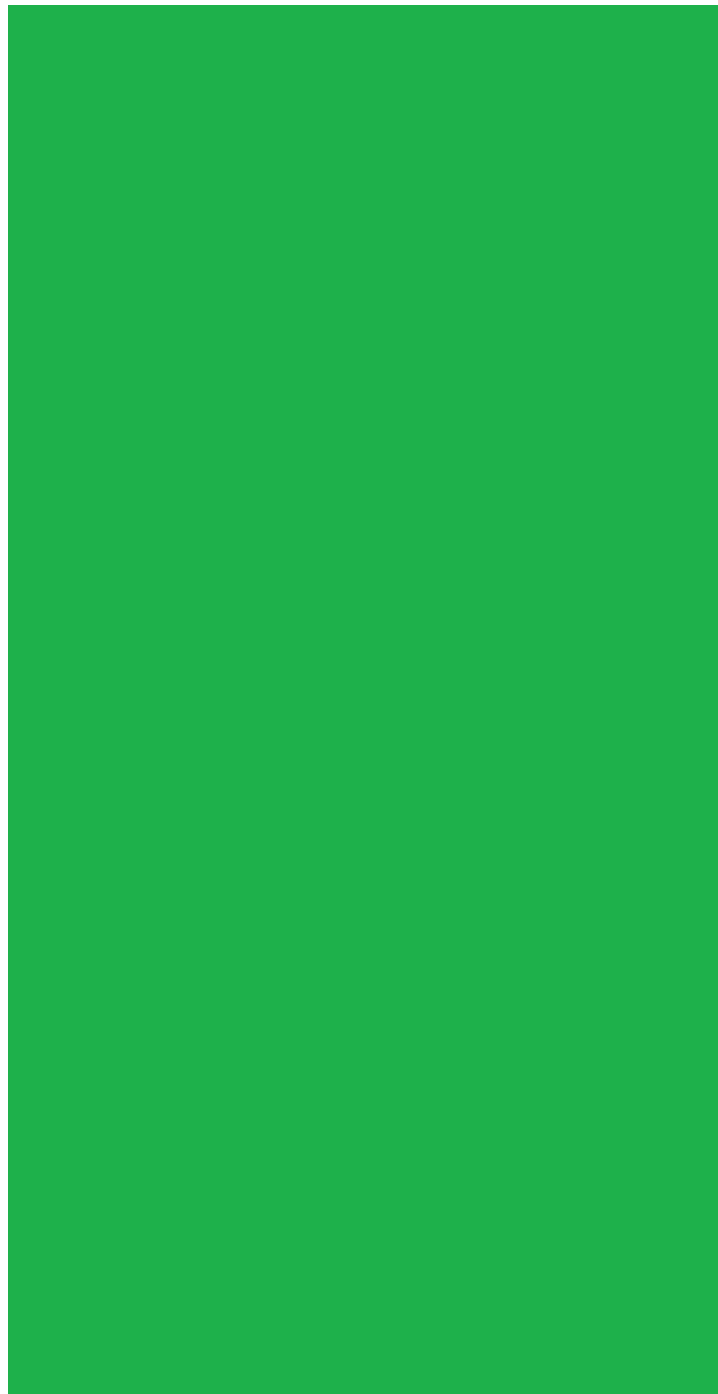
„Ši patirtis mane pakeitė. Ji suteikė man daugiau pasitikėjimo. Dabar žinau, kaip tai vyksta ir kad galiu pasiekti sėkmę, jei rimtai tam susitelksiu.“

dirba pusę dienos ir du žmonės – visą darbo dieną, ir tuo aš itin didžiuojuosi. Mes subūrėme puikią komandą. Visą laiką ieškome naujų gaminių bei technologijų ir savo klientams teikiame geriausius įmanomus patarimus“, – entuziastingai pasakoja jis.

Sėkmės kūrimas

Yanno jėgas ir energiją sunku nuslopinti net ir labiausiai verslui priešiškoje aplinkoje. „Man patinka greitis, patinka visąlaik būti veiksmų sūkury, kai žmonės ir viskas aplink juda. Tai taip žavu!“ Bet kai uždaromos parduotuvės durys, kai ateina poilsio akimirkos, jis skiria laiko apmąstymams. „Viduje, matyt, man trūko pasitikėjimo savimi, – prisipažįsta jis. – Ši patirtis mane pakeitė. Ji suteikė man daugiau pasitikėjimo. Dabar žinau, kaip tai vyksta ir kad galiu pasiekti sėkmę, jei rimtai tam susitelksiu.“

„Dabar tiksliai negaliu pasakyti, kur aš būsiu po dvejų, penkerių ar dešimties metų, bet tvirtai žinau, kad šioje vietoje nesustosiu. Ir toliau judėsiu į priekį, ieškosiu didesnių ir palankesnių galimybių ir kartu su savimi vesiuosi naujus draugus, partnerius ir bendradarbius.“

**Moterų ir vyrų
lygios teisės**

Vyresnioji karta linksmiasi, o moterys eina į darbą

Mažame Kipro miestelyje Augorou, netoli Famagustos, stovi gerai prižiūrėtas šimtmečio senumo namas. Neseniai buvo atnaujintos jo žavios melsvos langinės, akmeninės grindys ir tradiciniu būdu suręstos medinės lubos. Šviesiame ir erdviame prieangyje ant sienos matyti nėriniais išpuoštas užrašas „Sveiki atvykę į 2007-ųjų klubą“. Aplink stalą grupė pagyvenusių žmonių, vyrų ir moterų, kurių veidus per ilgus darbo metus nugairino Viduržemio jūros saulė, šypso si ir juokiasi kartu ant virvelių verdami didelius apvalius karolius.

Tai Augoros programos *Never Home Alone* (niekada nebūkite namuose vieni), kuri pradėta vykdyti 2007 m. sausį ir kurią per Europos socialinį fondą iš dalies finansavo Europos Sąjunga, esmė. Jos tikslas – palengvinti darbą vietos bendruomenės moterims, suteikiant pagalbą ir pramogų pagyvenusiems jų tėvams, kurių prižiūrėti jos turėtų likti namuose.

Stresas ir ilgos darbo valandos

Koulla Aggelou yra viena iš 15 moterų, juntančių tiesioginę naudą. Ji turi du vaikus ir kiekvieną savaitės dieną rytais miestelyje dirba valytoja, kol jos 71 metų motina Fotini eina į „klubą“. „Prieš įgyvendinant šį planą buvo labai sunku, – aiškina ji. – Visiškai neturėjau laiko sau, o kartais negalėjau jo skirti net ir savo šeimai. Visad buvau įsitempusi ir skubanti.“ Ji valydavo butus netoliese esančiame Ayia Napa turizmo centre ir kartais išvažiuodavo iš namų autobusu 6 val. ryto, dirbdavo 12 valandų pamainą arba grįždavo namo 11 val. vakaro. „Kartais būdavau tokia pavargusi, kad galvodavau mesti darbą“, – prisipažįsta ji. Bet šeimai reikėjo pinigų. Jos vyras Angellos dirbo statybininku, vėliau susirado darbą vietos restorane. „Jei nebūčiau dirbusi, mums būtų buvę sunku“, – sako Koulla.

Programos poveikį tiesiogiai jaučia ir kitų penkiolikos šeimų dukterys bei sūnūs. Jų tėvai, iš kurių vyriausiajam 88 metai, kiekvieną savaitės darbo dieną rytais eina į šį centrą. „Pagrindinis programos tikslas yra ne rūpintis pagyvenusiais žmonėmis, bet leisti moterims dirbti, – teigia klubą valdantis Andri Christoforou. – Tai leidžia joms šiek tiek laiko skirti sau ir savo šeimoms.“ Jos taip pat gali gauti patarimų dėl darbo galimybių.

Ir net jei tėvai nėra pagrindinis tikslas, tai verta daryti dėl malonumo, kurį jie patiria centre. Kiekvienas rytas yra užimtas veikla,

„Prieš įgyvendinant šį planą buvo labai sunku. Visad buvau įsitempusi ir skubanti.“

pavyzdžiui, mezgimu, tapymu, papuošalų gamyba. Kartais jie patys ruošia kavą ar kepa pyragus, verda uogienes ar gamina makaronus. „Tai lyg namai ne namuose“, – aiškina Andri. Tris kartus per savaitę jie gali susitikti su fizioterapeutais ir gydytojais, jei to reikia. Taip pat organizuojamos išvykos į parodas ir muziejus. Augorou yra mažas miestelis, tad dauguma pagyvenusių žmonių, įskaitant ir Fotini, gali patys nueiti iki centro. Bet jei prižiūrintieji darbuotojai pastebi, kad kažkurio iš jų nėra, skambina sužinoti, kas nutiko ir ar nereikia jų paaimti. Ankstyvą popietę, pavalgiusi pačių paruoštus pietus, pensininkų grupelė oriai išsiskirsto po namus.

Gera draugija

„Tai iš tiesų gera programa, ir pagyvenusiems žmonėms smagu joje dalyvauti, – pareiškia Koulla. – Tai pirmas kartas, kai mes kažką tokio turime savo miestelyje. Anksčiau mano mama nerimaudavo matydama mano įtampą. Dabar ji mėgaujasi savo veikla, ir mes visi jaučiamės geriau.“

„Tai gera draugija ir maloniai praleistas laikas, – linkteli galva Fotini, kuri baigė krūties vėžio gydymą. – Klubui vadovaujančios merginos išties malonios. Sutinku savo amžiaus žmonių ir mes pasakojame vieni kitiems senų laikų istorijas. Jei čia neičiau, turėčiau likti namuose. Be to, džiaugiuosi, kad mano duktė lengviau gali dirbti.“

Stebint artimus Koullas ir Fotini santykius turbūt sunku patikėti, kad iš tiesų tai pamotė ir netikra jos duktė. Tikroji Koullas motina mirė, kai šiai nebuvo nė vienerių, ir tėvas liko su aštuoniais mažais vaikais. Jai buvo ketveri, kai Fotini ištekėjo už jos tėčio ir apsiėmė nelengvus šeimos auginimo rūpesčius. „Pamotė mane augino taip tikrą dukrą, – dėkinga sako Koulla. – Aš matau ją kiekvieną dieną, ir mes viena be kitos tiesiog negalėtume.“

Turėti laiko

Koulla dirba nuo 7.30 iki 13 val. penkias dienas per savaitę. Tai reiškia, kad ji gali palydėti savo vienuolikmečius dvynius Simeos ir Fotini į mokyklą bei pasitikti juos prie vartų 14.30 val. Dažnai pakeičiui namo jie paskambina į tėvų namus. Ji turi laiko paruošti pietus, padėti ruošti namų darbus ir prižiūrėti vaikų veiklą po pamokų:

šokių ir anglų kalbos pamokas. „Kai dar nebuvo šios programos, aš eidavau padėti mamai, kai tik turėdavau laisvo laiko, o laikas visada buvo problema, – sako ji. – Kartais likdavau su ja rytais ir dirbdavau po pietų, bet dabar aš turiu laiko savo vaikams.“

Kiekvieną savaitę Koulla tvarko penkis namus Augorou miestelyje. Christina Kaoulla, kuriai dabar 80 metų ir kuri turi devynis vaikus ir daugybę anūkų, yra viena iš kaimynų, kuriems ji padeda jau dvejus metus ir kurie labai laukia jos apsilankymų. Koullai papildomas uždarbis yra tik viena iš prižasčių dirbti. „Mes esame draugės ir mums smagu“, – paaiškina ji pataisydama pelargonijų vazonus Christinos terasoje. Tai ne tik dėl pinigų.“

Žaidimų pertrauka darbe

Stephanas Wittichas jau 12 metų dirba Vienos universitete. Jis yra tarptautinės teisės jaunesnysis profesorius. Jo darbotvarkė įtempta derinant nuolatinės dėstyimo pareigas ir tyrimų projektus.

Kai jis su žmona Isabele, kuri taip pat dirba universitete, prieš keiverius metus susilaukė pirmosios dukters Marie, jo gyvenimas tapo dar labiau užimtas. Isabelė iškart po gimdymo pasiėmė metus atostogų, o Stephanas pasiėmė kitus 12 mėnesių. „Nustojau dėstyti, – sako jis. – Pirmenybę teikiu Marie priežiūrai. Bet tai nebuvo laisvalaikis, aš turėjau daug darbų.“

Jis pradėjo mokslinės disertacijos tyrimus, kuriose nagrinėjo tarptautinių teismų procedūras, ir turėjo rasti būdą suderinti ilgas mokslinių tyrinėjimų valandas su naujomis tėvystės pareigomis. „Dirbdamas akademinį darbą turiu pranašumą, nes galiu derinti darbo laiką. Bet, kita vertus, man labai svarbu rasti ramią vietą, kur galėčiau susikoncentruoti ir niekas man netrukdytų“, – tęsia jis.

Rastas sprendimas

Stephanas galėjo pasinaudoti vaikų darželio paslaugomis universitete, skirtomis studentams ir darbuotojams. „Tik dėl šio lopšelio galėjau atlikti kokius nors darbus“, – sako jis.

Projektas „Vaikų biuras“, pradėtas vykdyti 2002 m. Europos Sąjungai iš dalies finansuojant per Europos socialinį fondą, padeda teikti nebrangias ir lanksčias vaikų priežiūros paslaugas. „Mums netiko įprastinis vaikų darželis. Jis, ko gero, būtų buvęs per brangus“, – sako Stephanas. Profesionalių priežiūrėtojų paslaugomis ir patalpomis kiekvieną darbo dieną gali naudotis kūdikiai ir vaikai iki 12 metų. Jų tėvai būna ramiose studijų patalpose su kompiuteriais bei rašomaisiais stalais ir gali dirbti savo darbus, bet kartu jie būna visiškai netoli savo vaikų. Stephanas sako, kad vienas iš privalumų, lyginant su įprastiniais vaikų darželiais, buvo galimybė jį užsisakyti prieš trumpą laiką ir neilgam, pavyzdžiui, tik kelioms valandoms.

Kadangi tėvystė dažnai priverčia keisti, atidėti ar mesti mokslus bei akademinę karjerą, universitetas nusprendė padėti darbuotojams bei studentams derinti mokslus ir šeiminių gyvenimą bei paversti universitetą „draugiškesniu“ vaikams. Koordinatoriai apskaičiavo, kad vaikų priežiūros pareigų turi apie 11 proc. Vienos universiteto studentų (t. y. apie 11 500 žmonių) ir iki 50 proc. darbuotojų.

„Tik padedamas šio darželio aš galėjau tęsti savo tyrimus. Sugebėjau dirbti prie savo disertacijos ir rūpintis dukra.“

Stephanui nauda buvo akivaizdi. „Tai iš tiesų padėjo, padedamas šio darželio aš galėjau tęsti savo tyrimus. Sugebėjau dirbti prie savo disertacijos ir rūpintis dukra. Tai taip pat padėjo Marie susipažinti su kitais vaikais ir suaugusiais nuo pat mažų dienų, – priduria jis. – Vėliau, pradėjusi eiti į vaikų darželį, ji neturėjo adaptacijos problemų.“

Judrios auklės paslaugos

Daniela Finzi, kuri trečius metus studijuoja vokiečių literatūrą ir kultūrą pagal doktorantūros programą, taip pat veda savo dvejų metų dvynes į šį vaikų darželį. „Naudojuosi šiuo darželiu nuo tada, kai mergaitėms suėjo keturi mėnesiai, – sako ji. – Tai man puikiai tinka ir aš mieliau dirbu čia, nes iš tiesų padarau, ką reikia. O namuose visada atsiranda trukdžių.“

Ši įstaiga siūlo ir kitas paslaugas: ateinančias aukles universiteto renginių metu, koordinuoja vaikų auklių „fondą“ ir teikia informaciją bei patarimų tėvams. Kita iniciatyva, kurioje dalyvauja Stephanas, yra „vaikų universitetas“, kur pedagogai dviejų savaitių vasaros kursų metu supažindina vaikus su savo tyrimų temomis. „Tai jiems gera proga šiek tiek susipažinti su universitetu ir pradėti galvoti apie sritis, kurias vėliau norėtų studijuoti“, – aiškina jis.

Išskirtinio turizmo verslo kūrimas

Riikkos-Leenos Lappalainen diena prasideda maudynėmis ežere prie namų – net ir gruodžio vidury, kai lauko temperatūra nukrenta iki $-4\text{ }^{\circ}\text{C}$, o ledo storis siekia 10 cm. „Darau tai kiekvieną dieną, – sako ji. – Tai puikus būdas atsibusti.“

Gyvendama šalies gilumoje, Suomijos Pohjois Savo regione, Riikka-Leena gerai jaučia gamtą ir tai neapsiriboja kasdienėmis jos maudynėmis ežere. Ji vadovauja mažam viešbučiui ir turizmo verslui ežero pakrantėje kartu su savo vyru Reijo, kuris ir užaugo čia, šeimos ūkyje. „Ežeras labai tylus ir ramus, – sako ji. – Kai buvome jaunesni, svajojome čia pradėti turizmo verslą.“

Šios svajonės tapo tikrove ir pagrindinės šeimos žemių pajamos dabar gaunamos iš svečių, o ne iš galvijų bei pasėlių. Atvykę turistai mėgaujasi supančia laukine gamta ir užsiima įvairia veikla gryname ore: važinėja sniego rogėmis, šunų kinkinių rogėmis, čiuožia slidėmis, medžioja, žvejoja, plaukioja ir buriuoja.

Pora pirmiausia atidarė kelis atostogų namelius 1990 m. pradžioje. Šiame rajone buvo mažai kitų paslaugų turistams, todėl jų verslas išpopuliarėjo ir nuolat augo. 2001 m. jie pastatė tradicinę dūminę pirtį, kuri yra gana reta, o tai pritraukė dar daugiau žmonių: „Po to grupės pas mus atvažiuodavo autobusais. Tai skatino plėstis. Buvo daugiau žmonių, norinčių išsinuomoti pirtį, nei mes galėdavome priimti.“ Komandų formavimo ir kiti darbdavių rengiami užsiėmimai tapo svarbia verslo dalimi.

2004 m. Riikka-Leena apsisprendė ir atsisakė finansininkės darbo visą darbo dieną viešojo administravimo srityje, kur dirbo 20 metų, ir visas savas jėgas skyrė šeimos verslui. Jie ėmėsi statyti pagrindinę viešbučio pastatą, kuris dabar ir yra pagrindinė jų verslo ašis, bei nuomoti kitus namelius. Jie turi septynis svečių kambarius ir didelę svetainę renginiams bei kelis namukus. Vasarą jie gali priimti iki 40 žmonių, o žiemą – iki 30.

Ryžtingas žingsnis

Palikti garantuotą darbą Riikkai-Leenai buvo rimtas žingsnis, ir ji nusprendė baigti mokymus, padėsiančius jį žengti. Ji dalyvavo tarptautiniame projekte, kurį per Europos socialinį fondą iš dalies finansavo Europos Sąjunga, skirtame moterims verslininkėms, dirbančioms įvairiose verslo srityse.

„Džiaugiuosi, kad palikau saugų darbą ir atsidėjau nuosavam verslui. Būti pačiai sau viršininke – puiku.“

Kartu su dalyviais iš Belgijos, Danijos, Ispanijos, Italijos, Prancūzijos ir Suomijos ji lankė mažus turistinius centrus kitose šalyse ir sėmėsi naujų idėjų verslui. „Išmokau daug mažų dalykų. Viena kelionė į Italijos kaimo turizmo centrą mane labai įkvėpė, – sako ji. – Ten pamačiau užsidegimą ir pasididžiavimą verslu. Paprastai to trūks ta Suomijoje.“

„Išmokau vertinti asmeninį indėlį“, – prideda Riikka-Leena, mananti, kad tai yra pagrindinis verslo sėkmės veiksnys. Lankymasis kitose šalyse suteikė idėjų jos pačios verslui ir paskatino sutuoktinius labiau suasmeninti tai, ką jie daro. Mokydamasi ji užmezgė naujų kontaktų ir susipažino su naujomis verslo galimybėmis.

„Mes nuvykome aplankyti Laplandijos. Valgydama pastebėjau, kad lėkštės labai neįprastos. Susisiekiu su juos sukūrusiu vietos dailininku ir jis specialiai mums paruošė visą indų seriją.“ Vietos kūrėjai sukūrė visus viešbučio audeklus ir personalo dėvimus drabužius, turinčius individualių tradicinių suomiškų detalių. Be to, jie parduoda vietos liaudies menininkų bei profesionalų pagamintus rankdarbius ir vietos skanumynus. „Visos šios smulkmenos suteikia nepakartojamą įspūdžių mūsų svečiams.“

Žvilgsnis į ateitį

Nors ir ne viskas sekėsi kaip sviestu patepta, Riikka-Leena įsitikinusi, kad ji pasirinko teisingai. „Žinoma, buvo sunkių akimirkų – turėjome imti didelę paskolą. Tai mus privertė pagalvoti apie atsakomybę ir padarinius nesėkmės atveju. Bet džiaugiuosi, kad palikau saugų darbą ir atsidėjau nuosavam verslui, – sako ji. – Esu patenkinta savo gyvenimu, būti pačiai sau viršininke – puiku.“

Į verslą įsijungė ir visi trys suaugę poros vaikai – 29 metų Sanna-Riikka, 27 metų Esa-Mikko ir 23 metų Juho-Pekka. „Labai didžiuojusi, kad jie visi dalyvauja mūsų versle. Pastaraisiais metais jis iš tiesų išsiplėtė“, – svarsto Riikka-Leena. Ji tikisi, kad vaikai ir toliau liks šiame versle. „Ateityje norėtume atsitraukti ir leisti jaunajai kartai įnešti naujų idėjų. Atvyksta daugiau jaunų klientų, tad turime prie jų derintis.“

Moteris vairuotojo vietoje

Žurnalistei *Beatai Szozdai* pradėti naują verslą Poznanėje, Lenkijoje, atrodė lyg lipimas į kalną. Draugai ir šeima ją drąsino, bet potencialūs investuotojai nesidomėjo internetinių paslaugų, kurias siūlo patirties versle neturintis žmogus, ypač internetinio leidinio apie automobilius moterims, finansavimu.

„Visada domėjausi automobiliais, – prisimena Beata. – Jau nuo pradinės mokyklos dauguma mano draugų buvo berniukai ir jie visą laiką kalbėdavo apie automobilius, tad aš natūraliai prie jų prisijungdavau. Prisimenu, kaip kartą tėtis per šeimos atostogas ėmė man pasakoti apie įvairius automobilių modelius. Grįžusi namo, galėjau savo draugams išvardyti visų automobilių gamintojų pavadinimus ir jų modelius.“

Ji susidomėjo žurnalistika, kai 2003 m. grožio konkurse „Mis Lenkija“ užėmė antrąją vietą. Maždaug po metų paskambino reporteris ir paklausė, ar ji gavusi prizą ir paramą, kurią žadėjo organizatoriai. Neigiamas Beatos atsakymas išprovokavo virtinę istorijų apie konkurso problemas šalyje. Netrukus ji sulaukė darbo pasiūlymų iš kelių leidinių.

Iki 2007 m. Beata lankė humanitarinių mokslų bakalauro tarptautinių santykių studijas Poznanėje. Ji taip pat vadovavo 15 minučių programai apie automobilius viename vietos televizijos kanale ir vedė pardavimų laidą kitame. Ji perėjo į televiziją, o prieš tai trejus metus dirbo laikraštyje *Gazeta Poznań*, kur buvo atsakinga už skyrių apie automobilius ir savaitinę patarimų moterims apie automobilius skiltį.

Aistros pavertimas verslu

Rengiant vieną automobiliams skirtą TV programą Beatai gimė idėja sukurti savo leidinį apie automobilius, specialiai skirtą moterims. Beata tyrė, ar galėtų savo idėją paversti perspektyviu verslu. Ji aptiko tyrimų bendrovės atliktą apklausą, kurioje buvo nurodyta, kad beveik pusę Lenkijoje parduodamų automobilių nuperka moterys – savarankiškai arba darydamos įtaką vyrų sprendimams.

„Jau keletą metų dirbau automobilizmo žurnaliste ir negalėjau rasti jokios informacijos apie automobilius, skirtos specialiai moterims, – sako ji. – Nenorėjau orientuotis tik į automobilių pramonę. Sumanymas buvo kurti portalą moterims ir apie moteris. Norėjau

„Mano darbas – tai mano aistra.
Neturiu laiko kaip reikiant išsimiegoti,
nes reikia nuveikti tiek daug darbų.“

sukurti leidinį, teikiantį daug praktiškų patarimų moterims apie kasdienį automobilio naudojimą.“

Šeima ir kolegos iš televizijos drąsino ją imtis šios svajonės, bet ji atsitrenkdavo į jaunų verslininkų dažnai sutinkamą kliūtį – kaip rasti investuotojų, norinčių rizikuoti savo pinigais dėl šio sumanymo. Tada bendradarbis iš televizijos užsiminė apie Poznanės mokslo ir technologijų parko ir Adomo Mickevičiaus universiteto fondo rengiamą geriausios naujo verslo idėjos konkursą, skirtą jauniems verslininkams. Konkursas turėjo baigtis kitą dieną.

„Savo paraišką pateikiau likus penkioms minutėms iki konkurso pabaigos, – prisimena Beata. – Tai buvo kovo 16-oji, mano gimimo diena.“

Beata pateko tarp dalyvių, atrinktų dalyvauti verslo mokymų programos konkurse, kurį per Europos socialinį fondą iš dalies finansavo Europos Sąjunga. Nuo 2007 m. kovo iki birželio mėn. Beata mokėsi, kaip reikia parengti verslo planą, apskaitos informaciją, susipažino su Lenkijos teisiniais ir mokestiniais reikalavimais ir gavo patarimų, kaip ieškoti finansinių investicijų.

Programos pabaigoje Beata sudarė savo verslo planą, kurį po to vertino ekspertų komisija. Jie nusprendė, kad jos verslo planas yra pakankamai perspektyvus pradiniam finansavimui iš ES gauti. Šias lėšas ji panaudojo 2008 m. rugpjūčio mėn. atidarydama pirmąjį moterims skirtą informacijos apie automobilius portalą Lenkijoje – *Autopolki.pl*. Dabar ji visą darbo dieną skiria verslo valdymui ir plečia savo portalą. Darbo valandų daug, bet Beata įgyvendina savo svajonę.

„Mano darbas – tai mano aistra, – sako ji. – Neturiu laiko kaip reikiant išsimiegoti, nes reikia nuveikti tiek daug darbų. Paprastai miegoti einu tik 3 val. ryto.“

Erdvė plėtrai

Svetainė yra išlaikoma iš reklamos. Be mašinų apžvalgų ir vairavimo patarimų, savo skaitytojoms *Autopolki.pl* taip pat siūlo galimybę išbandyti automobilius kelyje – pagal sutartį, kurią Beata sudarė su vietiniais automobilių pardavėjais. Tada moterys svetainei *Autopolki.pl* pateikia šių mašinų apžvalgas. Beata pati rašo

nemažą dalį apžvalgų ir dažnai keliauja už Lenkijos ribų išbandyti automobilių ir rinkti informacijos automobilių parodose.

Svetainė taip pat siūlo vienos dienos vairavimo mokymo kursas moterims nebenaudojamo oro uosto teritorijoje šalia Poznanės. Šiuos kursus veda vairuotojų rengimo mokykla, svetainėje *Autopolki.pl* siūlanti nuolaidas norinčioms tobulinti savo įgūdžius. Maždaug 20 moterų dalyvavo neseniai surengtame mokyme, kur išmoko valdyti automobilius važiuojant šlapiais ir apledėjusiais keliais.

Beatos planai tuo nesibaigia. Jai portalas yra tarsi didesnio verslo paleidimo vieta, garantuojanti pakankamai pajamų, kad ji galėtų pradėti samdyti žurnalistus ir kitus darbuotojus. Ji nori sudaryti Lenkijos automobilių remonto dirbtuvių žemėlapi, kad moterys rastų vietų, kur galėtų pasitikėti atliekamu darbu ir tikėtis sąžiningos kainos. Taip pat ji nori sukurti parduotuvę internete, kur būtų parduodami automobilių priedai. Beata gavo pasiūlymų ir iš galimų investuotojų svetainės išplėtimui už Lenkijos ribų.

„Kol dirbau kažkam kitam, negalėjau realizuoti visų savo galimybių, nors ir norėjau, – sako ji. – Branginu šią nepriklausomybę, kad pati esu verslininkė. Vertinu laisvę kurti ir valdyti verslą.“

Išeinančiam lankytojui Beata palinki „Szerokiej drogi!“, pažodžiui tai reiškia „Plataus kelio!“. Tai tradicinis lenkų palinkėjimas saugiai sugrįžti namo.

Geresnė darbo ir gyvenimo pusiausvyrą

Vanduo – rimta problema Nyderlandų Frieslando regione, kurioje didžioji dalis žemių yra atkovota iš vandens, mat šios teritorijos yra žemiau jūros lygio. Tai reiškia, kad *Gerardo Janseno* darbas – jis dirba regiono vandens komisijos teisininku – gana įtemptas.

„Kasdien susiduriu su interesų konfliktais, – sako 53 m. vyras. – Pavyzdžiui, fermeriai norėtų aukštesnio vandens lygio, bet plačioji visuomenė – ne. Turime rasti pusiausvyrą.“

„Kartais įmonės nenori leisti pinigų (ir laikytis teisinių reikalavimų), dėl to jos atsiduria teisme“, – tęsia jis. Kai kyla tokio pobūdžio konfliktų, juos spręsti tenka Gerardui. Nuo 1993 m. jis dirba komisijoje Vykdyto ir licencijų išdavimo skyriaus teisiniu patarėju.

Šis skyrius vykdo įvairias funkcijas: tikrina, ar paviršinis vanduo atitinka teisinius reikalavimus, užtikrina, kad būtų saugomi jūros įtvirtinimai ir išlaikomas vandens lygis, kad įmonės ir žemių savininkai laikytųsi teisinių reikalavimų, ir galiausiai, kai šie jų nesilaiko, imasi veiksmų. Tai reiškia, kad jis dirba „visais teisinio proceso etapais“.

Gerardui patinka jo darbas, bet prieš keletą metų jis pajuto didesnio darbotvarkės lankstumo poreikį. Turint du mažus sūnus, Riką ir Nico, ir gyvenant Drachtene, iš kurio reikia kasdien ilgai važiuoti į darbą Leeuwardene, griežtos darbo valandos reikalaudavo iš jo per daug jėgų. Be to, tapo sunkiau susikaupti darbo vietoje. Jis paaiškina: „Prieš keletą metų persikėlėme į naują atviro išplanavimo biurą. Ten labai triukšminga.“

Teledarbas

2006 m. jis ėmė dalyvauti *e-papa* projekte, kurį per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga ir kuris padeda darbuotojams vyrams dirbti namuose. Ši programa padeda pasiekti lankstesnes darbo valandas ir sutaupyti kelionės išlaidų. Dabar dalį savaitės Gerardas dirba namuose ir gali nuvežti berniukus į mokyklą, kartu su jais pietauti, padėti ruošti namų darbus ir netgi apsitvarkyti namuose.

„Nuotolinis darbas padėjo man rasti pusiausvyrą tarp darbo ir šeimos“, – sako jis ir priduria, kad taip pat sumažinti krūvį, tenkantį žmonai, kuri dalį dienos dirba senukų slaugė šalia esančioje ligo-

„Teledarbas pagerino pusiausvyrą tarp darbo ir šeimos gyvenimo. Anksčiau savo berniukus matydavau tik vakarais.“

ninėje. „Anksčiau berniukus matydavau tik vakarais. Dabar galiu daug ką daryti kartu su jais.“

Padidėjęs lankstumas pagerino jo darbą ir produktyvumą. „Dirbdamas namuose, neturi visko nutraukti 17 valandą – gali baigti ką pradėjęs savo tempu. Gali grįžti prie darbo vėliau.“

Kaip projektas veikia

Projektas padeda organizacijoms įgyvendinti lanksčias darbo sąlygas. Darbdaviams jis padeda suprasti nuotolinio darbo pranašumus ir reguliariai vertinti, kaip darbuotojai pratinasi prie nuotolinio darbo, bei iš anksto aptikti galimas problemas. Gerardas dalyvavo projekte dvejus metus ir tuo metu klausimynuose žymėjo, kaip jam sekasi.

Projektas padėjo vandens komisijai suprasti nuotolinio darbo pranašumus ir šiuo metu ji aktyviai siūlo šį būdą savo darbuotojams. „Modernus darbdavys turi suteikti lankstesnes darbo galimybes“, – aiškina Gijl de Jong, tiesioginė Gerardo vadovė. Nuotolinį darbą ji pasirinko pati, panašiu būdu dirba ir maždaug ketvirtadalis jos skyriaus darbuotojų. „Tai neabejotinai pagerina pusiausvyrą tarp darbo ir šeimos gyvenimo“, – sako ji.

Gijl tiki, kad svarbu aiškiai susitarti, ko tikimasi iš abiejų pusių – pasiekiamumo ar atsiskaitymo už atliktą darbą atžvilgiu, – ir nustatyti paprastas darbo procedūras. „Be to, mes būtina susitinkame kitą dieną po nuotolinio darbo, kad sužinotume, kas įvyko“, – pildė ji.

O Gerardas yra uolus lanksčių darbo sąlygų advokatas. „Tai labai padeda, – sako jis. – Kitais metais ketinu padidinti darbo namuose dienų skaičių.“

Ateitis jos pačios rankose

Katarína Vargová buvo sėkminga verslininkė, turinti nedidelę tekstilės įmonę Bratislavoje, Slovakijoje, kai nutraukė karjerą dėl gimusio sūnaus. Bet tai, kas turėjo būti tik trumpa pertrauka, užtruko ilgiau. Po trejų namuose praleistų metų ji buvo pasirengusi grįžti į darbą, bet, kaip ir daugeliui motinystės atostogų išėjusių moterų, tai pasirodė gana sunku.

„Galima sakyti, kad praradau santykį su išoriniu pasauliu, – sako ji. – Man reikėjo grįžti į darbo rinką. Ir man reikėjo naujų iššūkių.“ Kilo klausimas, kuo užsiimti. „Žinojau, kad turėdama mažą vaiką, kuriuo reikia rūpintis, kad ir ką daryčiau, turėsiu derinti kelias pareigas.“

Grįžimas į ritmą

Specialus mokymo kursas moterims, grįžtančioms į darbo rinką po ilgų motinystės atostogų, kurį per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga, padėjo Katarínai pagerinti savo įgūdžius ir rasti naujų būdų savo talentams ir norams išreikšti.

Viena didžiausių kliūčių ilgą laiką atitraukus nuo darbo yra pasitikėjimo susigrąžinimas – pasibaigus motinystės atostogoms su tuo susiduria daug moterų. Dėl to į mokymo kursus buvo įtraukti specialūs pasitikėjimą ir atkaklumą ugdantys moduliai.

Kursai taip pat supažindino ją su verslo bendruomenės žmonėmis. „Žinojau, kad noriu užsiimti kuo nors, susijusiu su menais, – sako ji. – Mokymo programa padėjo man rasti žmonių su panašiais polinkiais.“

Žiūrėti atgal, judėti pirmyn

Dalyvaudama mokymo programoje Katarína sutiko nedidelių dirbtuvių *Ateliér Keramiky Rena* savininę, rengiančią keramikos pamokas Bratislavos priemiesčiuose. Šiuo metu, kol savininė išvykusi į užsienį, Katarína perėmė vadovavimą dirbtuvėms. Katarína moko studentus lipdymo iš molio meno ir kuria savo skulptūras, kurias parduoda vietos galerijoje.

Ji sako, kad dabartinė jos veikla grąžino ją ten, kur ji iš pat pradžių norėjo būti. „Aš mokiausi dailiųjų amatų mokykloje, – pasakoja

„Žinojau, kad turėdama mažą vaiką, kuriuo reikia rūpintis, kad ir ką daryčiau, turėsiu derinti kelias pareigas.“

Katarína, – ir iš tiesų norėjau prie to grįžti. Žinojau, kad mano būsimame darbe turi būti stiprus meninis elementas. Štai dėl ko taip džiaugiuosi, atradusi šias keramikos dirbtuves.“

„Čia, šioje *atelier*, suteikiame žmonėms galimybę išreikšti save, išsipurvinti rankas, atsipalaiduoti ir išsilaisvinti. Darbas su moliu gali būti labai giliamintis ir kai kuriems žmonėms jis turi terapinių galių. Tikra tiesa ir tai, kad iš savo studentų pati gaunu labai daug energijos.“

Daug padėkų

Katarína sako gyvenime atradusi tinkamą pusiausvyrą. Ji anksti keliasi, nuveda sūnų į darželį ir tada pradeda savo dieną dirbtuvėse. „Vienomis dienomis aš vedu pamokas, o kitomis tiesiog dirbu prie savo kūrinių. Popiet grįžtu pasiimti sūnaus.“

Ji sako, kad mokymo kursas jai suteikė karjerai atgaivinti reikalingo pasitikėjimo ir pastūmėjo nauja kryptimi, suteikė pagalbą, už kurią ji yra labai dėkinga. „ESF programa padėjo man atgaivinti vadybos ir rinkodaros įgūdžius bei lavinti save kaip menininkę. Tai kaip tik ir buvo tas paskatinimas, kurio man reikėjo.“

Neįgalieji

Georgia'os istorija

„Manau, kad pasakojimas apie mano gyvenimą gali padėti ir kitiems žmonėms, – paprastai ištaria *Georgia Chrisikopoulou*. – Anksčiau buvau labai neigiamai nusiteikusi. Nepripažinau, kad esu ligonė, ir nenorėjau prašyti pagalbos. Ir dabar pažįstu žmonių, kurie nežiūri į gydytojus rimtai.“

Sirgdama psichine liga Georgia, kuriai dabar 36-eri, leido metus gulėdama ligoninėje ir išeidama iš jos savo gimtajame Corfu mieste, Graikijoje. Bet nuo 2006 m. ilgalaikė rehabilitacijos programa padėjo jai atsisakyti nuolatinės priežiūros ligoninėje ir persikelti gyventi į butą bei pradėti dirbti. Šią programą vykdo *New Horizons Cooperative* (Naujų horizontų kooperatyvas), kurį per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga.

Kooperatyvas įsikūręs Corfu miestelio širdyje, pastate, kuriame įrengta ir kavinė su terasa apelsinmedžių pavėsyje. Prie staliukų skaito ir kavą gurkšnoja studentai. Neatidūs lankytojai gali ir neatkreipti dėmesio į ironišką šios vietos pavadinimą: *Lunatico*. Jie taip pat gali nežinoti, kad aplink esantys dailūs pastatai su geležiniais plačiais atvertais vartais anksčiau buvo seniausia Graikijoje uždara Corfu psichiatrinė ligoninė, dabar tapusi universiteto dalimi.

Ligos pradžia

Georgia dirba sodininkų grupėje, prižiūrinčioje aplinkinius gėlynus ir vejas; ji vilki pilką kombinezoną ir dėvi kepurę. Jos istorija kupina sunkių išbandymų ir drąsos. Būdama vyriausia iš keturių vaikų Georgia atsimena, kad tėvai ją auklėjo griežtai. „Aš buvau per jauna suprasti, kai elgdavausi nepaklusniai, – sako ji. – Nepatyrčiau meilės, kol netapau vyresnė.“ Sulaukus 12-os metų, jai ėmė slinkti plaukai ir buvo nustatyta, kad ji turi psichinių problemų. 17 metų ji tapo nėščia ir bandė nusižudyti. Nepaisydama tėvų prieštaravimų ji paliko mokyklą, ištekėjo ir išėjo gyventi su vyro tėvais. Bet vedybos nebuvo laimingos. Sutuoktiniai ėmė girtuokliauti ir vartoti narkotikus, vyras pradėjo smurtauti.

Būdama 24 m. Georgia rimtai susirgo. „Aš girdėdavau balsus ir maniau, kad mane užkeikė. Įsivaizduodavau, kad televizorius kalba man ir kad turiu telepatinių gebėjimų. Negalėjau pakęsti savo vaiko ir viskuo kaltinau jį ir savo šeimą – buvau nusistačiusi prieš visus. Norėjau nusižudyti.“

Vėliau ji grįžo pas savo tėvus ir nuo to laiko santykiai gerėjo. „Galiausiai, būtent tėvai mane išgelbėjo“, – pripažįsta ji. Iš pradžių nenoromis, ji vis dėlto pradėjo gerti vaistus, bet galvoje tebegirdėjo

„Man patinka viskas, kas susiję su šiuo darbu. Jis visiškai pakeitė mano gyvenimą. Aš visada mėgau sodininkystę – man patinka būti arčiau gamtos.“

grasinantį savo vyro balsą. Ji išvyko iš Corfu ir keliavo, kol apsisusto Štutgarte, kur dirbo baruose ir klubuose. „Tai buvo veikiausiai naktinis košmaras nei naktinis darbas“, – prisimena ji karčiai. Ji kentėjo nuo sutrikusio maitinimo ir įlindo į skolas. Išsekusi grįžo namo. Bet net ir pablogėjus būklei ji atsisakė pripažinti, kad yra ligonė.

Pagalbos priėmimas

2002 m. ji buvo paguldyta į psichiatrijos ligoninę, bet vyras atėdavo jos pasiimti. „Pradžioje jis būdavo visai geras, – prisimena ji. – Bet greitai vėl grįžo prie senų įpročių.“ 2005 m. Georgia galiausiai pripažino, kad ji pati negalės išsikaupti. Lemiamą vaidmenį suvaidino du įvykiai: jaunesnis jos brolis Prokopis žuvo Kūčių dieną per nelaimingą atsitikimą, o tėtis mirė nuo širdies smūgio. Georgia apsisprendė eiti sveiko gyvenimo keliu.

Ji grįžo į ligoninę ir po metų jai buvo pritaikyta reabilitacijos programa. Dar šešis mėnesius ji gyveno Thinaliono viešbutyje. O 2006 m. spalį ji jautėsi pakankamai gerai, kad galėtų apsigyventi prižiūrimame bute kartu su kita paciente Corinna Mouzakiti. Ji taip pat pradėjo dirbti kooperatyvo sodininkų ir aplinkos tvarkymo grupėje.

„Man patinka viskas, kas susiję su šiuo darbu, ypač sodinimas. Jis visiškai pakeitė mano gyvenimą, – sako ji. – Aš visada mėgau sodininkystę – man patinka būti arčiau gamtos. Vakare, kai žiūriu televizorių, man to trūksta. Geriau jau dirbčiau.“ Bet vis tiek ji turi būti atsargi. „Karštas oras kenkia mano galvai“, – prisipažįsta ji. Ji turi sustoti ir padaryti pertrauką. Grupės vadovai tai supranta ir vengia jai duoti sunkių darbų. „Georgia labai didžiuojasi ir labai stengiasi“, – sako socialinė darbuotoja Helena Moshat. Grupė profesionalų stebi jos pažangą, ir ji pati gali visą parą skambinti savo gydytojui, jei prireiktų pagalbos.

Kooperacinis požiūris

„Naujuose horizontuose“ dirba 70 žmonių, įskaitant 45 kartu su visais besidarbuojančius pacientus. Be darbo kavinėje ir aplinkos tvarkymo, jie taip pat teikia valymo paslaugas, prižiūri automobilių stovėjimo aikštelę bei restoraną ir barą *Dusk* („Sutemos“) Corfu mieste. 2005 m. įkurtas kooperatyvas nuo dešimties žmonių išaugo iki 183 balsavimo teisę turinčių narių, iš kurių 98 yra pacientai. Administracinėje taryboje visada būna bent du buvę ligoniai.

Aplinkos tvarkymo grupė palaiko ryšius su vietos valdžia. Grupės vresnysis Dmitris Vlachos didžiuojasi tuo, kad jie teikia profesionalias ir kompetentingas paslaugas. „Mūsų klientai labai patenkinti darbu, – užtikrina jis. – Savo darbuotojus išmokome gerai atlikti darbą.“ Visi jie supažindinami, kaip dirbti su energiją naudojančiais įrankiais ir, pavyzdžiui, dėvėti visą apsauginę aprangą. Georgia pradeda darbą kiekvieną rytą 8 val., kartais į tolimesnes vietas jie kartu su bendradarbiais važiuoja mažu autobusiuku. Ji uždirba 500 eurų per mėnesį už keturis ar penkis darbo rytus per savaitę, be to, ji gauna sveikatos priežiūros paramą, o kartu nuomojamas butas jai nieko nekainuoja.

„Savo klientams nesakome, kad kai kurie iš mūsų darbuotojų yra pacientai“, – paaiškina Thanasis Papavlasopoulos, socialinės ekonomikos ekspertas, padėjęs įkurti kooperatyvą. „Nenorime, kad kuris nors iš jų būtų žeminamas; o jūs sunkiai atskirtumėte, kurie iš šių žmonių turi problemų. Dešimt iš jų jau yra visai savarankiški. Galite pamatyti, kokių permainingų ESF projektas leido pasiekti per ketverius metus, – priduria jis. – 1997 m. ligoninėje turėjome 350 ligonių iš visos salos. Dabar joje yra tik 15 lovų ypatingiems atvejams. Tai didelė pažanga. Gražinimas į visuomenę čia yra svarbiausia, ir pagrindinė mūsų užduotis – suteikti žmonėms galimybę dirbti ir leisti jiems būti nepriklausomiems.“

Nuolatinė kova

Georgia pati grįžo prie kai kurių buvusių savo pomėgių. Jai patinka gaminti valgių ir siuvinėti, ji tapė ir kūrė muziką. „Man visada patiko muzika. Kartą netgi norėjau būti šokėja“, – sako ji ilgesingai. Ji nuolat lanko savo motiną, brolių ir seserį ir labai suartėjo su dviem sesers vaikais.

Bet ji dar kasdien turi kovoti, kad išlaikytų savo gyvenimą: ji priklausoma nuo vaistų, kuriuos geria tris kartus per dieną. Prieš kelis mėnesius jos savijauta staiga vėl pablogėjo. „Buvau labai pikta. Aš šaukiau, – aiškina ji. – Nuėjau pas gydytoją ir paprašiau pagalbos. Mes visą mėnesį kovojome bandydami sustabdyti mane nuo grįžimo atgalios... ir tai iš tiesų yra kova.“

Kas stumia ją pirmyn? „Mano charakteris ir tai, kad turiu vaiką – atsako ji. – Aš turiu gerą šeimą. Nenoriu jų skaudinti.“ Jos sūnus Antonis šiuo metu gyvena kartu su tėvu Atėnuose. Jie dukart per savaitę kalbasi telefonu, bet Georgia sako, kad jų santykiai būtų geresni, jei jis nebūtų taip toli. Jos tikslas yra pakankamai pasveikti ir turėti savo namus, kur sūnus galėtų vėl būti kartu su ja.

Negalia – ne kliūtis dirbti

Andrzejus Lubowieckis anksčiau dirbo laivų statykloje Gdynėje, Gdanskio miesto dalyje prie Baltijos jūros, Lenkijoje. Klestėjimo laikais šiose istorinėse laivų statyklose dirbo maždaug 20 000 žmonių. Dabar liko tik 3 000 darbuotojų.

Kad ir kaip ten būtų, Andrzejus 12 metų turėjo gerai apmokamą saugų darbą: pradžioje dirbo staliumi, vėliau dažytoju. Iki tol, kol 2001 m. didėjantis skausmas privertė jį ryžtis klubo keitimo operacijai vietos ligoninėje. Operacija nepavyko, per klaidą jam buvo pažeistas nervas ir, kaip jis sako, užuot galėjęs geriau judėti, jis pajėgė vaikščioti tik su ramentais. Jis nebegalėjo grįžti į darbą, ir po 180 dienų darbdavys jį atleido.

Turint tik fizinio darbo įgūdžių ir esant mažai darbų pasiūlai Andrzejui teko gyventi iš invalidumo pensijos. Jis negalėjo susimokėti už perkvalifikavimo kursus. „Galvojau, kad dėl savo negalios jau niekada neberasiu darbo“, – aiškina jis. Jis buvo bedarbis penkerius metus, kol vieną dieną autobuse pastebėjo skelbimą, siūlantį darbą „iš dalies neįgaliems“ žmonėms. „Iškart nuėjau tiesiai į įdarbinimo centrą ir užsiregistravau kaip bedarbis. Po dviejų dienų man buvo paaiškinta apie mokymų programą.“ 2006 m. birželį jis užsirašė į keturių dienų kursus, kuriuos per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga. Šie kursai skirti neįgaliems žmonėms, juose siūloma pagalba ieškant darbo, pildant gyvenimo aprašymą ir kreipiantis dėl įdarbinimo. Vietos valdžia, vienas iš projekto partnerių, parūpino mažą autobusą, kuris kasdien galėtų pavėžėti jį iki darbo.

Pasiryžimas nenuėjo veltui

„Po šio kurso darbo paieška man užtruko tik vieną dieną, – didžiudamasis sako Andrzejus. – Pokalbio metu jiems įrodžiau, kad aš iš tiesų noriu to darbo.“ Vietinė saugos firma priėmė jį ir išmokė dirbti kompiuteriu. Jis dirba centriniame biure, turinčiame šešis darbuotojus, atsakingus už stebėjimo veiksmus Gdanskio srityje. Jie renka duomenis ir, jei reikia, praneša policijai apie įsilaužimus. Jis budi po 24 valandas, tada 48 valandas ilsisi, įskaitant savaitgalius ir valstybines šventes, o laisvas būna tik kas trečią savaitgalį. „Pradžioje naktį labai norėdavau miego, bet dabar jau pripratau prie to“, – sako jis, nors vis dar sunkiai užmiega po darbo pamainos. Jo uždarbis nėra nedidelis, tad ir jis toliau gauna invalidumo išmoką.

„Kursai man suteikė pasitikėjimo, ir aš, nors ir su negalia, žinau, ką turiu daryti, kad gaučiau darbą.“

Andrzejus žmona Ania dirba mokytoja vaikų darželyje ir iš namų rytais išeina 6 val. „Iš pradžių nedirbti buvo puiku, – prisimena jis. – Ania sudarydavo man darbų sąrašą. Aš nueidavau į parduotuvę, o paskui sėdėdavau ir gerdavau alų.“ Bet laikas bėgo ir Andrzejus ėmė jausti našta – ir finansinę, ir psichologinę. Laimei, jie nusipirko butą naudodamiesi apgyvendinimo programa ir paimdami paskolą iš laivų statyklos prieš pat jo klubo operaciją. Iki to laiko šeima gyveno viename kambaryje pas Anios tėvus. „Bet visų blogiausia, būnant bedarbiu, būdavo vasara, kai visi išvažiudavo atostogauti, o berniukai turėdavo likti namuose, nes mes neturėjome pinigų“, – aiškina jis. Dabar jis turi nuolatinių pajamų ir šeima gali planuoti atostogas kalnuose.

Įprastą dieną, kai Andrzejus nedirba, jis žadina abu savo sūnus, 16 m. Karolį ir 14 m. Przemeką, ruošia jiems pusryčius ir išlydi į mokyklą. Jam visada patiko ruošti maistą ir jis keisdavosi patiekalų receptais su Anios draugėmis. „Mano firminis patiekalas – miško grybų sriuba su makaronais“, – sako Andrzejus, kuris pats grybauja ir mėgsta žvejoti. Be to, jis suremontavo namus ir pagamino įmontuotas spinteles. „Aš visada mokėjau prisitaikyti – galiu atlikti visus namų ruošos darbus. Žmogus yra toks gyvis, kuris gali išmokti bet ką!“

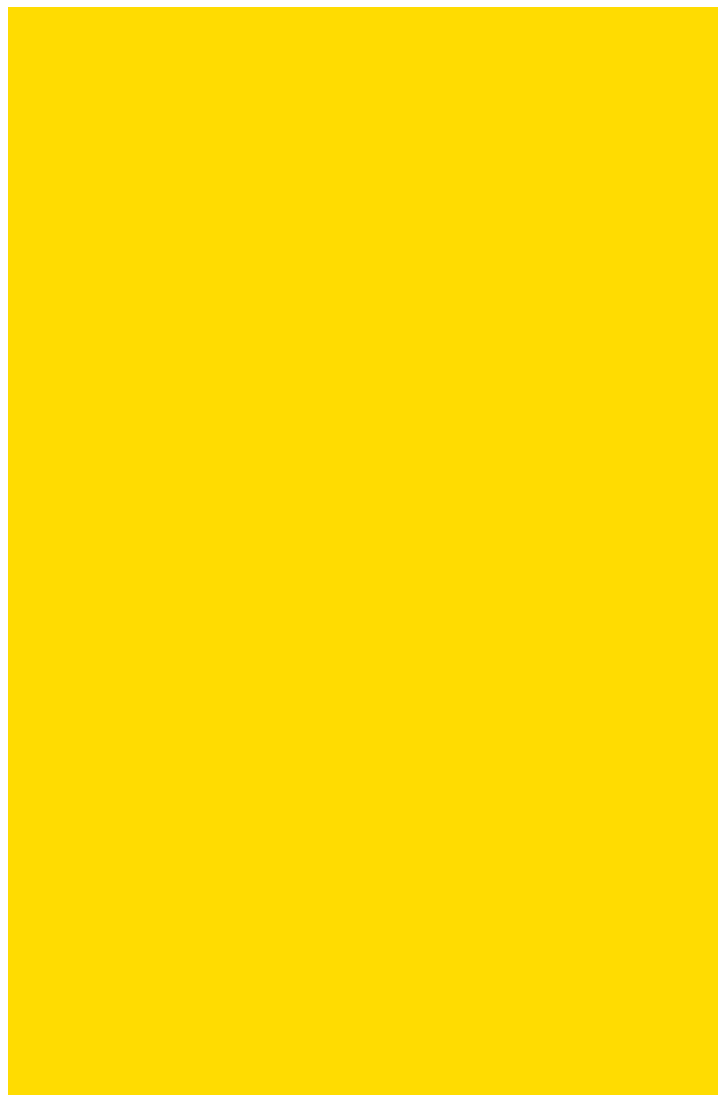
Atgal į normalų gyvenimą

Andrzejus sako, kad dirbdamas jis jaučiasi 100 proc. geriau. „Juk tai logiška, kad neturėdamas darbo nesijauti gerai, – pažymi jis. – Kai kurie žmonės tiesiog ima gerti, bet aš ne toks.“ Kursai man suteikė pasitikėjimo, ir aš, nors ir su negalia, žinau, ką turiu daryti, kad gaučiau darbą.“

„Iš pradžių man patiko turėti „vyrą – namų šeimininkę“, – tęsia Ania. – Bet pradėjau suprasti, kad Andrzejui taip gyventi sunku. Kai jam reikėdavo išeiti susitikti su žmonėmis, jis nesijausdavo patogiai. Dabar viskas grįžo į įprastas vėžes, ir mes dalijamės namų ruošos darbais.“

„Tai buvo sėkmingas projektas“, – patvirtina kurso koordinatore Anna Dabrowska iš *Fundacja Gospodarcza* mokymo centro. „Mes visą laiką vykdome panašius neįgaliesiems skirtus projektus, siūlome mokymus atostogų metu ar duodame patarimų kuriantiems savo verslą. Dabar tai labai populiaru, nes žmonės gauna ES finansavimą.“

Andrzejus taip pat norėtų pradėti savo verslą ir užsiimti laivų konteinerių perdažymu. Jis bando prisiteisti kompensaciją už operaciją, dėl kurios tapo neįgalus, ir vis dar jaučia kartėlį. Bet 2008 m. liepos mėn. atlikta antrojo klubo keitimo operacija buvo sėkminga ir dabar jis gali vaikščioti pasiramsčiuodamas lazdele. Jis žino, kad jo padėtis palyginti gera. „Neįgalūs žmonės Lenkijoje dažniausiai nedirba, – sako jis. – Jiems sunku judėti, ir įmonės nenori jų priimti. Bet miestas bando gerinti sąlygas.“

Sėkmės receptas

Darbo diena, pietų metas ir visi staliukai restorane *Ízlelő* („Skanėstas“) Szekszárdo mieste, Vengrijoje, užimti. Palei vieną linksmo ir šviesaus kambario sieną esanti medinė laipiojimo konstrukcija ir žaislų krūvelė primena jaukią šeimyninę aplinką. Bet tarp klientų galima pastebėti ne tik mamų su mažais vaikais, bet ir porų, pagyvenusią žmonių ir vietos biurų tarnautojų.

Užsiėmusi virtuvėje, 33 m. *Éva Gyulai* padeda ruošti patiekalus. „Man labai patinka kasdien čia dirbti, čia tiek daug skirtingų užduočių, o man visada patiko gaminti valgį, – šūkteli ji. – Visi darbuotojai puikiai sutaria tarpusavyje. Tai tikras komandinis darbas.“ Évai tai reiškia, kad bendradarbius ji turi suprasti iš lūpų: ji beveik visai kurčia nuo gimimo, kai dėl medikų klaidos ir per didelio deguonies kiekio jos klausos buvo nepataisomai sugadinta. Septyni *Ízlelő* restorano darbuotojai turi negalią ir už darbą čia dėkingi vietiniam mokymo projektui, kurį per Europos socialinį fondą iš dalies finansavo Europos Sąjunga. Fondas „Blue Bird Foundation“, įsteigtas 1997 m. siekiant kurti visuomenę, siūlančią galimybes ir pasirinkimą visiems žmonėms, 2006 m. birželio mėn. pradėjo vykdyti projektą *LIFT Likeliness – Integration – Full employment – Training* ir padėjo 36 darbo neturintiems neįgaliesiems ir žemo išsilavinimo jauniems žmonėms įgyti naujų įgūdžių, leisiančių rasti darbą.

Prastas darbas, mažas užmokestis

Gimusi Szekszárde, Éva lankė specialią kurčiųjų mokyklą-internatą Budapešte, kol jai suėjo 16 metų. Ten ji išmoko skaityti iš lūpų ir grįžo į savo gimtąjį miestą baigti mokyklos. Bet buvo nelengva gauti gerą darbą. Ji pradėjo nuo nekvalifikuoto darbo – fabrike siuvo vystykus. „Mums buvo mokoma už gaminius, o įkainiai buvo labai maži, – prisimena ji. – Taigi aš buvau priversta dirbti be perstojo, visą laiką skaudėjo nugarą ir galvą, buvo be galo nuobodu.“

Prieš kurį laiką Éva sutiko Zoltaną ir susituokė su juo, jos vyras dabar dirba vietinėje spaustuvėje, o jauna pora persikėlė gyventi pas jo tėvus. Kai gimė sūnūs Ákos ir Balázs, kuriems dabar dešimt ir septyneri, ji mielai išėjo motinystės atostogų. Balázs serga astma ir turi regėjimo problemų; jam buvo atliktos jau dvi operacijos ir tai užtruko visus metus. Bet kai abu berniukai jau galėjo eiti į mokyklą, Éva nekantravo ieškoti kitokio darbo.

„Visoje Vengrijoje yra neįgalių žmonių, kurie norėtų dirbti tokiose vietose kaip ši. Šią idėją reikėtų nukopijuoti.“

Nauja pradžia

Iš kitos mamos ji sužinojo apie LIFT projektą ir kartu su kitais 16 žmonių užsirašė į kulinarijos kursus (kiti 20 mokėsi statybos darbų). Mokymai truko metus ir visą tą laiką Éva gaudavo stipendiją iš projekto biudžeto. 2007 m. rugsėjo mėn. ji įgijo virėjos kvalifikaciją ir gavo darbą šeimyniniame restorane, priklausančiame šiam fondui. Ji dirba kartu su šešiais kolegomis, kurie gamina valgių, plauna indus ir aptarnauja stalus. „Man pasisekė, aš mėgstu gaminti valgių, – aiškina Éva, kuri to išmoko iš savo anytos, patyrusios virėjos. – Mūsų vaikai visada nori valgyti, taigi mano pomėgis yra ir mano darbas.“ Jos specializacija – saldumynai: ji mėgsta kepti blynus, austriškus vyniotinius ir varškės pyragą.

Ízlelő virtuvėje kasdien pagaminama 140 patiekalų, 40 proc. jų – išsineštinai. Vyriausiasis virėjas ir dietologas kartu sudaro sveiką meniu, patrauklų jauniems žmonėms. Restoranas tiekia pietus fondui, priklausančiam šeimos dienos priežiūros centrui, ir planuoja plėstis bei tiekti maistą vietinei pradinei mokyklai. Ākos mėgsta čia valgyti, kai tėvai jį pasiima. „Labai skanu, – tvirtina jis entuziastingai baigdamas antrą sriubos porciją. – Geriau nei mano mokyklos valgykloje.“

Kiti klientai pritaria, kad restoranas siūlo gerą maistą už prieinamą kainą. „Čia dirbantys žmonės visada šypsosi ir kreipiasi į visus vardais“, – pastebi Judit Botos, dažnai valganti *Ízlelő*.

„Mūsų tikslas yra padėti šeimoms su mažais vaikais ir neįgaliesiems žmonėms, o šis restoranas derina abu tikslus, – paaiškina Andrea Mészáros, „Blue Bird Foundation“ vykdančioji direktorė. – Mes tikėjomės, kad jis bus pajėgus išsilaikyti po trejų metų, bet jau pirmųjų metų pabaigoje gavome pelno.“

Laisvės pojūtis

Turėdami patikimą antrą uždarbį Éva ir Zoltánas galėjo įgyvendinti savo svajonę ir nusipirkti nuosavą namą. „Pas Zoltáno tėvus nebuvo daug vietos ir mes norėjome persikraustyti, – pasakoja Éva. – Nebuvo nei kiemo, nei vietos, kur vaikai galėtų žaisti. Kai grįždavome namo, ten nebuvo ką veikti, tik sėdėti ir žiūrėti televizorių.“ 2008 m. gruodžio mėn. jie persikraustė į savo namus už Szekszárdos su malonumu imdamiesi atnaujinimo darbų. Tinkamo dydžio sode

auga vynuogės ir vaismedžiai. Zoltánas nori daugiau sužinoti apie vyno gamybą, o Éva pirmenybę teikia obelims ir nori kepti pyragus su savo obuoliais bei sodinti gėles. „Man patinka dirbti sode, – sako ji. – Gyvendami už miesto mėgaujamės grynu oru ir laisve.“ Ji taip pat mokosi, kad gautų vairuotojo pažymėjimą.

Éva sako, kad jai pasisekė, nes ji atrado *Ízlelő* restoraną. „Visoje Vengrijoje yra neįgalių žmonių, kurie norėtų dirbti tokiose vietose kaip ši, – pažymi ji. – Šią idėją reikėtų nukopijuoti. Mes tikrai neprieštarautumėme, o labai džiaugtumėmės!“

Ištiesti ranką aklajam

„Nesu įsitikinusi, kad norėčiau matyti. Tai, kad esu akla, yra dalis manęs.“

Dėl medikų klaidos apakusi, kai dar buvo kūdikis, *Sarmite Gromska* neprisimena, ką reiškia matyti. Šiandien jai sunku įsivaizduoti, kas tai yra. „Aš gimiau per anksti, po septynių mėnesių, ir buvau paguldyta inkubatoriuje. Dėl to tapau akla. Tai buvo nelaimingas atsitikimas, nieko daugiau. Žmonės ne visada supranta, kai sakau, kad nenorėčiau matyti. Jei matyčiau, prarastčiau dalį savo tapatybės. Tokia, kokia esu, tapau dėl savo aklumo“, – priduria ji.

Sarmite mano, kad aklumas jai suteikia „tikresnį“ pasaulio vaizdą. „Regimybė – tai dar ne viskas, – aiškina ji. – Manau, kad aš matau aiškiau, nei tie, kurie turi regą. Dauguma žmonių dėmesį kreipia į tai, ką jie mato akimis, o ne į žmonių sielas. Aš matau jų „balsų judesius“, intonacijas ir jaučiu, kaip jie mane liečia.“

Kartu su tėvais ir dviem broliais Rygoje gyvenanti Sarmite yra įkvepiantis pavyzdys to, ką galima pasiekti su pasiryžimu ir pagalba. Pirmuosius savo metus ji praleido specialioje aklųjų mokykloje-internate, kur išmoko skaityti ir rašyti Brailio raštu. Toliau tęsdama mokslus universitete ji išsiskyrė iš kitų studentų ir jai buvo paskirta stipendija. Ji turi muzikinių gabumų ir grojo saksofonu jaunimo grupėje. Nors Sarmite retkarčiais groja ir dabar, ji sako šiuo metu atsisakanti muzikos, kad galėtų daugiau laiko skirti universitetui.

Mokymo medžiaga

Kad galėtų mokytis, Sarmitei reikia specialios įrangos ir ji labai gerai moka rašyti „grifelinėje lentelėje“ ar specialia Brailio spausdinimo mašinėle bei kompiuteriu su balso atpažinimo programine įranga.

Norėdama gauti visą universiteto kursų medžiagą Brailio raštu ji turi kliautis Latvijos aklųjų biblioteka. Bet, kaip sako bibliotekos Brailio skyriui vadovaujanti Gunta Bite, „perrašymas Brailio raštu yra pernelyg brangus“. „Mes šį darbą galime daryti tik naudodamiesi Europos Sąjungos finansavimu, kurio lėšomis buvo įkurtas Brailio skyrius.“ Projekto tikslas buvo teikti įvairias paslaugas ir medžiagą akliesiems bei silpnaregiams siekiant padėti jiems integruotis į visuomenę ir darbo rinką bei gyventi kuo savarankiškiau.

„Brailio biblioteka labai pakeitė mano gyvenimą ir žinau, kad kitų aklių žmonių gyvenimą taip pat.“

Per Europos socialinį fondą gauta ES parama leido bibliotekai įsigyti įrangos ir žinių bei pradėti spausdinti knygas ir kitus dokumentus akliesiems. Skaitantieji Brailio raštu iš visos Latvijos dabar gali nemokamai gauti įvairios skaitymo medžiagos. O prireikus jie gali užsisakyti konkrečių tekstų.

Šiandien šiame skyriuje įdarbinami aklieji ir silpnaregiai, padedantys rengti tekstus. „Vieną vasarą aš dirbau bibliotekoje ir įsitikinau, kad noriu būti Brailio rašto redaktore“, – aiškina Sarmite. Tai ir yra profesija, kurios ji mokosi universitete.

Mokymasis gyventi savarankiškai

Didžiąją gyvenimo dalį Sarmite buvo visiškai priklausoma nuo tėvų. Iš tiesų ponios Gromska, Sarmite mamos, istorija taip pat verta dėmesio kaip drąsos, pasiryžimo ir viso gyvenimo pasiaukojimo savo vaikui pavyzdys.

Bet Sarmite žino, kad kažkada ji liks viena ir turės gyventi savarankiškai. „Taip, aš labai jaudinausi prieš pradėdama studijas universitete, – sako ji. – Tai buvo rimtas žingsnis ir akademine, ir asmenine prasme. Tebesu labai priklausoma nuo kitų žmonių, ypač nuo savo šeimos, bet turiu išmokti būti stipri ir išgyventi.“

„Brailio biblioteka labai pakeitė mano gyvenimą ir žinau, kad kitų aklių žmonių gyvenimą tai pat. Tikrai labai daug naudos gavau iš ESF projekto. Tai, kad galiu išspausdinti visą studijoms reikalingą medžiagą, man reiškia, kad galiu toliau tobulėti ir judėti į priekį bei tapti produktyviu visuomenės nariu.“

Kaimo gyvenimo malonumai

Užaugęs mažame ūkyje Prekmurje žemdirbystės regione, rytų vakarų Slovėnijoje, *Andrejus Lovrencecas* turi gilius šaknis kaime. „Man labai patinka šis regionas, mano vieta čia. Negalėčiau gyventi mieste, – sako 22 m. vyras. – Gal galėčiau persikelti į kitą regiono vietą, bet nemanau, kad galėčiau išsikelti kažkur visai kitur.“

Namie kartu su mama ir tėčiu jis augina įvairius pasėlius, įskaitant kviečius, vynuoges, vaisius ir bulves, taip pat ožkas, karves ir jaučius. Ūkis nėra didelis, bet jis tiekia maistą šeimai bei gyvuliams, jo lieka ir pardavimui.

Andrejui sunkiai sekėsi mokykloje ir jis dažnai turėdavo nutraukti mokslus dėl psichinės sveikatos problemų. Jam nuo vaikystės pasireikšdavo stiprūs galvos skausmai, pykinimas ir susilpnėdavo rega, o nuo 12 metų jį kankino depresija.

„Mokykloje buvo nelengva. Buvo sunku mokytis, turėjau problemų su klasės draugais. Tai buvo smulkmenos, bet jos mane vargino.“ 2002 m., lankydamas septintą klasę, Andrejus rimčiau susirgo ir visus metus negrįžo į mokyklą. 15 metų jis buvo įtrauktas į neįgaliųjų įskaitą ir, nors 2004 m. baigė pagrindinę mokyklą, po to suprato turįs labai nedidelį darbų pasirinkimą. Visą dieną leidamas namuose jautėsi atskirtas ir nuobodžiavo. „Sėdėjau namuose ir laukiau, kol kažkas įvyks. Nežinojau, kuo užsiimti, kur eiti ir visai neturėjau pinigų.“

2008 m. jis pasuko savo gyvenimą kita linkme pradėdamas lankyti mokymo kursus. Tai buvo trijų mėnesių mokymo programa, kurią vykdė vietos organizacija „Mosaic“, įdarbinanti ir remianti socialiai pažeidžiamas grupes, ypač žmones su negalia. Joje buvo galima pasirinkti keturių rūšių veiklą: žemės ūkį, organinius maisto produktus, ekologinį turizmą ir pastatų restauravimą.

Darbas visą darbo dieną

Mokymo darbo vietoje programa nuo 2004 m. vykdoma visoje šalyje, per Europos socialinį fondą ją iš dalies finansuoja Europos Sąjunga. Ji skirta žmonėms, kuriems gali būti sunku pradėti dirbti, įskaitant neįgalius žmones, žemo išsilavinimo jaunimą ir ilgalaičius bedarbius.

Pasibaigus šiai programai, Andrejui buvo pasiūlytas darbas visą darbo dieną. Jis dirba mažoje grupėje, atliekančioje įvairias žemės

„Sutikau naujų žmonių ir kasdien išmokstu ką nors naujo. Be to, dabar esu finansiškai nepriklausomas.“

ūkio ir maisto gamybos užduotis. Tai puikiai tinka Andrejui, nes suteikia palaikančią ir draugišką darbo aplinką bei darbą srityje, kurią jis pažįsta ir mėgsta. „Man patinka čia dirbti, nes mėgstu ūkininkauti“, – sako jis.

„Darbas iš tiesų įdomus, ir laukuose, ir patalpose.“ Dirbantieji žemės ūkyje atlieka darbus ten, kur prireikia, priklausomai nuo sezono ir derliaus. „Kartais mes dirbame septynias dienas per savaitę“, – prideda jis. Kilusiam iš kaimo Andrejui toks darbo ritmas yra įprastas. „Neprieštarauju ilgoms darbo valandoms. Tai puiku, nes mano bendradarbiai yra ir mano draugai.“

Asmeniniai įgūdžiai

Akivaizdu, kad jis iš tiesų džiaugiasi dirbdamas – išaugo jo pasitikėjimas savimi, jis tapo savarankiškesnis. „Sutikau naujų žmonių ir kasdien išmokstu ką nors naujo, – sako jis. – Be to, dabar esu finansiškai nepriklausomas.“ Turėdamas nuolatinių pajamų jis galėjo nusipirkti nuosavą automobilį, padedantį jam judėti ir pagerinusį jo visuomeninį gyvenimą.

Jo tėvai pastebėjo didelį pasikeitimą. „Dabar jis daug laimingesnis ir kupinas energijos. Būna kartu su draugais, o anksčiau tai darydavo retai“, – sako jo mama.

Regiono įdarbinimo centro patarėja Mateja Kaljevič, kuri padėjo Andrejui įsidarbinti, taip pat pastebėjo pasikeitimą. „Po šios programos jis pasikeitė visu 100 procentų. Pradžioje jis ateidavo kartu su mama ir ji kalbėdavo su juo. Jis visko bijojo ir nepasitikėjo savimi. Dabar jis tapo vienu labiausiai pasitikinčių dalyvių, kokius kada nors turėjome.“

Vertindamas savo gyvenimo pagerėjimą pradėjus dirbti Andrejus sako: „Dabar esu tikrai patenkintas. Tai pirmas kartas, kai gavau tai, ko norėjau. Ateičiai neturiu jokių didelių planų. Bet jei viskas liks taip, kaip yra, bus gerai. Mes turime tokį posakį: palengva eidamas nueisi toli.“

Mokymasis gyventi, juntant skausmą

Otilia Marques tebuvo 22-ejų, kai išvyko iš savo namų Ansião, Portugalijoje, pas seserį ir jos vyrą į Liuksemburgą. Kaip ir daug kitų europiečių, ji persikėlė į naują šalį ieškodama darbo ir naujo gyvenimo.

„Iš pradžių buvo labai sunku, – prisimena ji. – Gavau darbo fabrike, bet manęs niekas nemokė prancūzų kalbos. Turėjau jos išmokti darbe.“ Ji buvo įpratusi kliautis aplinkiniams, kai prireikdavo pagalbos, nes augo septynių vaikų šeimoje.

1975 m. ji Portugalijoje ištekėjo už savo mylimojo Manuelio Augusto. Kitais metais jis atvažiavo pas ją į Liuksemburgą ir dabar dirba statybinių medžiagų tiekėju. Tuo pačiu metu Otilia pradėjo dirbti valytoja pašto ir telekomunikacijų bendrovėje „P&T“. Po trejų metų gimus dukrai Alexandrai, atrodė, kad ateitis bus gera.

Pasididžiavimas darbu

Otilia buvo tik 30 metų, kai ją ėmė kankinti reumatiniai nugaros skausmai, jie dar labiau sustiprėjo, kai jai pasislinko slankstelis. „Daugiau nei 20 metų kentėjau skausmą, dėl kurio buvo sunku dirbti, o su amžiumi tai dar pablogėjo. Bet aš stengiuosi, kiek galiu“, – sako ji kukliai. Otilia prižiūri įmonės persirengimo patalpas ir prausyklą, ji atsakinga už spindinčius veidrodžius ir blizgančias plyteles. Jos darbas taip pat yra šveisti dušo kabinas, ji lipa kopėčiomis iki dulkių surinktuvų, nešioja pilnus vandens kibirus ir ištuština šiukšliadėžes... – tai sunkus fizinis darbas. „Kartasi užtenka vieno netinkamo judesio ir ima skaudėti dar labiau, – aiškina ji. – Bet daugiau nėra kam to daryti, ir aš turiu susitvarkyti viena.“ O kai techniniai darbuotojai grįžta po kabelių tiesimo darbų purvinuose grioviuose, ypač žiemą, būna tikrai daug valymo.

2007 m. rugsėjį įmonė jai pasiūlė nedirbti ir lankyti mokymo kursus, kurie padėtų jai kovoti su skausmu. Kursus, vykstančius dvi dienas per savaitę ir trunkančius penkias savaites, per Europos socialinį fondą iš dalies finansavo Europos Sąjunga. Atsitiktinai jos duktė Alexandra tuo metu dirbo „Service de Santé au Travail Multisectoriel“ (Daugelio sektorių profesinės sveikatos tarnyboje) (STM), kuri organizavo šiuos kursus, ir ji padaršino mamą pasinaudoti šia galimybe.

Otilia sužinojo, kaip funkcionuoja žmogaus nugarą, kokie yra traumų pavojai ir kaip elgtis, norint jų išvengti. Mokytojai jai parodė

„Išmokau valdyti savo judesius kasdieniame darbe, net ir namuose, tad man mažiau skauda nugarą.“

pratimų, kaip treniruoti kojų raumenis, atsipalaidavimo techniką, naudojamą įtampai sumažinti, ir netgi supažindino su tinkama dieta, gerinančia jos bendrą savijautą ir teikiančia jėgų. Ji sužinojo, kaip teisingai kelti svorius ir judėti, kad būtų išvengta skausmo. „Pavyzdžiui, šiuose kursuose sužinojau, kad turiu priklaupiti, o ne lenktis, kad turiu žiūrėti, kad šiukšlių maišai nebūtų labai pilni. Išmokau valdyti savo judesius kasdieniame darbe, net ir namuose, tad man mažiau skauda nugarą. Mokymai man padėjo, nes juose buvo paaiškinta, ko tikėtis.“ Apie savo problemas buvo galima kalbėtis ir su psichologais.

Ankstyva pradžia

Liuksemburgo miesto pakraštyje įsikūrusi telekomunikacijų bendrovė, kurioje dirba Otilia, yra kampuotame raudonų plytų pastate, kurį supa žolė ir medžiai. Tai reiškia, kad ji kasdien gali važiuoti į darbą ir pasistatyti automobilį šalia. „Gyvenu nelabai toli, bet važiuoju automobiliu, nes darbą pradėdau labai anksti – 6 val. ryto.“

Kasdieniam gyvenimui Otiliai reikia valdyti skausmą ir sumažinti jį iki pakenčiamo lygio. Ji atsisakė operacijos, kai sužinojo, kad yra tik 20 proc. tikimybė, kad ji padės. Vietoj to ji reguliariai eina pas masažuotoją ir vieną kartą per metus jos laukia terapijos kursas vietiniame gydyklų miestelyje Mondorf-les-Bains. Ji stengiasi vengti skausmą malšinančių vaistų. „Gydžiausi sąnarių uždegimą, kad jis nebesivystytų toliau, nes jei taip nutinka, nieko nebegalima padaryti“, – paaiškina ji.

Kartu su Manueliu jie gyvena šviesiame, gerai prižiūrimame name baltomis sienomis, su lakuotais medžio baldais ir plytelėmis išklotomis grindimis. Raudonos pelargonijos puošia palanges, o šen bei ten išdėliota dekoratyvi keramika ar suvenyrai primena jų gimtosios Portugalijos spalvas. Dabar Otilia jaučiasi pakankamai gerai, kad galėtų mėgautis pasivaikščiojimais su draugišku šešerių metų labradoru Bellu.

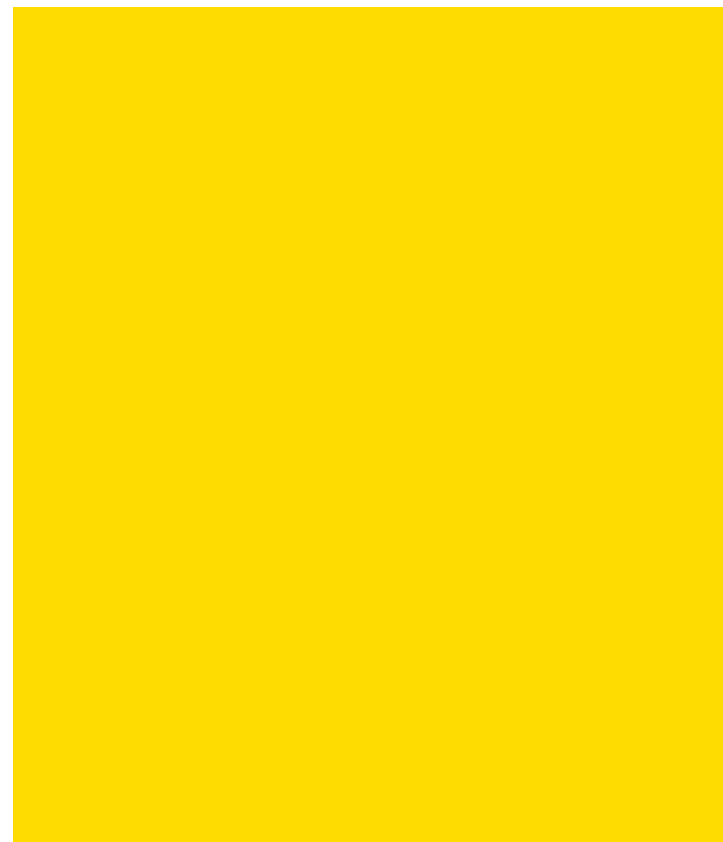
Judėti į priekį

Ji tikisi, kad galės dirbti, kol sulauks pensinio amžiaus. „Pažiūrėsime, kaip ilgai tai gali tęstis, – sako ji filosofškai. – Reikės drąsos. Aš dar jaučiu skausmą ir kartais mane apima neviltingas. Tai kinta priklausomai nuo oro – kai lyja, man pablogėja. Bet reikia bandyti judėti į priekį. Negali juk visą laiką skūstis. Turi gyventi su tuo.“

Nadine Sadler iš „P&T“ sveikatos ir socialinių reikalų tarnybos sako, kad per metus 20 darbuotojų lanko mokymus, skirtus nugaros skausmams. „Tai iš tiesų padeda, – sako ji. – Tikiuosi, kad Otilia’i tai padės pratęsti darbingą amžių.“

„Tai labai naudingas kursas, – patvirtina Fatima Tomaz, kuri vado-vauja pastato 14-os moterų valytojų grupei. – Aš pati jį išklasiau ir daug ko išmokau.“

Garbingoje vietoje Otilia’os svetainėje įrėmintas kabo sertifikatas, sveikinantis ją padarius pažangą mokymo kursuose ir drąsinantis įgyvendinti išmoktas pamokas. Tai rodo, kokia svarbi jai buvo ši patirtis.

Vyresni darbuotojai

Pasirengimas naujai karjerai

„Galėjau likusį gyvenimą nugyventi iš bedarbio ar ankstyvos pensijos pašalpos, bet to nenorėjau, – užtikrintai teigia *Jane Grøne*. – Pati buvau pasiryžusi gauti darbą, o ne todėl, kad taip liepė įdarbinimo biurai. Tai buvo mano pačios iniciatyva. Bet reikėjo baigti mokymus, nes šio darbo negalima dirbti neišlaikius testo ir neturint vairuotojo pažymėjimo.“

Ir sėdėdama už geltono, vieno aukšto autobuso vairo, ir plepėdama su savo bendradarbėmis iš „City Trafik“, vienos iš dviejų pagrindinių autobusų bendrovių Aalborgo, vėjų nugairintoje Danijos Jutlandijoje, ji jaučiasi gerai. Bet 2007 m. pradžioje, turėdama per penkiasdešimt metų, ji buvo be darbo ir neturėjo tinkamo išsilavinimo, galinčio padėti jį rasti. Kai vietiniame laikraštyje pastebėjo skelbimą apie autobusų vairuotojų mokymą, susigundė atsiliepti – jai visada patiko vairuoti, o darbas atrodė įdomus. Bet ji dvejojo. Ar ji pajėgs valdyti didelę transporto priemonę? Ir ar pajėgs būti atsakinga už keleivių saugumą? „Iš pradžių maniau, kad tai gali būti sunku dėl mano amžiaus“, – prisipažįsta ji.

Po savaitės Jane vėl pamatė tą patį skelbimą. „Tai pasirodė, kaip lemtis, – prisimena ji. – Aš pamaniau: jei kiti žmonės sugeba tai daryti, kodėl aš nesugebėsiu? Galiu juk pabandyti ir pažiūrėti, kas iš to išeis. Jei reikės, visada galėsiu pasitraukti.“

Taigi ji kreipėsi pagal skelbimą ir 2007 m. lapkričio mėn. jai buvo paskirta vieta *Job Competence* programoje, kurią vykdo vietos užimtumo skatinimo centras AMU Nordjylland (*ArbejdsMarkedsUddannelser* – darbo rinkos mokymai). Tai mokymo projektas, kurį per Europos socialinį fondą iš dalies remia Europos Sąjunga. Autobusų vairuotojų kursus sudarė teoriniai ir praktiniai užsiėmimai iš kelių skirtingų mokymo modulių, skirtų sveikatai ir saugai, pirmajai pagalbai, darbui su pinigais, ergonomikai ir kaip padėti neįgaliems keleiviams.

Jane labai giria savo mokymus. „Mokytojai dėstė smagiai ir įdomiai. Jie buvo tikri profesionalai. Net jei kai kurie iš mokymo dalykų buvo nuobodūs, aš asmeniškai niekada nesijaučiau nuobodžiaujanti.“

Darbo pažadas

Kai ji pradėjo ieškoti laisvos darbo vietos, „City Trafik“ pasiūlė jai darbą nuo 2008 m. vasario. Iki tada ji turėjo baigti mokymus, bet

„Įgyji daugiau pasitikėjimo, kai gauni diplomą ir darbą su šauniais kolegomis. Dabar daug geriau jaučiuosi.“

jautė, kad jai trūksta praktinės patirties. „Jaudinausi, nes įmonė pažadėjo man darbą ir visi kiti nauji vairuotojai buvo pasirengę pradėti.“ Ji bijojo prarasti šią galimybę, bet įmonė išlaikė duotą žodį. „Kaip mes sakome Danijoje, turbūt taip nutiko dėl mėlynų mano akių“, – linksmi nusijuokia Jane. Ji du mėnesius lankė papildomas vairavimo pamokas ir balandį buvo pasirengusi pradėti dirbti.

„Tikrai labai džiaugiuosi, kad gavau autobuso vairuotojo teises, – papildė ji. – Įgyji daugiau pasitikėjimo, kai gauni diplomą ir darbą su šauniais kolegomis. Dabar daug geriau jaučiuosi.“

„Dalyvavimas mokymuose sudaro daugiau prielaidų, kad žmonėms pasiseks, – patvirtina Henrikas Johannessonas, AMU transporto ir logistikos vadovas. – Sutinkame daug žmonių, kuriems apie 50 metų, dažnai jie netekę darbo, bet nori pradėti naują karjerą.“

Atsakomybės prisiėmimas

Jane kilusi iš Hjørringo Danijos šiaurėje. Kai jai buvo 15 metų, ji persikėlė į Aalborgą, kur jos tėvai atidarė kavinę. Bet netrukus mirė jos mama ir, kadangi Jane buvo vyriausioji iš šešių vaikų, jai teko užsiimti trijų brolių ir dviejų seserų priežiūra bei padėti tėčiui jo versle. Ji neturėjo laiko mokytis ir laikyti egzaminų, taigi paliko mokyklą taip jos ir nebaigusi.

Ji ištekėjo, kai jai buvo 20 metų, ir turi tris vaikus. Jane ir jos vyras turėjo nedidelį biuro įrangos verslą, ji dirbo registratore bei sekretore. Bet kai vyras 1997 m. mirė, ji turėjo parduoti šį verslą ir ieškotis kito darbo. „Man buvo beveik 50 metų ir aš turėjau nuspręsti, kuo norėčiau užsiimti. Ieškojau ir ieškojau“, – prisimena Jane. Ji rado darbą sveikatos priežiūros srityje ir baigė metų trukmės profesinius mokymus, kurių reikėjo norint gauti paaukštinimą. Bet avarijoje susižeidė nugarą ir nebegalėjo sunkiai kelti ir daug dirbti, o tai buvo būtina jos darbe. Jane maždaug metus praleido gaudama nedarbingumo dėl sveikatos išmokas, po to – bedarbio pašalpas, kol nusprendė, kad ji nenori taip gyventi.

Jos vaikai jau užaugo ir yra nepriklausomi. Vyresnysis sūnus persikėlė į Kopenhagą, o duktė ir jaunesnysis sūnus gyvena netoliese. Ji ypač laukia, kada galės kiek laiko praleisti prižiūradama dvejų metųukų anūką Mathias'ą.

Ji dirba 37 valandas per savaitę, paprastai – šešias dienas pamainomis, kurios prasideda nuo keturių valandų ryto, o baigiasi karštais net pusę antros paryčiais. Kiekvieną dieną atvykusi į autobusų parką ji sužino, koku maršrutu tą dieną važiuos. „City Trafik“ autobusų parke dirba 170 vairuotojų, iš kurių 22 yra moterys.

Konfliktinių situacijų valdymas

Pradėjusi dirbti Jane daug geriau pažino savo miestą. Siauros Aalborgo senamiesčio gatvelės su tvarkingais, šviesiomis spalvomis dažytais namais nėra pati lengviausia vieta sukinėtis didelei transporto priemonei. Bet Jane su pasitenkinimu vairuoja sklandžiai ir atsargiai, kad keleiviams važiuoti būtų saugu ir patogu. „Vis tiek turi sustoti prie šviesoforų, – pastebi ji. – Tad kokia prasmė skubėti?“ Jai patinka bendrauti su nuolatiniais keleiviais, o šie taip pat jai rodo prielankumą: „Jie atneša man dovanų: šokoladukų, netgi vyno!..“

Kita vertus, išlieka smurto prieš transporto darbuotojus problema. Maždaug prieš metus buvo suimti du užpuolikai, peiliais kėsinęsi į autobuso vairuotoją. Konfliktinių situacijų valdymas buvo nagrinėjamas ir parengiamuosiuose kursuose. Jane sako, kad didžiausia problema, su kuria ji kol kas susidūrė – tai triukšmingai nusiteikusi grupelė autobuso stotelėje. Prisiminusi mokymus, ji skubiai uždarė duris ir nuvažiavo. Dabartiniuose autobusuose yra įrengta signalizacija, sujungta su vietos policijos skyriumi.

„Esu labai patenkinta savo darbu, – prieina prie išvados Jane. – Man patinka mano bendradarbiai ir mano viršininkas. Į visus atsižvelgiama, mes vieni kitiems padedame. Tai lyg didelė šeima, niekas nėra atstumiamas. Ketinu likti šiame darbe iki mirties!“ – juokauja ji. Ji pagrįstai tikisi ilgos ir pasitenkinimo teikiančios karjeros: vairuotojai sveikatingumo pažymėjimus turi atnaujinti kas penkerius metus ir dėl to išėjimui į pensiją taikoma lanksti sistema. Vyriausiasis „City Trafik“ vairuotojas yra 72 metų.

„Iš tiesų su malonumu einu į darbą net ir 4 val. ryto, – sako ji. – Niekada nesigailiu, kad dirbu.“

Perkvalifikavimas šiuolaikinei darbo jėgai

Milanui Nedbalui iš Čekijos Kromerizo regiono svarbūs trys dalykai: „Šeima, sveikata ir darbas“, – teigia 53 metų vyras. Bet kai 2006 m. spalį fabrikas, kuriame jis dirbo, buvo uždarytas, jis visiems laikams prarado vieną iš šių kertinių gyvenimo akmenų.

Milanas visą suaugusiojo gyvenimą nuolat dirbo. Baigęs Libereco universitete tekstilės įrangos specialybę jis 27 metus dirbo tekstilės pramonėje ir, pradėjęs dirbtuvėse, vėliau tapo vietinio fabriko direktoriumi. „Darbu pelniau visus savo postus, – sako jis. – Būdamas gamyklos direktoriumi, buvau visapusiškai atsakingas už visus gamybos aspektus. Rūpindavausi žaliavomis gamybai, visais paruošimo darbais bei visais darbuotojais.“

Čekijos tekstilės pramonė paskutiniame XX a. dešimtmetyje ėmė smukti. Taigi kai gamykla, kurioje jis dirbo, bankrutavo, šioje srityje buvo likę mažai galimybių. „Pasijusti nereikalingam buvo ne koks jausmas, – sako jis. – Dar blogiau buvo dėl įtampos ieškant naujos darbo vietos.“

Jis iškart pradėjo dairytis naujo darbo, bet iš pradžių jam nesisekė. „Savo gyvenimo aprašymą nusiunčiau į daugiau kaip 140 įmonių, – tęsia jis. – Bet vis gaudavau tą patį atsakymą: *Dėkojame, kad domitės mūsų įmone, bet apgailėstaudami pranešame, kad šiuo metu neturime tinkamų galimybių...*“

Buvo ne tik sunku rasti darbą, susijusį su jo patirtimi. Jis patyrė, kad prieš tai turėtos aukštos pareigos tapo papildoma kliūtimi. „Tai veikė ne mano naudai. Kai įmonėse sužinodavo, kad aš buvau gamyklos direktorius, jie nebeieškodavo man žemesnių pareigų, – sako jis. – Jie bijodavo, kad imsiu visiems įsakinėti.“ Tačiau jis ir toliau siuntė darbo prašymus. „Turėjau tęsti. Tai buvo labai svarbu, – sako jis. – Aš esu optimistas. Bet po kiek laiko tai pradeda žeisti pasitikėjimą. Abejojau, ar kada nors vėl turėsiu darbą.“

Koja kojon su naujomis technologijomis

Milanas suprato, kad norint rasti šiuolaikišką darbą reikia atnaujinti įgūdžius. 2007 m. sausį jis pradėjo lankyti perkvalifikavimo kursus, kuriuos pasiūlė vietinis įdarbinimo biuras. Projektą parengė ir vykdė pelno nesiekianti biblioteka *Knihovna Kromerizska*, per Europos socialinį fondą iš dalies finansuojama Europos Sąjungos. Kursuose pirmiausia buvo mokoma kompiuterijos ir IT raštingu-

„Šie mokymai buvo labai praktiški ir mano kompiuteriniai įgūdžiai gerokai patobulėjo... Dabar jaučiuosi daug saugiau.“

mo, kaip naudoti techninę ir programinę įrangą, ieškoti internete, kompiuteriu kurti ir rengti dokumentus, taip pat bendravimo įgūdžių ir aplinkosaugos.

„Prieš šiuos kursus labai mažai nusimaniau apie kompiuterius, – sako jis. – Naudotis jais pradėjau tik savo ankstesnės karjeros paigoje. Šie mokymai buvo labai praktiški ir mano kompiuteriniai įgūdžiai gerokai patobulėjo.“

Mokymai taip pat padėjo įgyti kitų darbui rasti reikalingų įgūdžių, pavyzdžiui, kaip rašyti prašymą priimti į darbą bei gyvenimo aprašymą, kaip apsirengti einant į pokalbį ir kaip geriau bendrauti su žmonėmis. „Be viso to, tai padėjo man įgauti pasitikėjimo savimi. Pastebėjau, kaip pasikeitė mano bendravimo įgūdžiai“, – priduria Milanas.

2007 m. vasarą šios pastangos atsipirko ir jo darbo paieškos baigėsi radus darbo vietą vietinėje gamybos įmonėje. Jo nauja patirtis atliko svarbų vaidmenį. „Išankstinis reikalavimas šiam darbui buvo geras kompiuterinis raštingumas. O įmonė nebijojo samdyti vyresnio amžiaus darbuotojų.“ Įmonės „Chropyňská Strojírna“ specializacija – suvirinimo robotai automobilių gamybos pramonei bei kiti gaminiai, pavyzdžiui, plastikinių detalių liejimo šablonai mašinų buferiams.

Bendravimo įgūdžiai

Jis dirba bendradarbiavimo skyriuje. „Mano darbas yra rūpintis įvairiomis gamybos grandinei reikalingomis detalėmis, kurias tiekia subrangovai, – pasakoja jis. – Neturime galimybių visko gaminti patys.“ Be didelės gamybinės patirties, naujajame darbe labai svarbūs ir darbo kompiuteriu įgūdžiai. Jo darbas yra ir užklausų rengimas bei tiekėjų pasirinkimas, užsakymų sudarymas, techninių duomenų dokumentavimas, įvairių detalių tiekimo logistikos tvarkymas. Šiam darbui jis naudoja projektų valdymo bei inžinerijos programinę įrangą. „Visą bendravimo ir koordinavimo darbą atliekame kompiuteriais. Be kompiuterinių įgūdžių turėčiau sunkumų.“

„Tai labai skiriasi nuo mano ankstesnių pareigų. Anksčiau visas mano darbas buvo susijęs su įmonės vidumi. Dabar turiu bendrauti su kitomis įmonėmis ir organizuoti visą tiekimo grandinę“, – priduria jis.

Vėl įsidarbinus jo gyvenimo kokybė labai pasikeitė. „Dabar jaučiuosi daug saugiau. Tiek daug apie ateitį negalvoju, esu patenkintas tuo, ką darau šiuo metu“, – sako jis. Jam patinka dirbti sode ir leisti laiką kartu su šeima. „Bet daug laisvo laiko neturiu, – prisipažįsta. – Aš dirbu daug.“ O žmogui, kuris vertina darbą taip, kaip Milanas, tai yra gerai.

Tikroji patirties vertė

„Toks jausmas, kad kai tampa vyresnis, darbdaviai daugiau tavęs nebenori. Mes galime dirbti, bet tiesiog esame per seni ir per brangūs.“

Jei 55 metų *Roswithos Kerbel* žodžiuose juntamas kartėlis, jį lengva suprasti. Moterį, turinčią daug įvairių kvalifikacijų, kuri didžiąją dalį gyvenimo siekė karjeros aukštumų leidybos srityje ir staiga, nors nori dirbti, nebegali rasti darbo, tai iš tiesų gniuždo. Vos perkopusi 50, ji ketverius metus intensyviai ieškojo darbo Vienoje, Austrijoje, bet negavo tinkamų pasiūlymų. „Gavau labai daug neigiamų atsakymų – prisimena ji. – Tai man atėmė norą ieškoti toliau. Taip pradedi jaustis sena ir niekam tikusi.“

Galiausiai darbo centras pasiūlė jai kreiptis į *Initiative 50* – programą, kurią per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga ir kuri padeda vyresniems darbuotojams susisiekti su juos vertinančiais darbdaviais. 2008 m. sausį jie paprašė jos atsiųsti savo gyvenimo aprašymą į *Licht ins Dunkel* („Šviesa tamsoje“) – populiarią Vienoje įsikūrusią labdaros organizaciją, dirbančią su Austrijos televizija ir žymiais žmonėmis ir renkančią pinigus skurstančioms šeimoms. Ši organizacija pakvietė ją pokalbiui ir po valandos Roswithai buvo pasiūlytas darbas.

Atsidavusi knygoms

Roswitha gimė Graco mieste Austrijoje ir būdama šešerių persikėlė gyventi į Štutgartą Vokietijoje, kur užaugo ir mokėsi. Ji baigė bibliotekininkystės mokslus, tada įgijo papildomų ekonomikos ir informacinių technologijų žinių bei perėjo dirbti į leidybą.

„Visada daug dėmesio skyriau savo darbui. Aš mėgstu knygas, – aiškina ji rodydama į knygų lentynas, užpildžiusias jos svetainės sienas nuo grindų iki pat lubų. – Užėmiau vadovaujančias pareigas rinkodaros srityje keliose svarbiausiose leidybos bendrovėse. Dirbdavau po 60–70 valandų per savaitę ir daug keliaudavau; buvau atsakinga už knygų mugių organizavimą ir naujų leidinių pristatymą. Tai buvo labai sunkus darbas.“

Kai jos pirmoji santuoka baigėsi skyrybomis, 1993 m. ji persikėlė atgal į Austriją, kur sutiko savo antrąjį vyrą Michaelį Estlį. Roswitha jautė, kad jos gyvenime atėjo laikas permainingoms. „Pirmoji mano santuoka iširo, nes buvau pernelyg užsiėmusi savo darbu, – prisi-

„Man labai patinka dirbti ir esu patenkinta, galėdama pati užsidirbti pinigų, nes mėgstu finansinę nepriklausomybę.“

mena ji. – Nuolat per ilgai nebūdavau namuose, ir tai labai vargino. Nenorėjau, kad tai dar kartą pasikartotų.“

Namas kaime

Roswitha ir Michaelis susituokė 2000 metais. Jie nusipirko namą Königstetteno kaimelyje, nuostabių Vienos miškų pakraštyje netoli Austrijos sostinės. Pusryčiaudami savo terasoje jie žvelgia pro savo sodą į vilnijančias kalvas ir ryškiai geltonus rapsų laukus. Michaelis dirba namie kompiuterių programuotoju, o draugiją jam palaiko du didžiuliai šunys Benny ir Teddy bei katės Mimi ir Pepper.

Tuo metu Roswithai taip pat reikėjo lankstumo, kad galėtų rūpintis pagyvenusiu savo tėvu – kas dvi ar trys savaitės ji keliaudavo atgal į Štutgartą, kur vis dar gyveno jos tėvai, – ir anyta Vienoje. Ji baigė darbą leidyboje ir pradėjo ieškoti naujų karjeros kelių. Atrodė, kad sprendimas slypėjo sode: „Visada mėgau darbą sode, bet neturėjau jokio supratimo apie augalus“, – sako Roswitha. Ji baigė vienerių metų kraštovaizdžio sodininkystės kursus ir dirbo Vienos miškų gamtos parke. Ji buvo atsakinga už renginių organizavimą ir lankytojų grupių ekskursijas, taip pat buhalteriją ir administravimą, bet ši darbo vieta nebuvo ilgam. „Norėjau gauti nuolatinį darbą, bet buvau per sena.“

Roswitha sako, kad diskriminaciją dėl amžiaus pradėjo justti prieš kokius 10 metų. Ji mano, kad taip yra dėl didesnių socialinio draudimo mokesčių, kuriuos darbdaviai moka už vyresnius darbuotojus. „Jaučiama didelė įtampa, nes darbo rinkoje nėra labai daug darbo vietų ir įmonės darbą siūlo pigesniems darbuotojams“, – argumentuoja ji.

Finansinė nepriklausomybė

Bet *Initiative 50* Roswithai pasiūlė pradėti nuo pradžių. Nuo 2008 m. vasario ji visą darbo dieną dirbo *Licht ins Dunkel*. Pirmus tris mėnesius alga jai buvo mokama iš programos lėšų, taip darbdaviams suteikiant papildomų argumentų ją įdarbinti. Ji sutinka, kad biuro administravimas nėra jos „svajonių darbas“ ir jis galėtų būti kiek įdomesnis. „Bet būdama tokio amžiaus jau nebe noriu prisiimti visos atsakomybės, – paaiškina ji. – Noriu gyventi ramiau. Padėtis

sudėtinga, ir aš džiaugiuosi galimybe vėl turėti darbą. Nesu tipiška namų šeimininkė. Labai mėgstu dirbti ir džiaugiuosi būdama tarp savo bendradarbių. Be to, esu patenkinta, galėdama pati užsidirbti pinigų, nes mėgstu finansinę nepriklausomybę.“

„*Initiative 50* yra labai gera programa, nes ji padeda vyresniems žmonėms rasti tinkamą darbą, o tai nėra lengva. Dabar turiu laiko savo sodui, vyrui ir šunims. Nenoriu tos įtampos, kurią patirdavau anksčiau. Šis projektas padėjo man tai pasiekti.“

Socialinis solidarumas suteikia viltį

Tsvetano Ivanovo gyvenimo filosofija paprasta: „Mes esame stipresni, kai padedame vieni kitiems, – sako jis. – Nesutinku su pozicija, kad padėti reikia geriausiems.“

Tsvetanas 25 metus dirbo vietinėje cheminių trąšų gamykloje Vratsoje, Bulgarijos šiaurės vakaruose, kur rūpinosi darbo saugos procedūromis, kol 2000 m. buvo išleistas į paankstintą pensiją. Netrukus jis nusprendė, kad nori kažką nuveikti ir padėti savo bendruomenės žmonėms. Vratsa – tai vaizdingas miestas, garsėjantis savo akmenuotomis uolomis ir urvais. Bet daug jaunų šeimų iš jo išsikraustė ieškodamos darbo, o kartais ir palikdamos pagyvenusius tėvus ar neįgalius giminaičius gyventi gana izoliuoto gyvenimo.

2008 m. Tsvetanas sužinojo apie projektą *Socialinės paslaugos oriam gyvenimui*, kurį vykdo vietos nevyriausybinė organizacija *Most* (tiltas) ir per Europos socialinį fondą iš dalies finansuoja Europos Sąjunga. Vykdamas šį projektą mokomi ir samdomi į pensiją išėję ir darbo netekę žmonės, galintys dirbti socialiniais darbuotojais ir kasdien padėti 40-čiai savo namuose gyvenančių žmonių, kurie negali savimi pasirūpinti ir kuriems reikia ilgalaikės priežiūros.

Po trumpo parengiamojo laikotarpio, kurio metu mokomasi teikti pirmąją pagalbą, konsultavimo įgūdžių ir krizinių situacijų valdymo, Tsvetanui buvo pasiūlyta darbo sutartis ir patikėta rūpintis dviem klientais: 87 m. Nicola Kotsevu ir Emiliu Ginevu, buvusiu architektu, kuriam po automobilio avarijos buvo amputuota koja. Jis kas dieną juos lanko, padeda tvarkytis namuose ir nuperka jiems reikiamų produktų. Jo gali prireikti lankantis pas gydytojus ar atliekant įprastus administracinius darbus, pavyzdžiui, mokant už komunalines paslaugas. Atėjus pietų metui jis paima jiems valgius iš socialinių paslaugų valgyklos, kasdien paruošiančios 200–300 patiekalų socialiai remtiniams žmonėms. Kartais jis išvažiuoja pasivažinėti su Nicola, sėdinčiu vėžimėlyje, ar tiesiog pabūna su juo sudarydamas jam draugiją.

Noras mokytis

Tsvetanas labai prisirišo prie abiejų savo globotinių. „Nicola yra labai energingas ir gyvas. Jis daug geriau jaučiasi, kai aš pasikalbu su juo, – sako jis. – Po jį ištikusio insulto jam reikia gerti vaistus. Bet visi jo jausmai išliko ir jis atsisako pasiduoti. Įdomiausia šio darbo

„Dalyvaudamas šiame projekte aš suteikiu žmonėms viltį. Galiu matyti, kaip jie nori ir toliau gyventi, nepasiduoti.“

dalis – tai galimybė susipažinti su psichologija žmonių, kovojančių su juos užklupusiais sunkumais. Man patinka, kad aš mokausi naujų dalykų, ir kuo daugiau išmokstu, tuo geriau galiu padėti žmonėms. Sužinau, ką jie galvoja apie daugelį dalykų, pavyzdžiui, apie senatvę ar net mirtį.“ Prieš tai jis dirbo socialinės pagalbos savanoriu ankstesniame projekte, kurį Bulgarijoje finansavo Jungtinės Tautos, įtraukdamos 210 žmonių Vratsa regione.

Tsvetanas visada buvo savarankiškai mąstantis žmogus, besidomintis daugeliu dalyku. Baigęs chemijos mokslus universitete, jis 15 metų dirbo statybos sektoriuje ir padėjo restauruoti ikonas ir freskas garsiaame Čerepišo vienuolyne netoli Vratsos. Vienu metu jis buvo didelis Rubiko kubo mėgėjas – dar ir dabar lentynoje turi kelias sudėtingiausias jo versijas. Kai jis atrado internetą, šis taip pat tapo jo aistra. „Turėdavau prisiversti atsitraukti“, – prisipažįsta jis. 2007 m. jis išleido savo pirmąją knygą, kurioje išdėstė savo filosofinę *gamtos tetralektikos* teoriją.

Joje atsispindi jo domėjimasis visais gamtos pasaulio aspektais. Kai jis dirba kompiuteriu, viena ar dvi iš jo šešių iš gatvės priglaustų kačių užsirango jam ant kelių ar glaudžiasi prie jo pečių. „Kai gražiai elgiasi su gyvūnais, jie ima pasitikėti tavimi – lygiai taip pat, kaip ir žmonės“, – paaiškina jis. Augalai užstoja kuklaus gyvenamojo kambario, kuris tarnauja ir kaip miegamasis, langus. Asmeninė biblioteka užpildo visą butą, joje yra turbūt 6 000 leidinių įvairiausiomis temomis. „Aš visa tai perskaičiau“, – didžiuodamasis tvirtina Tsvetanas. Jis priklausso vietos filosofų draugijai ir yra išspausdinęs apie 150 straipsnių.

Abipusis prisirišimas

Septyniasdešimt septynerių metų Veliką Mamkovą taip pat globoja *Oraus gyvenimo* programa. Po operacijos susilaužiusi koją ji vaikšto tik su ramentais ir yra pririšta prie namų. Du jos sūnūs sukūrė savo šeimas ir išsikraustė – vienas jų dirba Italijoje. „Pagalba yra labai svarbi. Kai kurių dalykų pati negaliu padaryti ir nesusitvarkyčiau be jos, – sako ji. – Jei kyla problema, žinau, kad visada galiu paskambinti bet kuriuo paros metu.“ Jai taip pat reikalingas kontaktas su žmonėmis, kad kiekvieną dieną turėtų su kuo pasikalbėti, ir ji labai suartėjo su ja besirūpinančia Maryika Mitova.

Prisirišimas yra abipusis. „Ji man kaip mama“, – prisipažįsta Maryika, kuri dirba *Oraus gyvenimo* programoje. Socialiniai padėjėjai dirba

šešias valandas per dieną ir iš projekto biudžeto gauna darbo užmokestį. Bet Tsvetanas yra pensininkas, tad nemoka mokesčių ir jam paskirta nemokama medicininė priežiūra, o tai leidžia projektui sutaupyti pinigų. 10 socialinių padėjėjų talkina 10-čiai visą dieną dirbančių vietos valdžios įdarbintų darbuotojų.

Jo darbo sutartis truks metus – tol, kol vykdomas projektas. Tsvetanas tikisi, kad jis bus pratęstas; sako, kad su malonumu tęstų darbą. „Dalyvaudamas šiame projekte aš suteikiu žmonėms viltį. Galiu matyti, kaip jie nori ir toliau gyventi, nepasiduoti. Tai man teikia papildomų pajamų, kad galėčiau normaliai gyventi, ir kartu aš galiu padėti oriai gyventi kitiems. Aš daug kalbėjau su Nicola, jam įsižiebė viltis ir jis vėl bando pradėti vaikščioti. Tai pakėlė jo nuotaiką. Taigi tai naudinga man ir kartu aš esu naudingas jam.“

Nauji įgūdžiai ir bendruomeniškumo jausmas

Gimusi mažame miestelyje netoli Vilniaus 1930 m., *Aldona Mikalauskiene* buvo tiesioginė svarbiausių pokyčių Europoje liudytoja: nuo Antrojo pasaulinio karo baismų iki sunkumų bei konfliktų atėjus sovietų valdžiai ir galiausiai iki atgautos nedidelės lietuvių tautos nepriklausomybės. Visą šį laiką ji išsaugojo tvirtą charakterį ir pareigos savo bendrapiliečiams jausmą.

„Šiandien mes turime daug naujų laisvių, – sako ji. – Laisvę turėti verslą ir tobulėti pačiam, kritikuoti ir laisvai kalbėti apie valdžią, bet mes taip pat turime ir pareigą savo laisves ir gabumus naudoti tam, kad padėtume vieni kitiems. Mes visi kartu esame viena tauta, viena visuomenė.“

Kukli pradžia...

Aldona yra ūkininko duktė iš Ukmergės, kur ji lankė mokyklą, ištekėjo, tapo našle ir tada vėl ėjo mokytis, universitete išsiskirdama kaip vyresnio amžiaus studentė. Dabar ji yra kvalifikuota finansininkė, valdanti nuosavą buhalterinę įmonę Lietuvos sostinėje, rengianti ir įdarbinanti jaunos žmones bei padedanti grupei klientų sėkmingai dirbti finansiškai sunkiais laikais. „Didžiąją dalį darbinių savo metų praleidau dirbdama su būsimais profesionalais, – sako ji. – Išmokiau ir parengiau daug sėkmingų finansininkų.“

Jos klientų yra daug ir įvairių, padedant kinų restoranų darbuotojais, mašinų mechanikais ir baigiant moterų ir vaikų organizacijomis bei didelėmis įmonėmis ir gamintojais. „Man patinka mano darbas ir aš ypač patenkinta matydama, kaip mano grupė padeda kitiems pasiekti sėkmę – ar tai būtų mažas verslas, paslaugų teikėjai, ar korporacijos, gaunančios pinigų mūsų ekonomikai, – sako ji. – Ir kodėl aš turėčiau sustoti dabar? Taip, jau ilgokai čia esu, bet gyvenu aktyvų gyvenimą ir galvoju, kad dar turiu ką perduoti kitiems.“

Vis dar geros formos

„Buhalterio darbas visuomet susijęs su skaičiais, – paaiškina Aldona, – ir tai reiškia, kad jam atlikti reikia specialių žinių bei tinkamų įrankių.“

Unikali IT mokymų programa vyresniems žmonėms, organizuojama pagyvenusių piliečių grupės LPS „Bočiai“ ir iš dalies finan-

„Buhalterio darbas visuomet susijęs su skaičiais, ir tai reiškia, kad jam atlikti reikia specialių žinių bei tinkamų įrankių.“

suojama ES per Europos socialinį fondą, padėjo Aldonai plačiau pasinaudoti šiuolaikinių informacinių technologijų galimybėmis savo versle – programa pagerino jos įgūdžius ir leido efektyviai naudotis naujausia kompiuterių įranga, programomis ir tinklo tarnybomis.

„Didžiąją dienos dalį praleidžiu ne biure, – sako moteris, – susitinku su klientais, surenku ir pristatau dokumentus ir pateiktis, parduodu mūsų paslaugas būsimiems klientams“. Paskui grįžusi į biurą ji lygina ir analizuoja rezultatus bei skaičius.

„Kai pradėjau dirbti, naudojomės senovinėmis sudėties mašinomis, žinote, tomis su didele svirtimi, kurią nulenkus žemyn pasigirsta „čia-čing“. Jos mums atrodė gana patogios. O, kaip viskas pasikeitė! Yra tiek naujų įrankių ir technologijų, kurios gali būti nepaprastai naudingos buhalteriams.

Kompiuterių kursai padėjo išplėtoti naujus įgūdžius ir galų gale efektyviau vykdyti savo darbą, – sako Aldona. – Pamokos tikrai buvo naudingos.“

Grižimas į darbą

Georgas Mifsudas, gimęs 1949 m., per savo gyvenimą patyrė daug pokyčių. Užaugęs Maltoje, dar būdamas jaunuolis jis išmoko suvirintojo, dailidės amato ir įgijo kitų įgūdžių, užtikrinusių gerą profesinio gyvenimo pradžią. Vėliau jis mokėsi daryti iškamšas ir šia veikla aktyviai užsiėmė 20 metų.

Įvairūs visą gyvenimą medžiojančio ir grojančio Georgo pomėgiai skatino jį keliauti. Taip jis skersai išilgai išraižė gimtąjį salyną. Niekomet nenuklysdamas toliau, be gimtinės Maltos, jis yra aplankęs tik Italiją ir tolimąją Šveicariją. „Tai maža šalis, bet joje galima daug ką nuveikti. Mes, maltiečiai, nemėgstam pernelyg toli keliauti. Šios šalies istorija labai turtinga. Mėgstame rūpintis savo salomis, išlaikyti jų grožį“, – paaiškina jis.

Būtent tuo Georgas ir užsiima, dirbdamas naująjį kraštovaizdžio priežiūrėtojo darbą. „Teko dirbti daug skirtingų darbų, – pratešia jis. – Prieš tai turėjau turistams skirtą užkandžių barą. Tuo užsiėmiau 11 metų. Tada, kai jį uždarėme, nežinau, kaip jaučiausi išsekęs. Reikėjo rasti, kuo užsiimti. Buvau bedarbis.“

Įgūdžių atnaujinimo kursai

Per televiziją Georgas pamatė pranešimą apie naują bedarbiams skirtą Europos Sąjungos finansavimą, taigi jis paskambino keliems žmonėms ir užsiregistravo dalyvauti *Training and Employment Exposure Scheme* (mokymų ir užimtumo galimybių atskleidimo projekte) (TEES). Iš dalies finansuojamas ES per Europos socialinį fondą, TEES padeda daugiau nei 40 metų sulaukusiems žmonėms, norintiems sugrįžti į darbo rinką.

„Būdamas jaunesnis, užsiėmiau suvirinimo ir elektros darbais, – sako jis, – tai man visada patiko, tačiau mano gebėjimai ganėtinai sumenko. Per šį TEES patekau į kelis nemokamus įgūdžių atnaujinimo kursus. Atnaujinau santechnikos, suvirinimo, elektros ir dailidės darbo įgūdžius. Buvo labai smagu, sutikau daug gerų žmonių. Mokymai truko ištisus šešis mėnesius.“

Kai Georgas patobulino savo ankstesnius įgūdžius, su juo susisiekė kraštovaizdžio priežiūros konsorciumas, vykdamas darbus visoje Maltoje, ir dabar Georgas vėl dirba visą darbo dieną. Jis dirba su žmonių komanda, kuri stebi Maltos kraštovaizdį ir palaiko bei taiso transporto infrastruktūrą, pavyzdžiui, skiriamąsias autostradų

„Dirbu lauke ir labai mėgaujuosi savo darbu. Mes keliamės nuo vieno šalies krašto iki kito“.

juostas, diegia apšvietimo ir drenažo sistemas ir apskritai rūpinasi, kad viskas būtų tvarkinga.

„Dirbu lauke ir labai mėgaujuosi savo darbu. Mes keliamės nuo vieno šalies krašto iki kito“, – gíriasi jis, atsimindamas, kad visa ES šalis narė užima vos 316 kvadratinų kilometrų paviršiaus plotą.

Vakarais Georgas groja gitara vietinėje kantri roko grupėje. Taip jis atiduoda duoklę kitam nuo ankstyvos jaunystės besitęsiančiam pomėgiui. Žmonės atpažįsta Georgą gatvėje ir prašmatnių viešbučių fojė, jis yra tapęs tam tikra vietine institucija. Padedamas draugų jis įrodė, kad ir brandesnio amžiaus žmogus gali šį tą reikšti.

„Ši programa suteikė man galimybę užsiimti nauja veikla, – sako jis. – Jaučiuosi lyg pradėdamas viską iš naujo, aš vėl gyvenu.“

Verlumas

Mentoriavimas nurodo transporto priemonėms su oro pagalvėmis tinkamą kelią

„Maniau, kad įkurti verslą, siūlantį pasivažinėjimą visureigiais su oro pagalve, yra nepaprastai puiki mintis ir žmonės tiesiog veršis pas mus, bet taip nebuvo. Laimei, mentoriavimo programa suteikė man reikiamos paramos, nes sužinojau apie rinkodarą, o be to įmonės nebūtų.“

Peeteris Tarmetas gyvena Saku, vešlioje kaimo vietovėje netoli Estijos sostinės Talino, ir dabar valdo vienintelę šalyje visureigių su oro pagalve laisvalaikio pramogų įmonę. 2007 m. jis nusprendė nenorįs praleisti gyvenimo gamindamas baldus. Baigęs universitetą tuo jis užsiėmė aštuonerius metus. „Norėjau daryti kažką naujo. Anksčiau visada dirbdavau vienas dulkėtoje patalpoje. Dienos šviesą matydavau ne taip dažnai, ir man reikėjo šviežio oro gurkšnio, – paaiškina jis. – Kai esi vienas, už viską esi atsakingas pats, ir jei susergi, verslas sustoja.“

Peeteris užsikrėtė savo didžiąja idėja per televizorių bežiūrėdamas „Discovery Channel“. „Jame buvo rodomas nedidelis visureigis su oro pagalve, galintis keliauti ir žeme, ir vandeniui. Aš pamaniau: „Estijoje mes to neturime“. Norėjau daryti kažką naujo.“

Tai buvo drąsus žingsnis. Peeteris su žmona Birgita turi du mažus vaikus: 12 metų Keną ir 10 metų Kendrą. Kadangi vienas visureigis su oro pagalve kainuoja 16 000 eurų, pirkimui padengti jiems teko pasiimti paskolą. „Kol apie tai tik šnekėjome, niekuo nerizikavome. Tačiau kai nuėjome pasirašyti paskolos sutarties, tai buvo lūžio momentas. Mums reikėjo priimti sprendimą ir apsigalvoti nebegalėjome.“ Su verslo partneriu Kalmeriu Kallasmaa Peeteris investavo į tris nedidelius visureigius, ir po kelių mėnesių jie pradėjo teikti pasivažinėjimų paslaugą tiek turistams, tiek vietiniams gyventojams.

Klausimai ir atsakymai

Vis dėlto kelias nebuvo lengvas. „Žmonės apie mus nežinojo, – paaiškina Peeteris. – Kai siūlai naujovę, prireikia laiko.“ Jis pamatė, kad nesulaukia tiek klientų, kiek tikėjosi. „Pamanėme: ką darome ne taip? Kodėl mums nesiseka? Iškilę daugybė klausimų.“

Beieškodamas atsakymų Peeteris atrado „Enterprise Estonia“ rengiamą *Mentoriavimo programą*, iš dalies finansuojamą Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. Iš pradžių jis norėjo sužinoti

„Galbūt savyje atradau naują, kalbėti mėgstantį asmenį. Mano rengiamas pristatymas kiekvieną kartą vis geresnis.“

daugiau apie lyderystę, finansų valdymą ir rinkodarą. Tačiau susitikęs su potencialiais mentoriais jis įsitikino, kad svarbiausia – rinkodara. „Kas iš to, kad tapsi geresniu lyderiu ar gerai valdysi pinigus, jei nieko negalėsi parduoti?“, – pažymi jis.

Jo pasirinktoji mentorė Kadi Elmestė yra Pernu miestelio rinkodaros ekspertė ir ji parodė, kaip rengti pristatymus ir pasirinkti tinkamus reklamos būdus. „Visi siūlo tau reklamuotis, bet tai nepigu, ir jei reklama neveikia, prarandi pinigus, – paaiškina jis. – Jau seniai jis sudarė patikimą sandorį su didžiausia Estijos kelionių agentūra „Estravel“.

„Mokymas man buvo labai naudingas, nes gaminant baldus man nereikėjo jokių pardavimo ar rinkodaros įgūdžių. Turėjau daugiau pirkėjų, nei jų reikėjo“. Iš tiesų Peeteris jaučia suradęs savo pašaukimą – lankytis pas klientus ir rengti jiems pristatymus, reklamuoti savo naująjį verslą. „Dirbu nebe vienas, – sako jis su pasitenkinimu balse. – Man tai nauja, ir šis darbas man labai patinka. Susitinku su žmonėmis ir galiu su jais bendrauti. Galbūt savyje atradau naują, kalbėti mėgstantį asmenį. Mano rengiamas pristatymas kiekvieną kartą vis geresnis.“

Plėtros planai

Partneriai planuoja sukurti interneto svetainę tarptautiniams lankytojams pritraukti ir galiausiai siūlyti savo paslaugas šešiomis kalbomis: estų, anglų, prancūzų, vokiečių, rusų ir suomių. Šiuo metu apie 25–35 proc. pajamų atneša lankytojai ne iš Estijos.

„Turime didelių planų ateičiai, – praneša Peeteris. Kitas žingsnis – autobusas su specialiai įrengta sauna ir maitinimo paslaugomis. Dabar jie jau turi patalpas šaudymui iš lanko ir vietą seminarams rengti. Jų tikslas – teikti paslaugų paketą „viskas įskaičiuota“, kad pasibaigus dienai lankytojai galėtų atsipalaiduoti šiltoje vietoje, pasimėgauti sauna, gėrimu ar maistu ir netgi būtų parvežti namo.

„Norime pagerinti paslaugų kokybę ir suteikti klientams jaukumo pojūtį, nes jei jiems bus jauku, jie sugrįš“, – paaiškina Peeteris. Galiausiai jis tikisi pastatyti nuolatinį pastatą su konferencijų ir maitinimo patalpomis bei teikti daug įvairių laisvalaikio užsiėmimų ir pramogų. „Be specialių žinių, kurias įgijau per mentoriamų

programą, – svarsto jis, – nemanau, kad būčiau pasiekęs tai, ką turiu šiandien.“

Ekologiškos energijos gaminimas

Mažutė 17-ojo amžiaus koplyčia Lagnese, netoli Čičesterio pietinėje Anglijos pakrantėje, apžvelgia besidriekiančias kalvas, plačias ganyklas ir tolimus horizontus. Dabar joje yra keturi patogūs dviviečiai miegamieji kambariai su vonia. *Sandra Barnes-Keywood* ir jos vyras Charles'as rūpestingai restauravo buvusius griuvėsius, ir jie tapo prieš aštuonerius metus įkurto nakvynės ir pusryčių paslaugų verslo centriniu objektu.

Tuomet jie net nenumanė, kad mokymų programa, iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, paskatins Sandrą imtis veiklos, dėl kurios ji taps apdovanojimus laiminčia „žaliojo turizmo“ pradininke ir pripažinta visuomenės veikėja, skatinančia aplinkai draugišką verslo veiklą.

Sandra yra gimusi vakarų Londone. Bet jai visada patiko gyvenimas kaime, ir ji apsisprendė persikelti į Čičesterį. Ši Vakarų Sasekso dalis yra žinoma kaip išskirtinio grožio gamtos sritis. Vėjo pusto ma upės estuarija netoli Peghemo uosto – laukinių paukščių prieglobstis – ir Pietų Daunso aukštumų kalvos yra mėgstamiausias iškylautojų ir gamtos mylėtojų kelionės tikslas.

Viešbučių maitinimo paslaugų ir viešbučių valdymo nacionalinį aukštesniojo mokslo diplomą (HND) turinti Sandra įsigijo apleistą barą ir padarė iš jo restoraną. Vis dėlto prieš 16 metų gimus poros dukrai Jasminai paaiškėjo, kad ilgas darbo valandas per daug sunku suderinti su vaikų priežiūra, ir jie pardavė restoraną. „Kai Jasminai buvo maždaug aštuoneri, nusprendžiau, kad tikrai noriu grįžti į viešojo apgyvendinimo ir maitinimo verslą“, – prisimena Sandra, ir nakvynės bei pusryčių paslaugų verslas pasirodė besantis lankstus sprendimas.

Istorija, kurią verta papasakoti

Būdama kompetentinga restorano savininkė, ji skeptiškai vertino tolesnių mokymų vertę. Tačiau vėliau dėl snukio ir nagų ligos pritrūko JK galvijų fermose daugelis mažų kaimo ūmonių liko merdėti. Padedama ESF, 2004 m. „Tourism South East“ pristatė programą „Sveiki atvykę į kaimą“, ir Sandra užsiregistravo joje dalyvauti. „Aš tikrai buvau nustebinta, – pripažįsta ji. – Supratau, kad nenustoji mokytis visą gyvenimą.“ Programa jai parodė, kad, nors ji jau vadavosi aplinkai draugiškais principais nakvynės ir pusryčių paslaugų versle, ji neperduodavo tos žinios savo lankytojams, o žaliųjų

„Tie mokymai pakeitė mano karjerą. Niekada nesidairiau atgal. Dabar, kai turiu įrankius, leidžiančius daryti, ką noriu, jaučiuosi pasitikinti savimi.“

idėjų akcentavimas galėtų lemti didžiulį skirtumą. „Turėjau vertą papasakoti istoriją, bet jos niekas negirdėjo“, – sako moteris.

Kursai suteikė Sandrai reikalingą paskatinimą. Gimus Jasminai, ji gana sunkiai sirgo, jos kraujo spaudimas buvo aukštas, nes jai buvo atliktas Cezario pjūvis be anestetikų. Vėliau ji tris mėnesius praleido ligoninėje, atsigaudama nuo potrauminio streso, ir priaugo daug svorio. Todėl vėl imtis valdyti verslą buvo nemenas iššūkis. „Būdama mama, prarandi pasitikėjimą savimi, – paaiškino ji. – Tačiau tie mokymai pakeitė mano karjerą. Niekada nesidairiau atgal. Dabar, kai turiu įrankius, leidžiančius daryti tai, ką noriu, jaučiuosi pasitikinti savimi. Nesijaučiu kaip nereikšminga namų šeimininkė, atsisakiusi darbo. Tai padėjo man susigrąžinti tinkamą gyvenimo ritmą.“

„Mes esame visapusiškai įsitraukę į aplinkos puoselėjimą, – pratęsia Sandra. – Esame įsitikinę, kad žaliasis turizmas – ne produktas, o filosofija.“ Sandra pati augina vaisius ir jais vaišina kambarių svečius arba gamina džemą pusryčiams. Ji perka organinę produkciją iš vietinių ūkininkų krautuvių ir pati gamina natūralias valymo medžiagas. Ji skatina svečius nešvaistyti elektros energijos ir vandens ir taip sumažina rankšluosčių skalbimo apimtį 43 proc. Visos ne itin užterštos nuotekos pakartotinai panaudojamos sode. Saulės baterijų plokštės kaitina vandenį, o „šviesos vamzdžiai“ nukreipia dienos šviesą į vonios kambarius be langų.

Sandra taip pat bando „grąžinti savo dalį“ vietinei bendruomenei, būdama prasčiau besimokančiųjų 16-mečių mentore ir vietinio universiteto studentų repetitore. Pinigai, surinkti per jos inicijuotą žaliojo turizmo atsipirkimo programą, skirti dviračių stovams Peghemo uoste ir paukščių stebėtojų slėptuvėms suremontuoti. Dabar Charles'as derina savo kalvystės – kaltinės geležies baldų ir furnitūros gamybos – verslą su aplinkos tikrinimu, visos šalies viešbučių apžiūra.

Nepriklausomi liudijimai

Sandros darbas pelnė jai platų pripažinimą. „Green Tourism Business Scheme“, pirmaujanti JK tvaraus turizmo sertifikavimo programa, įvertino „Old Chapel Forge“ auksu. „Tai suteikė man patikimumo, kadangi buvau vertinta nepriklausomai. Tapau pirmaujančio JK verslo vadove, padedu kitiems gauti akredita-

ciją. Supratau, kad siūlomi patarimai yra pasenę, taigi parašiau savo mokymų programą.“ Dabar per savo įmonę „Green Training Company“ (<http://www.thegreentrainingcompany.co.uk/>) ji padeda regionų skyriams ir turistinėms organizacijoms visoje Britanijoje. Tarp daugelio apdovanojimų Sandra ir Charles'as yra laimėję apdovanojimą „Green Apple Award“ už architektūrą 2006 metais, už aplinkai draugišką koplyčios atnaujinimą „Arun“ metų įmonės apdovanojimą 2007-aisiais ir Sasekso tvaraus verslo apdovanojimą 2007–2008 metais.

Dabar Sandra yra entuziastinga mokymų šalininkė, ir ji ėmėsi tolesnių kursų. Kontaktų užmezgimas yra tik vienas iš gaunamos naudos aspektų. „Užsiimdamas nakvynės ir pusryčių paslaugų verslu, gali tapti izoliuotas, – ji pažymi. – Dėl to taip smagu keliauti po šalį ir kalbėtis su žmonėmis. Patarimais pasidalijame tarpusavy.“ Praeitais metais „Old Chapel Forge“ pasiekė pergalingą 89 proc. užimtumą, palyginti su vidutiniu 54 proc. viso regiono užimtumu.

„Nuėjau ilgą kelią. Kai iš pradžių čia užsiėmiau žaliuoju turizmu, daugeliui žmonių tai atrodė tikrai keista. Jie baiminosi, kad pusryčiams gaus tik grūdų dribsnių, džiovintų vaisių ir riešutų mišinio ar kažko panašaus!“, – ji nusijuokia ir priduria, kad, pasak rinkos tyrimų, lankytojai iš „žaliojo apgyvendinimo“ iš tiesų tikisi apskritai aukštesnių kokybės standartų.

Svečiai akivaizdžiai vertina Sandros filosofiją. Johnas ir Eunice Yatesai iš Glosterio vakarų Anglijoje rado informacijos apie „Old Chapel Forge“ internete. „Pamanėme: tai – būtent mums“, – sako Jūnis. „Mums nieko netrūko“.

„Projektas „Sveiki atvykę į kaimą“ buvo labai sėkmingas“, – patvirtina Sue Gill iš „Tourism South East“. Organizatoriai tikėjosi pasiekti 485 smulkiojo verslo įmones, o pasiekė 622. Daugiau nei 350 dalyvių ir toliau mokėsi. „Jiems būtent to ir reikėjo“, – pabaigia ji.

Medumi pateptas verslas

Prieš dalyvaudamas pradedančiųjų verslo savininkų mokymų kurse, *Normundas Zepas* buvo bedarbis mechanikas, besidomintis bitėmis ir mėgstantis medų. „Bitės skrenda ir surenka nektarą trijų kilometrų spinduliu, – paaiškina jis. – Joms reikia pakankamai žemės, švarios aplinkos ir jomis reikia rūpintis.“

Normundas gyvena nedideliame bute Kalupėje, Latvijos kaime, su žmona ir dviem sūnumis, tačiau ūkis yra įsikūręs už 76 km, vietovėje, vadinamoje Grugulėmis. „Šiuo metu ten gyvena mano mama, – sako jis. – Čia mano šeima gavo šiek tiek žemės, kai senieji kolektyviniai ūkiai buvo privatizuojami.“ 1990–1991 m. iširus Sovietų Sąjungai Latvija nusprendė susigrąžinti mažus šeimyninius ūkius. Kolektyviniai ūkiai, anksčiau priklausę valstybei, buvo padalyti į sklypus, o gyventojai gavo kreditą, kurį galėjo panaudoti žemei įsigyti.

Normundas baigė Viskių žemės ūkio kolegiją ir įgijo mašinų mechaniko specialybę. „Vis dėlto gyvenimas čia reikalauja daug pastangų kiekvieną dieną, – sako jis, – ir rasti gerą darbą gali būti labai sunku, net jei turi reikiamą kvalifikaciją. Didžiąją laiko dalį aš tiesiog leidau namie ir rūpinausi berniukais, kai mano žmona ėjo į darbą. Tačiau taip pat aistringai domėjausi bitininkyste. Iš tiesų būčiau tai vadinęs pomėgiu, o tada pagalvojau, kad galbūt galėčiau tai išplėtoti į verslą.“

Daugiau nei pomėgis

Būdamas tikrai iniciatyvus Normundas nusprendė dalyvauti projekte, iš dalies finansuojamame Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. „Norėjau pakeisti savo padėtį, – sako jis. – Žinojau, kad turiu sužinoti daugiau apie verslą. Ši programa siūlė nemokamą mokymų kursą apie tai, kaip vadovauti nedidelei įmonei, taigi nusprendžiau joje dalyvauti.“

ESF remia vaikų turinčias šeimas, kurios nori pradėti verslą. Latvijos Daugpilio rajone, kuriame gyvena Normundas, srityje, vis dar besistengiančioje atsigausti po sovietų valdžios dešimtmečių, buvo pradėtas projektas, skirtas verslo žinioms plėtoti ir padėti steigti naujas nesamdomo darbo įmones. Viena iš kurso temų buvo rimto verslo plano išplėtojimas ir įgyvendinimas.

„Iš esmės tai buvo viskas, ką reikia žinoti apie verslo įsteigimą, – sako Normundas, – ir tai buvo pateikta nemokamai, net mokomo-

„Šiandien dirbame iš visų jėgų, gyvenimas ir toliau lieka sunkus, bet dabar mes juo tikrai mėgaujamės. Kiek tai susiję su manimi, turiu judėti į priekį.“

ji medžiaga. Užbaigęs kursą užsiregistravau kaip smulkiojo verslo savininkas ir vėl pradėjau dirbti.“

„Mano diena prasideda apie 6 val. ryto, – sako jis, – išgeriu puodelį kavos, ko nors užkandu ir apie valandą važiuoju automobiliu iki savo bičių.“ Normundas keliauja per visą šalį, pervažiuodamas vieną iš gražiausių kraštovaizdžių pietų Latvijoje. „Šios srities istorija gana turtinga, – sako jis. – Apie šią žemę galima papasakoti daug pasakojimų.“

Normundas prižiūri 28 bičių šeimas pagal nusistovėjusią tvarką, kurios dalis – didelės teritorijos aplink avilius priežiūra. „Kol bitės miega, pjaunu žolę ir apskritai rūpinuosi teritorija. Čia atvažiuoju tris dienas per savaitę. Likusias dvi dienas leidžiu namie su berniukais.“

Veiklos avilys

Neskaitant medaus gamybos, Zepų ūkis yra vieno žmogaus veiklos avilys. Normundas anksti pradeda ir vėlai baigia. Jis stengiasi atkurti kai kuriuos nuosavoje žemėje esančius istorinius pastatus, pjauna medieną naujam akmeninės daržinės stogui. Laikinuose savo pastatytuose šiltnamiuose jis taip pat augina daržoves šeimai ir draugams. Kai gali, jo žmona ir vaikai užsuka padėti, tačiau daugiausiai jis dirba vienas.

„Čia nenaudojame jokių chemikalų, – pasigiria jis. – Bitės lanko keilių rūšių gėles šioje teritorijoje, per dieną keliaudamos nuo vienos prie kitos ir nuo vienos rūšies prie kitos kiekvieną sezoną. Mes tiekiame labai natūralų ir sveiką produktą.“

Dabar Normundas save laiko visiškai brandžiu bitininku. Per metus jis išgauna toną aukštos kokybės medaus ir labai stengiasi išplėsti savo verslą. „Tam, kad galėčiau save vadinti sėkmingu verslininku, dar liko daug nuveikti, – jis pripažįsta. – Aprūpinti savo šeimą vis dar yra iššūkis, tačiau ES suteikė man gerą pradžią.“

Dėl to nekyla jokių klausimų – kai ėmiausi verslo, suvokiau, kokie iš tiesų naudingi buvo mokymų kursai. Atvirai kalbant, mano gyvenimas niekaip nesivystė, o ši patirtis padėjo mąstyti praktiškai. Šiandien dirbame iš visų jėgų, gyvenimas ir toliau lieka sunkus, bet dabar mes tikrai juo mėgaujamės. Kiek tai susiję su manimi,

turiu judėti į priekį. Ar man suteikti mokymai pakeitė mano gyvenimą? Taip, jie pakeitė visų mūsų gyvenimus.“

Saugumo užtikrinimas ūkyje

„Ūkis – nuostabi vieta vaikams. Yra mašinių ir gyvulių, tačiau šie dalykai taip pat kelia galimą pavojų.“ Taip sako *Gaetane Anselme*, su šeima valdanti nedidelį ūkį Nevromo kaimelyje Belgijos kaimiškoje dalyje.

Ištekėjusi Gaetane 1986 m. persikėlė į vyro ūkį ir greitai perprato veiklos gudrybes. Dirbdama kartu Anselmes'ų šeima tiekia šviežią pieną ir kiaušinius bei augina kiaules. Jie taip pat organizuoja mokomąsias ekskursijas vaikams ir teikia jiems galimybę sužinoti apie gyvenimą ūkyje bei įsitraukti į gyvulių priežiūrą.

„Turime daug gyvulių, – sako Gaetane. – Turime visokių rūšių naminių paukščių – vištų, ančių ir žąsų, taip pat turime karvių, kiaulių... Vaikams tai labai patinka ir jie daug ką sužino. Mes parodome vaikams, kaip veikia ūkis. Taip pat mokome juos jodinėti arkliais, jie šiek tiek sužino apie srities istoriją, ūkininkavimo veiklą ir kaimo paveldą. Tai tikrai visapusiška patirtis, kuri, mūsų nuomone, priartina juos prie jų šaknų.“

Savo „mokomajame ūkyje“ Anselmes'ų šeima mielai priima bet kokio amžiaus vaikus. „Jie atvyksta ir iš vietinės srities, ir iš tolimų miestų, tokių kaip Briuselis ir Antverpenas, netgi iš kitų šalių, – sako Gaetane. – Esame dirbę su vaikais iš mokyklų ir kitų grupių, pavieniais vaikais, neįgaliais vaikais ir net būsimais pradinės mokyklos mokytojais.“

Gyvuliai yra nuspėjami

„Įsitikinti, kad visi saugūs, yra akivaizdus prioritetas, – sako ji, – bet diena iš dienos dirbant toje pačioje aplinkoje lengva nebepastebėti galimų pavojų. „Mūsų svečiai gali atvykti tik vienai dienai, bet gali pasilikti ir kelioms dienoms. Svečiams turime įvairių kambarių. Prie mūsų gali prisijungti ir šeimos. Kai pasitaiko svečių, kuriems ūkio aplinka galbūt yra nepažįstama, reikia daug ką apgalvoti. Aplink – daug įrankių ir mašinių, o gyvuliai, nors ir prijaukinti, gali būti nuspėjami.“

Gaetane norėjo įsitikinti, kad daro viską, kas įmanoma, kad užtikrintų ūkyje apsistojančių vaikų saugumą. „Mes visi taip įpratę prie ūkio, – sako ji, – kad esu tikra, jog yra daugybė dalykų, kurių neapgalvojau, arba nepastebėjau galimų pavojų.“ Taigi 2007 m. liepos mėn. ji nusprendė kreiptis pagalbos. Programa *Preventagri*,

„Šiandien esu įsitikinusi, kad visi esame saugesni – aš ir mano šeima, vaikai ir kiti pas mus apsistojo lankytojai.“

iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, nemokamai atsiuntė tikrintojų komandą, kad jie naujomis akimis apžiūrėtų ūkį ir pasiūlymų, kaip būtų galima efektyviausiai išvengti nelaimingų atsitikimų.

Pavojų numatymas

Per programą *Preventagri* Europos socialinis fondas teikia patarimus ir mokymus, skirtus sumažinti su darbu susijusius saugumo ir sveikatos pavojus. Prireikus į ūkį atvyksta tikrintojų komanda ir ištiria įrenginius, patikrina, ar yra saugumo problemų, ir atkreipia dėmesį į galimus pavojus. Tada jie gali pranešti ūkininkams, kokių priemonių reikia imtis, kad būtų išvengta nelaimingų atsitikimų. Projektas taip pat siūlo su saugumu susijusias konferencijas bei mokymų kursus.

„Atvyko tikrintojų komanda ir pasiliko visai dienai, – paaiškina Gaetane. – Jie tikrai ištyrė viską, dalykus, apie kuriuos nebūčiau pagalvojusi, pavyzdžiui, kur laikomi įrankiai, ūkio padargai, kiburai ir net žaislai ar kaip pasirinkti tinkamus gyvulius demonstravimui.“

Ji sako, kad vienas iš mėgstamiausių vaikų užsiėmimų yra mokytis, kaip melžti karvę. „Mūsų karvės gerai mus pažįsta ir yra atsipalaidavusios, laisvos, kai esame netoliese, tačiau kai kurios iš jų gali tapti nervingos šalia nepažįstamųjų, ypač mažų vaikų. Tikrintojai atkreipė mūsų dėmesį į tokius dalykus.“

„Sakyčiau, kad ši iniciatyva padėjo mums užtikrinti geriausią paslaugų kokybę ir užtikrinti maksimalų jaunųjų svečių saugumą, – sako Gaetane. – Taip, manau, kad ji labai naudinga. Dėl programos pasikeitė tai, kaip matome savo ūkio aplinką, ir šiandien esame įsitikinę, kad visi esame saugesni – aš, mano šeima, vaikai ir kiti pas mus apsistojo lankytojai.“

Statybų verslui reikia tvirtų pamatų

„Sunkiai dirbdamas sukūriau savo verslą iš nieko. Tačiau kai vos visko nepraradau, supratau, kad reikia kelių esminių pakeitimų“, – sako *José Salmerón Guindos*.

47 metų amžiaus vyras vadovauja sparčiai augančiai vidutinio dydžio įmonei „Grupo Salmerón“, kurios specializacija – metalo apdirbimas ir statybų gaminiai bei paslaugos. Pusryčiaudamas šalia baseino savo užmiesčio viloje, José atrodo kaip tikrų tikriausias sėkmingas verslininkas.

Tačiau jo kelias į sėkmę ne visada buvo sklandus. Jis užaugo nepaprastai graziame krašte šalia Siera Nevados kalnų. Jo, smulkiųjų ūkininkų sūnaus, ankstyvas gyvenimas buvo sunkus. „Kai buvau vaikas, viskas, kas buvo mūsų lėkštėse ar namuose, buvo iš žemės arba iš ja vaikstančių gyvulių, – sako jis. – Kol man nesuėjo 15, mes net neturėjom elektros.“

José, nors jo tėvai ir norėjo, kad jis būtų ūkininkas, turėjo kitų minčių. „Mačiau, kad mano tėvai neplėtoja savo veiklos. Norėjau išbandyti kitą gyvenimo ir pinigų uždirbimo būdą.“ Būdamas 14-os, jis išėjo iš mokyklos, neįgijęs jokio formalaus išsilavinimo. Tačiau jis buvo darbštus ir lengvai prisitaikantis, taigi ėmėsi visokio pobūdžio darbų – žemės darbų, darbų kariuomenėje, su gyvuliais ir statybose. Galiausiai jis atrado turįs gabumų apdirbti metalą ir išmoko suvirinimo amato.

1983 m. pasiskolinęs pinigų iš draugų ir artimųjų jis įkūrė savo gamyklą, gaminančią automobilių priekabas ir pastatų armatūrą. Iš pradžių jie veikė nedidelėse, 20 m² patalpose ir kartu su žmona Concepción rūpinosi visais įmonės reikalais. Vis dėlto pažanga ankstyvaisiais metais buvo atsitiktinė. „Iš tiesų mes neveikėme kaip įmonė. Tiesą pasakius, mes realiai net nežinojome, kas tai yra verslas, – prisimena José. – Dažnai tai buvo sėkmingas arba nesėkmingas bandymas.“ Kadangi visas operacijas jie vykdė savarankiškai, verslas perėmė jų gyvenimus. „Maniau, kad viską galiu padaryti pats“, – sako jis.

Posūkio taškas

Tada prasidėjo krizė. Jie prarado savo didžiausią klientą ir įmonė atsidūrė ties bankroto riba. Tiek daug pastangų į verslą įdėjusiam José prasidėjo gili depresija. „Maždaug pusantrų metų įmonės veikla buvo beveik išnykusi“, – sako jis.

„Sužinojau, kad svarbiausias dalykas versle – žmonės. Labai didžiuojuosi komanda, kurią subūrėme.“

José nuėjo pasikonsultuoti su psichologu, ir viskas staiga pradėjo keistis – tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. Terapeutas pasiūlė lankyti verslo mokymus, kurie galėtų pakeisti tai, kaip José vadovauja įmonei, ir sumažinti įtampą. Taigi jis pradėjo lankyti verslininkų kursus, iš dalies finansuojamus Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, kuriuos rengia „EOI Business School“. Kursuose verslininkai konsultuojami ir mokomi, kaip pagerinti savo įmonės ir išplėsti rinką, pasitelkus novatoriškas praktikas ir pagerinus kontaktų užmezgimą.

Jis entuziastingai mokėsi. „Mano pradinis kursas turėjo trukti 500 valandų. Man atrodo, man užtruko apie 1 000, – juokiasi jis. – Aš persekiodavau dėstytojus koridoriais po paskaitų, uždavinėdamas klausimus.“

Mokymai pakeitė jo požiūrį į verslą. „Sužinojau, kad, norint valdyti įmonę, nepakanka gerai daryti vieną darbą. Gali būti geriausias darbininkas, bet tai nereiškia, kad būsi geriausias vadovas. Norint vadovauti įmonei, reikia mokytis“, – sako jis. José pritaikė tai, ką išmoko kursų metu, savo verslui ir pertvarkė jo veikimo būdą, pasamdydamas specialistus ir įdiegdamas naujus procesus. „Man patiko praktiškai pritaikyti tai, ko mokiausi, – sako jis. – Rezultatus pamačiau iš karto.“

Pasikeitimas

Dabar verslas diversifikavosi ir sparčiai plečiasi. Per pastaruosius septynerius aštuonerius metus darbuotojų skaičius padvigubėjo, dabar dirba daugiau nei 70 darbuotojų visą etatą. Nuo 2005 m. grupė pasidalijo į keturis padalinius: vienas užsiima priekabų ir nedidelių dekoratyvinių metalo gaminių gamyba, kitas – nekilnojamojo turto ir nuosavybės valdymu, trečias rūpinasi didesnio masto inžineriniais projektais, pavyzdžiui, prekybos centrų ar fabriko karkasais, o ketvirtas yra aliuminio gaminių, pavyzdžiui, garžo vartų, rėmų ir turėklų, platintojas.

Įmonės metinės pajamos dabar siekia apie 10 milijonų eurų, planuojama per artimiausius trejus metus išplėsti gamyklą du kartus. Vis dėlto jis atkakliai tvirtina, kad pinigai nėra pagrindinis motyvas. „Mano pagrindinis tikslas – daryti dalykus gerai, ir aš tikiuosi, kad kitos įmonės galės pasimokyti iš mano patirties ir pritaikyti mano metodus.“

Gavęs teigiamos patirties, José dabar karštai propaguoja mokymus, ir jie tapo įmonės pagrindu. Kitas prioritetas – palaikyti bendruomenę ir kraštą, kuriame jis pragyveno visą savo gyvenimą. „Mes renkamės samdyti vietinius žmones. Jei jie yra išmokę pagrindus, daugiau išmokti jie gali įmonės viduje ir taip įsitraukti į verslą“.

„Sužinojau, kad svarbiausias dalykas versle – žmonės. Labai didžiuojuosi komanda, kurią subūrėme. Kartu mes esame pasirengę ateičiai... kad ir ką ji atneštų“, – sako jis. „Turiu tai, apie ką negalėjau net svajoti. Negalėjau apie tai svajoti, nes nežinojau, kad tai egzistuoja.“

Kaimo ateities kūrimas

Daugelį kartų rytų Rumunijos Dâmbovitos apygardos kaimiškųjų dalių pagrindinis ramstis buvo vaisių auginimas. Geografinės regiono ypatybės – dirvožemis, klimatas ir kritulių kiekis – idealiai tinkami tokio tipo ūkininkavimui. Tačiau ekonominės sąlygos nėra tokios palankios.

Daugelis srities jaunų žmonių palieka gyvenimą kaime ir persikelia į miestus bei miestelius. Bet *Florinas Istrate* yra vienas iš vietinių, besipriešinančių šiai tendencijai. Jis didžiuojasi regionu, kuriame pragyveno visą savo gyvenimą, ir sunkiai dirba, kad pagerintų savo ir kitų padėtį.

Būdamas smulkiųjų vaisių ūkininkų sūnus, jis išmoko dirbti žemę nuo mažų dienų. „Daugelį kartų vaisių auginimas buvo svarbiausias dalykas šioje srityje. Man atrodė natūralu tęsti šį darbą, – sako 39 metų vyras. – Tai viena iš nedaugelio vietovių, kurioje vis dar plėtojama vaisių auginimo veikla. Mes taikome naujas technologijas, ir aš noriu prisidėti prie šios plėtros.“

Kai jis galiausiai perėmė savo šeimos ūkį, įsigijo daugiau žemės ir pasodino daugiau vaismedžių sodų, daugiausia – obelių ir šiek tiek kriaušių. „Šiuo metu per metus užauginame apie 70 tonų obuolių“, – sako jis ir priduria, kad ateityje norėtų dar plėstis.

Bet vien ūkininkavimo neužtenka, kad galėtų užtikrinti pragyvenimą sau, žmonai ir 10 metų sūnui. Panaudojęs savo srities žinias ir patirtį jis tapo žemės ūkio draudimo vertintoju. „Kai draudimo brokeriai parduoda draudimo liudijimus ūkininkams, aš patikrinu, ar viskas yra teisinga, – sako jis. – Tam reikia specialių ūkininkavimo žinių ir vietinių ryšių.“

Iniciatyvus žingsnis

Florinas taip pat yra regiono ir šalies ūkininkų sąjungos lyderis, Rumunijos nacionalinės žemės ūkio prekybos federacijos AGROSTAR viceprezidentas. Jis įsitraukė į daugelį veiklų, kuriomis bandoma plėtoti regionus ir padėti smulkiesiems ūkininkams sukurti sau perspektyvų pragyvenimą. „Noriu įtikinti žmones iš čia neišvykti. Pasakoju jiems, kaip plėtoti savo verslą“, – sako jis.

„Stengiuosi suburti ūkininkus, parduodančius tokią pačią produkciją, dirbti kooperatyvuose, – tęsia jis. – Šiuo metu pagaminame

„Tai viena iš nedaugelio vietovių, kurioje vis dar plėtojama vaisių auginimo veikla. Mes taikome naujas technologijas ir aš noriu prisidėti prie šios plėtros.“

daug produkcijos, bet neturime tinkamų sąlygų laikyti ir pakuoti vaisius. Noriu tai pagerinti.“

Pastaraisiais metais Florinas lankėsi kitose Europos srityse. „Vykdome projektą su partneriais iš Ispanijos Galicijos regiono, – sako jis. – Matėme, kaip jie ten valdo savo įmones, ir organizuojame mokymus, kad paskleistume šias žinias.“ Temos, kuriomis jie domisi, yra vaisių laikymas, pakavimas ir derybos su prekybos centrais. „Pamačiau, kad mūsų gamtos sąlygos, ko gero, palankesnės nei Ispanijoje, bet negalime jomis pasinaudoti. Turime problemų su infrastruktūra, pavyzdžiui, kelių tinklais“, – paaiškina jis.

Mokymai

2009 metų pradžioje Florinas tapo šios kaimo vietovės tolesnės plėtros projekto regioniniu koordinatoriumi. Ši iniciatyva, iš dalies finansuojama ES per Europos socialinį fondą, organizuoja bendruomenei mokymus ir teikia informaciją. Ji skirta padėti žmonėms padidinti iš ūkio gaunamas pajamas ir plėstis į kitus sektorius.

„Projektas padeda ūkininkams nuo auginimo tik savo reikmėms pereiti prie produkcijos pardavimo ir verslo kūrimo“, – teigia Florinas. Iki 750 ūkininkų iš keturių Rumunijos vietovių trejus metus lankys įvairius kursus. Moduliai apima penkias sritis:

- amatinių verslų plėtrą;
- žemės ūkio produkcijos gabenimą ir platinimą;
- viešbučius ir kaimo turizmo verslo plėtrą;
- medžioklės ir žuvininkystės verslų plėtrą;
- globos ir rūpybos paslaugų plėtrą.

Florinas labai tikisi, kad sunkus darbas atsipirks. „Tikiuosi, kad po penkerių metų situacija čia visiškai pasikeis, – užbaigia jis. – Mano tikslas padėti kuo didesniai skaičiui žmonių, kad ši vietovė ir jos infrastruktūra išsiplėtotų.“

Nauji įgūdžiai

Antras šansas, nauja karjera

Marie Therese Vella beveik visą savo gyvenimą praleido augindama du vaikus Iklina, gana moderniam kaime Maltos viduryje. Kai jie paūgėjo ir pradėjo lankyti mokyklą, ji galėjo daugiau laiko skirti savo seniems pomėgiams – dailei ir fotografijai, tačiau tuo pat metu norėjo ir šiek tiek užsidirbti. Po tiek metų namuose ji nebuvo tikra, nuo ko pradėti.

„Kai buvau jaunesnė, dirbau asistente notaro biure, – aiškina ji, – tačiau turėjau palikti darbą, nes tuo metu svarbiausia man buvo šeima. Vaikų auginimas yra nuostabi ir svarbi patirtis. Turiu du puikius vaikus. Dukra greitai baigs mokyklą, o sūnus jau studijuoja dizainą Mostos menų ir dizaino institute. Būti vienu iš tėvų buvo didžiulis džiaugsmas, tačiau kai vaikai paaugo ir tapo labiau nepriklausomi, pradėjau jausti, jog kažko trūksta. Norėjau grįžti į darbą.“

Vėl į darbą

Training and Employment Exposure Scheme (Mokymų ir užimtumo galimybių atskleidimo projektas) (TEES), iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, siūlo vyresniems nei 40 metų bedarbiams visoje Maltoje trijų pakopų mokymo programą, apimančią pagrindinių įgūdžių lavinimą, gabumų testavimą, gyvenimiškų įgūdžių lavinimą, specialias intensyvaus mokymo praktikas ir darbo patirtį, padėsiančius jiems grįžti į darbo rinką.

„Tikriausiai išgirdau apie TEES per televiziją, – pasakoja Marie Therese. – Buvo vykdoma tikrai didelė kampanija; apie ją buvo skelbiama per radiją, ji nuskambėjo visoje saloje.“

TEES kursuose vykusios pratybos padėjo dalyviams naujai suvokti savo asmeninius poreikius ir motyvaciją – kodėl jie nori dirbti ir ką jie nori dirbti. „Reintegracija buvo labai svarbi sąvoka mokymų metu, – sako Marie Therese. – Mokėmės dirbti kompiuteriu ir įgijome vadybos įgūdžių bei kitų panašių dalykų, tačiau psichologo konsultacijos privertė susimąstyti labiausiai. Suvokiau, kad vėl noriu būti pasaulio dalimi, dirbti su žmonėmis ir padaryti ką nors gero vardan ko nors.“

Pasidalijimas našta

TEES padėjo Marie Therese'ai rasti darbdavį. „Praėjus dviem mėnesiams nuo kursų pradžios, pradėjau dirbti su *Temi Zammit* fon-

„Suvokiau, kad vėl noriu būti pasaulio dalimi, dirbti su žmonėmis ir padaryti ką nors gera vardan ko nors.“

du, – aiškina ji. – Jie man mokėjo pusę algos, o kitą dalį apmokėjo mokymo programa. Po šešių mėnesių TZF pasamdė mane kaip pilnateisę darbuotoją.“

Prabėgus trejiems metams Marie Therese vis dar dirba TZF, ir jau kaip vyriausioji administratorė planuoja ir įgyvendina tarptautinius projektus, skirtus padėti žmonėms ir didinančius regioninę plėtrą. Vieno iš pastarųjų jos projektų metu buvo renkamas Maltos ir visos ES jaunimas į Venecijoje rengiamą Europos jaunimo parlamentą.

„Man nepaprastai patinka mano darbas, – sako ji. – Be to, manau, kad bendrovės ir organizacijos, norinčios įdarbinti vyresnio amžiaus žmones – vyresnius nei 40 metų, kaip aš, – neabejotinai išlošia. Mes turime patirties, savo nuomonę ir daugybę energijos.“

Prisitaikymas ir atpildas

Marie Therese vis dar leidžia laiką rūpindamasi savo šeima, tačiau naujos dirbančios mamos pareigos reiškia, kad jos vaikams teko padaryti tam tikrų nuolaidų. „Dabar rečiau būnu šalia savo vaikų, tačiau jie jau dideli ir jiems nereikia manęs tiek kiek anksčiau, be to, jie žino, kad dirbu ir dėl jų.“

„Savo darbe sutinku daugybę žmonių. Dirbu su tarptautiniais partneriais, kiekvieną savaitę užsiimu skirtingais projektais ir net turiu progą pakeliauti. Niekada negalvojau, kad dirbsiu tokį darbą ir tai tiesiog nebūtų įvykę, jei ne TEES mokymo programa ir Europos socialinis fondas.“

Nedidelė parama padeda paprasčiau išspręsti problemas

„Tai idealus darbas man, nes mėgstu dirbti vienas. Žinau, ką turiu padaryti, ir niekas man neįsakinėja. Visada bandžiau atlikti darbą kaip galėdamas geriau ir manau, kad užsitarnavau savo kolegų pagarbą.“

Andreas Apatzidis pilnas entuziazmo ir jaudulio. Išsėdamasis Kipro saulėkaitoje, jis kalba apie savo vairuotojo-tiekėjo pareigas kepimo ir mažmeninės prekybos maisto produktais bendrovėje „Zorbas“. „Kai žmonės manęs paprašo pagalbos arba atlikti papildomą darbą, aš visada sutinku. Puikiai sutariu ir su savo viršininkais. Kartais dirbu vienas visą dieną, tačiau atlieku savo darbą ir einu namo, ir man tai patinka. Negalėčiau išverti visą dieną uždarytas toje pačioje vietoje kiekvieną dieną.“

Andreas nuėjo ilgą kelią. 1995 metais iš gimtųjų Salonikų (Graikija) jis persikėlė į Larnaką (Kipras). Prieš užbaigdamas trejų metų karo tarnybą čia jis studijavo buhalteriją. Kai paliko armiją, jam buvo sunku gauti tinkamą darbą, nors ir turėjo diplomą. Taigi, kai laikraštyje perskaitė, kad verbuojami savanoriai į Kipro ginkluotąsias pajėgas, jis užsiregistravo penkerių metų tarnybai.

Kipre Andreas sutiko savo žmoną Heleną, o 1999 metais jie susituokė. Ji jau turėjo dvi dukteris, Maria'ą ir Georgina'ą; pora greitai susilaukė dar dviejų savo vaikų: Giannis dabar 9-erių, Andrea – 4-erių. Kai baigėsi armijos sutartis, jis įsidarbino energetikos bendrovėje. Tačiau kai vienintelis šešių asmenų maitintojas staiga prarado darbą, atėjo tikrai sunkūs laikai.

Šeimos pareigos

Andreas prarado pasitikėjimą savimi. „Mano dvasinė būsena tikrai buvo prasta, – pripažįsta jis. – Net nenorėjau eiti į pokalbius. Bet tada išgirdau apie Europos Sąjungos remiamą programą, skirtą problemų turintiems žmonėms. Nuėjau į socialinės rūpybos paslaugų įstaigą ir pasakiau, kad man reikia pagalbos. Turėjau aprūpinti savo šeimą.“ 2006 metų birželio mėn. Andreas pradėjo dalyvauti socialinės paramos gavėjų profesinio lavinimo ir užimtumo skatinimo programoje, kurią iš dalies finansuoja Europos socialinis fondas. „Tai buvo geriausias man kada nors nutikęs dalykas, – sako jis. – Mano gyvenimas visiškai pasikeitė.“

Programą sudarė dviejų dalių profesinio rengimo kursai: dvi savaites buvo mokomasi profesinių ir problemų sprendimo įgūdžių, o

„Dalyvaudamas programoje tapau daug ramesnis. Man jau nebeatrodė, kad visi prieš mane nusiteikę arba apkalba mane man už nugaros. Jaučiausi socialiai pripažintas.“

kitas dvi – informacinių technologijų Nikosijoje. „Kursuose buvo mokoma geriau pažinti save ir susidoroti su įvairiomis darbe iškilusiomis situacijomis. Tuo metu visa šeima buvo labai įsitempusi ir nervinga. Dalyvaudamas programoje tapau daug ramesnis. Išmokau geriau elgtis – nebebuvo piktas. Man jau nebeatrodė, kad visi prieš mane nusiteikę arba apkalba mane man už nugaros. Jaučiausi socialiai pripažintas.“

Tai buvo panašu į sugrįžimą į mokyklą, ir jis vis dar turi knygas, iš kurių mokėsi. Kurso pabaigoje programa jį išlaikė, kol socialiniai darbuotojai padėjo kreiptis dėl laisvų darbo vietų. Pirmas darbas, į kurį atkreipė dėmesį, buvo gamykloje prie konvejerio, ir Andreas žinojo, kad tai ne jam. „Kai jiems pasakiau, kad jis man nepatinka, niekas nesakė, kad turiu jo imtis“, – dėkingas sako jis. Galų gale 2007 metų gegužės mėnesį jis pradėjo dirbti „Zorbas“ ir daugiau atgal nesigręžėjo. Jis vertina nepriklausomybę, kurią suteikia jo darbas, bei darbdavių pasitikėjimą juo.

Pirmaisiais metais jis vis dar gaudavo tiek finansinę, tiek moralinę paramą. Šešis mėnesius programos personalas ir bendrovės personalo skyrius jį reguliariai lankydavo, kad sužinotų, kaip jam sekasi, ir išsiaiškintų, ar nekilo kokių nors problemų. Tiek jis, tiek ir darbuotojai pildydavo anketas apie jo pažangą.

Iš vienos vietos į kitą

Dabar Andreas jau gerai išmano savo darbą. Kiekvieną dieną jis keliasi 4 valandą ryto ir dešimt minučių važiuoja iki bendrovės patalpų. Pirmoji jo užduotis ten – pakrauti paruoštus vežimėlius su maistu į furgoną ir pristatyti juos į parduotuves tarp Larnakos ir Nikosijos. Jis grįžta į gamyklą 8 valandą ryto, dezinfekuoja savo transporto priemonę, vėl pakrauna į ją daugiau valgių ir pristato antrą kartą. Skambina į tas pačias parduotuves, kad susirinktų tuščius vežimėlius, ir tada dar kartą grįžta į bazę. Dėl Nikosijos eismo jis retai kada grįžta iki pietų – oficialios jo darbo dienos pabaigos, tačiau tai jam netrukdo. Kartais, jei reikia dar ką nors atlikti, lieka darbe ilgiau ir sako, kad užmokestis už viršvalandžius praverčia šeimai. Jei nori, gali dirbti ir sekmadieniais, o išėiginę pasiimti darbo dieną, o tai leidžia jam išvengti didelio eismo šiokiadieniais. Dirbdamas jis keliauja iš vietos į vietą ir jam patinka šnekučiuotis su parduotuvių tarnautojais.

Andreas'o darbdaviai teigiamai vertina jo darbą ir programą, per kurią jis buvo atsiųstas. „Tai labai gera programa, nes ji remiama valstybės, – teigia „Zorbas“ žmoniškųjų išteklių vadovas Zacharias Joannou. – Darbdaviams reikia motyvo padėti žmonėms.“

Namuose, pirmame aukšte esančiame nedideliame šeimos bute, Andreas apkabina savo žmoną ir vaikus. Jis patikrina, ar Giannis, kuris dažnai mėgsta išslinkti iš namų su draugais pažaisti futbolo, padarė savo namų darbus. „Buvo tikrai sunku, kai Andreas buvo bedarbis, – prisimena Helena. – Kursai padėjo jam geriau save pažinti ir jis pasikeitė. Jis daugiau nebejaučia nerimo. Pyktis yra gyvenimo dalis, bet dabar jis žino, kaip su juo kovoti.“

„Žinome, kad esame ne vieni, – priduria ji. – Yra norinčių padėti, net jei iškyla šeimos problemų, turime su kuo pasikalbėti. Dabar laikomės tikrai gerai. Programa buvo stebuklas.“

Geras darbuotojas užsitarnauja tinkamą pripažinimą

Zoltas Korczas mėgsta dirbti. „Esu darboholikas“, – pripažįsta jis. Kad ir ką jis darytų: dekoruotų savo butą ryškiomis spalvomis, prižiūrėtų savo jaunus sūnus ar atliktų namų ruošius darbus, turi būti aktyvus. Nuo tada, kai 14-os paliko mokyklą, Zoltas visada sunkiai dirbo. Jis užaugo didelėje šeimoje Zalaegerszgo mieste (Vengrija), yra vienas iš 12 vaikų, tad jo tėvams reikėjo pajamų, kurias jis ir jo trys broliai galėjo uždirbti. „Mano tėvas nepajėgė pakankamai uždirbti“, – aiškina jis.

Zoltas pradėjo dirbti dailidės padėjėju, o vėliau ėmėsi paprastų darbų paukštinkystės ir pienininkystės ūkiuose. Kai 1994 metais baigė karo tarnybą, pasitraukė į statybų verslą ir užsiėmė mūrijimu bei dažymu. „Aš dirbau daugybę darbų, – pastebi jis. – Dirbau, ką tik galėjau.“

2003 metais jis ir jo partnerė Aniko kartu įsirengė namus, o kitais metais jiems gimė pirmagimis Davidas. Būtent tada jis pradėjo nerimauti dėl savo pajamų. „Neturėjau kvalifikacijos, taigi, nors ir užsiėmiau mūrininkyste, man nemokėjo tiek, kiek buvau vertas, ir aš nesijaučiau saugus“, – aiškina jis. Kaip ne kvalifikuotas darbininkas, jis sakosi namo parnešdavęs tik pusę kvalifikuoto darbuotojo darbo užmokesčio.

Atgal į mokyklą

Zoltas jau reguliariai lankydavosi vietos darbo centre ieškodamas naujų sutarčių. Čia jis išgirdo apie prieš 15 metų Zalaegerszgo mieste įkurtą pirmosios vengriškos ir daniškos gamybos mokyklos fondą. Iš pradžių jis atsisakė minties toliau mokytis, bijodamas, kad jau pamiršo, kaip tai reikia daryti, tačiau Aniko įkalbėjo jį surizikuoti. 2006 metų birželio mėnesį jis pradėjo lankyti vienerių metų dieninius kursus, skirtus padėti jauniems ir socialiai nuskrūstiems bedarbiams įgyti profesinę kvalifikaciją bei socialinių ir išsilavinimo įgūdžių. Trisdešimt šeši dalyviai buvo mokomi mūrininko, virėjo arba spynininko profesijų projekte, iš dalies finansuojamame Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. Planuose dėl moterų ir romų, buvo užtikrinta, kad 30 proc. studentų būtų romų kilmės. Trisdešimt penki iš jų užbaigė kursus, o 31 pagaliau gavo darbą.

Zolto nuostabai, jam patiko kiekviena akimirka. „Man labai patiko, aš nepraleidau nė dienos ir gerai atlikau savo darbą. Dažnai viską

„Dabar, kai galiu įrodyti, jog esu kvalifikuotas mūrininkas, turiu daug darbo. Didžiuojuosi savo darbu, o sertifikatas tikrai viską keičia.“

padarydavau geriau ir greičiau už savo kolegas, nes turėjau patirties. Socialinių įgūdžių lavinimas taip pat labai pravertė. Mokytojai asmeniškai man skirdavo dėmesio ir, jei turėdavau kokių nors klausimų, atsakydavo. Jie niekada nesakydavo „Ne“. Jis puikiai išlaikė penkis baigiamuosius egzaminus, susijusius su sveikata ir sauga bei techniniais gebėjimais.

Daniškas modelis

Pirmoji mokykla buvo įkurta 1993 metais remiant Danijos švietimo ministerijai. „Mūsų nefinansuoja valstybė, tačiau gauname vietinių partnerių bei Europos paramą“, – aiškina projektų vadovas Máté Molnár. Per daug metų jis padėjo apie 1 500 jaunuolių įgyti tuo metu paklausių profesijų kvalifikacijas. „Jaunimo be tinkamo išsilavinimo vis daugėja, tad mes padedame jiems įgyti įgūdžių, kurių apskritai reikia visuomenėje.“

Kursų metu Zsoltas įsidarbino mokykloje ir gaudavo minimalųjį darbo užmokestį. „Kitaip tai būtų buvę neįmanoma, – prisipažįsta jis. – Iš pradžių maniau, jog turėsiu daugiau dirbti, kad už tai susimokėčiau, tačiau niekada nebūčiau įstengęs sau to leisti iš savo paties kišenės.“ Dalyviai padėjo atstatyti ir atnaujinti buvusios pradinės mokyklos pastatus, kurie glaudžiasi šalia fondo, kad juose būtų įrengtos naujos klasės.

Sezoninis darbas

„Zsoltas – fantastiškas mūrininkas, – sako Máté. – Jo darbas yra aukšto lygio. Statybų pramonės problema ta, kad žiemą darbai sustoja ir darbdaviai nori atleisti darbuotojus. Jis yra tokio požiūrio auka, ir mes norėtume tam padaryti galą. Tai didelė problema šeimoms, neturinčioms finansinių atsargų.“ Mokykla duoda patarimų darbo paieškos ir išmokų klausimais studentų šeimoms.

Prieš tai dirbusi valytoja ir maisto ruošėja dideliame restorane, Zsolto partnerė vis dar motinystės atostogose prižiūri jų antrąjį sūnų – vienerių metų Adamą. „Ne visada lengva rasti vaikų lopšelių, nes nėra pakankamai vietų“, – aiškina Aniko, kilusi iš muzikuojančių romų šeimos ir turinti giminaičių, grojančių čigonų orkestre. Tačiau, kaip kvalifikuotas darbuotojas, Zsoltas ir jo šeima, gimus

Adamui, gavo teisę persikelti į didesnę komunalinį butą. Jis gavo priedą prie algos, kad galėtų išlaikyti butą.

Jis sakosi esąs labai laimingas. „Viskas išsisprendė labai šauniai. Man reikėjo kvalifikacijos, nes kitu atveju nebūčiau galėjęs įrodyti, kad galiu atlikti darbą. Dabar, kai galiu įrodyti, jog esu kvalifikuotas mūrininkas, turiu daug darbo. Didžiuojuosi savo darbu – aš jį labai mėgstu, o sertifikatas tikrai viską keičia. Man niekada nenuobodu, nes mes visada einame į skirtingas vietas ir darome vis kitus darbus. Visada dirbau – niekada nesėdėdavau namuose. Myliu savo profesiją ir visada troškau įgyti kvalifikaciją, gauti geresnius darbus ir didesnę algą. Noriu sugebėti pasirūpinti savo šeima. Ji pati svarbiausia.“

„Mes labai laimingi, kad Zsoltas gavo šią galimybę, – patvirtina Aniko. – Kai gavome laišką iš fondo, tai buvo lyg stebuklas – tai tik įrodo, kad stebuklų būna!“

Investicija į gerą nakties miegą

„Iš prigimties esu smalsus. Mėgstu dirbti. Dabar kiekvieną dieną išmokstu ko nors naujo – mokausi, kaip spręsti problemas. Tai labai džiugina, – sako *Danielis Dellisse'as* su šypsena. – Man labai pasisekė, bet turi norėti dirbti.“

Nuo 1987 metų Danielis dirbo Roeselare'o mieste (šiaurės Belgija) esančioje bendrovėje, gaminančioje ir eksportuojančioje PVC produkciją statybos pramonei. Gamyba vyksta ištisą parą, tad 21 metus jis dirbdavo naktinėse pamainose, iš pradžių pakuotoju, o vėliau presavimo techniku: formavo plastiką langų rėmams ir durims. Tačiau maždaug prieš dvejus metus neįprastas nakties režimas pradėjo atsiliepti sveikatai ir Danieliui vis sunkiau sekėsi užmigti.

Perkvalifikavimo programa, iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, padėjo Dellisse'o namiškiams vėl atgauti ramybę.

„Man tai buvo didžiulė problema, o mano gydytojas patarė, kas geriausia būtų pradėti dirbti dienomis, – prisimena Danielis. – Jis siūlė gerti migdomuosius, bet aš nenorėjau vartoti vaistų.“ Jis nebuvo vienintelė auka, tai trukdė ir jo šeimai. Šeštadieniais jis turėdavo išsimiegoti, nes nemiegodavo penktadienio naktį, taigi negalėdavo mėgautis savaitgaliais su savo žmona Dina arba atsiuoti poros pomėgiui pasivaikščioti ir vaikščioti po kalnus.

Darbo stygius

Danielis sunkiai dirbo visą gyvenimą. Tėvas mirė, kai jis buvo devynerių, ir paliko mamą su keturiais berniukais, kuriuos reikėjo užauginti. 14 metų jis išėjo iš mokyklos mokytis dailidės amato. „Turėjome parnešti į namus maisto“, – aiškina nuolankiai. Jis pakeitė daugybę darbų, įskaitant darbą prie konvejerio pirmaujančioje automobilių gamykloje, kurio prisipažįsta visiškai nemėgęs. Kai 1979 metais susituokė, statybų įmonė, kurioje dirbo, bankrutavo ir Danielis tapo bedarbiu.

„Buvo labai sunku rasti darbą“, – prisimena jis. Taigi, kai „Deceuninck“ įmonėje atsirado laisva vieta dirbti naktinėje pamainoje, jis džiaugėsi ją užimdamas. „Tai buvo vienintelis dominantis pasiūlymas ir galėjau pradėti iškart; be to, labai reikėjo pinigų.“ Tuo metu porai gimė naujagimė Sarah, taigi Dinai dirbant dieno-

„Mėgstu dirbti. Dabar kiekvieną dieną išmokstu ko nors naujo – mokausi, kaip spręsti problemas. Tai labai džiugina.“

mis, o Danieliui miegant rytais, jie galėjo patogiai suderinti laiką, kad pasirūpintų ja.

Tačiau sendamas jis pastebėjo pokyčius. Laikydamasis gydytojo nurodymų, kreipėsi į savo darbdavius dėl pamainos keitimo. Tačiau, kad tai padarytų, turėjo įrodyti, jog sugebės susitvarkyti su nauju darbu, kuriame reikėjo iš naujo mokytis, nes galimybės kituose bendrovės skyriuose buvo ribotos. Buvo praėję daug laiko nuo tada, kai naudojaisi mašinomis, o dabar viskas automatizuota. Bendrovės vadovybė pasakė: „Mes turime tau laisvą vietą, bet iš pradžių turi patobulinti savo įgūdžius.“ „Deceuninck“ skyrė jam Puikaus mokymo perkvalifikavimo programą, kurią vykdo *Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding* (Flamandų viešojo įdarbinimo ir profesinio lavinimo tarnyba) (VDAB). „Tai buvo iššūkis, bet kartu ir malonumas iš naujo atrasti mašinas“, – sako Danielis.

Kursas leido jam užimti pareigas bendrovės tyrimų ir mokymo centre, kuriame bando PVC rėmus, moko savarankiškus rangovus formuoti ir montuoti duris ir langus bei tiria naujas technikas ir medžiagas. „Visada atsiranda naujovių. Bendrovė turi imtis naujovių, kad plėstųsi, ir tai mane visada domino. Mėgstu dirbti savo darbą ir visada mokiausi, kad tobulėčiau. Nemaalonu eiti į darbą nenoromis“, – pareiškia jis. Būdamas inžinierių, valdytojų ir operatorių komandos narys, jis padėjo dalytis savo žiniomis su lankytojais iš kitų Europos padalinių.

Mėgavimasis gyvenimu

Jis pradėjo dirbti nauju darbo režimu 2008 metų sausio mėnesį. „Prireikė penkių mėnesių, kol pradėjau gerai miegoti, – prisimena jis. – Iš pradžių atsibudavau po trijų ar keturių valandų. Mano žmona liepdavo likti lovoje, bet aš negalėdavau. Atsikeldavau ir žiūrėdavau televizorių, todėl vidurdienį jausdavausi labai pavargęs.“ Tačiau birželio mėnesį naktimis jis ramiai išmiegodavo jau šešias valandas. „Tai visiškai pakeitė mano gyvenimą, – tvirtina jis. – Juk naktis skirta miegui.“

Danielis dirba įprastą 40 valandų savaitę, penktadieniais baigia darbą anksčiau – iki popietės. „Galiu daugiau laiko praleisti su savo žmona, o visi mano savaitgaliai laisvi. Aš tikrai labiau mėgaujuosi gyvenimu.“ Jis ir Dina prisijungė prie vaikščiavimo klubo ir šešta-

dieniais bei sekmadieniais Flandrijos bei Olandijos keliais reguliariai nueina nuo 20 km iki 30 km per dieną. Praėjus šešioms mėnesiams nuo darbo pradžios, ji su žmona nuėjo 900 km, tad dabar jo tikslas nesustojus nueiti 100 km. Jis patobulino savo senuosius dailidės įgūdžius ir atnaujino namų miegamuosius. Ir lyg to būtų negana, Danielis yra paukščių giesmininkų augintojas, skrupulingai mokantis savo naminius paukščius kartoti paprastas melodijas ir dalyvaujantis varžybose, kuriose paukščiai čempionai gali išgiedoti iki 800 dainų per valandą.

Ir nors kiekvieną mėnesį jam leidžiama pasiimti vieną laisvadienį, Danielis teigia, kad retai tuo pasinaudoja. „Turiu puikių kolegų, ir savaitę prabėga taip greitai, kad nė negalvoju apie laisvadienius.“

Karjeros progresas

„Man patinka mano darbas, – sako *Biliana Filipova* iš Dupnitsos (Bulgarija). – Nuolat keliauju ir kiekviena diena vis kitokia.“

Būdama regioninių degalinių tinklo vadybininkė, 33 metų moteris daugiausia laiko praleidžia kelyje, važinėdama po 19 degalinių. Diena iš dienos lakstydama po degalines, ji prisiima visą atsakomybę, tad jos pareigos svyruoja nuo personalo valdymo iki įrangos priežiūros užtikrinimo ir atsargų užsakymo bei teisinių reikalų tvarkymo ir atsako į nenumatytus atvejus, pavyzdžiui, potvynį.

2008 metų kovo mėnesį buvo paskirta į šias pareigas, o prieš tai vadovavo vienai degalinei. „Čia daug daugiau atsakomybės, – sako ji. – Tačiau aš žinojau, koks tai darbas, nes anksčiau pavadau regioninį vadybininką.“

Ji dėsto savybes, kurių reikia jos pareigoms: „Sugebu išlikti rami ir greitai reaguoti – tai svarbu. Be to, dažnai turiu daryti daug darbų vienu metu. Turiu nusistatyti prioritetus ir gerai organizuoti. Tai atsakingas darbas. Turiu priimti sprendimus viena. Tai gali kainuoti daug pinigų.“ Be to, yra ir daugybė esminių saugos reikalavimų, ji priduria: „Pavyzdžiui, naudojant kuro pristatymo sunkvežimius, labai svarbu laikytis tinkamos darbo tvarkos. Galima didelė grėsmė.“

Krypties keitimas

Biliana baigė pramoninę inžineriją, jos specializacija buvo drabužių gamybos technologijos. Užbaigusi penkerių metų magistro studijas, ji susilaukė dukters Joanna'os. „Po trejus metus nedirbau, – sako ji. – Tačiau man nusibodo visą dieną sėdėti namuose. Esu dinamiška asmenybė, kuriai patinka veikti. Aš nustygstu vietoje trumpam.“

Ji pradėjo dirbti tekstilės sektoriuje, su jos studijomis susijusiose pareigose. „Gamyklose dirbau technologė.“ Metus su puse pradirbusi dviejose skirtingose bendrovėse ji vis dėlto nusprendė, kad nori veikti ką nors kita. „Kartais reikia radikalių perversmų, kad rastum pasitenkinimą. Ir man reikėjo naujų iššūkių, kad atsirastų energijos.“

Ji išgirdo, kad yra galimybė dirbti „Petrol“ – kažkada valstybei priklausiusiam ir iki šiol vienam iš didžiausių degalinių tinklų Bulgarijoje. Jai buvo pasiūlyta ateiti į pokalbį dėl vadybininkės

„Mokymas man labai padėjo darbe ir net apskritai gyvenime. Esu patenkinta tuo, ką pasiekiau dirbdama šioje bendrovėje.“

pareigų, tačiau ji pasirinko pretenduoti į kasininkes. „Nenorėjau iškart pretenduoti į vadybininkės pareigas. Norėjau pradėti nuo žemesnio laiptelio, nes nieko neišmaniau apie verslą.“

Šis ėjimas atsipirko. 2002 metais pradėjusi dirbti bendrovėje, ji uoliai dirbo ir greitai skynėsi kelią į aukštesnes pareigas. „Kasininkės pareigos man labai pravertė. Dabar žinau darbą iš vidaus. Žinau, kur vadybininkai gali suklysti.“

Mokymasis naujoms pareigoms

Ji dalyvavo keliose intensyvaus mokymo pratybose, iš dalies finansuojamose ES per Europos socialinį fondą. Kursuose buvo įtrauktas komandos kūrimas, inscenizavimas, diskusijos ir problemų sprendimo pratimai. Jie padėjo išugdyti įgūdžius, kurių jai reikėjo naujoms pareigoms: bendravimą su žmonėmis, sprendimų priėmimą, prioritetų kūrimą ir sudėtingų situacijų sprendimą.

„Mokymas man labai padėjo darbe ir net apskritai gyvenime. Tai tikrai priverstė mane pagalvoti, kaip rasti tam tikros problemos sprendimą, – sako ji. – Esu patenkinta tuo, ką pasiekiau šioje bendrovėje. Darbe aš padariau pažangą. Daugelis žmonių pripažino mano darbą ir aš tai vertinu.“

Galvodama apie ateitį, Biliana sako: „Nesu tikra, ko būtent noriu, bet žinau, kad trokštu toliau tobulėti. Iš pradžių turiu parodyti, ką šiose pareigose sugebu.“

Namuose jos gyvenimas lygiai taip pat užimtas. Renovuoti šeimos namus kartu su vyru yra tarsi nuolatinis ir ilgalaikis projektas. „Pradėjome renovaciją prieš penkerius metus“, – sako ji. Šalia uošvių namų esančiame sklype pora paskubomis pasistatė savo namą, tačiau jį dar reikia įdėti daug darbo. „Pastatėme antrą aukštą, bet turėsime dar daug ką atlikti, kol galėsime jame gyventi“, – sako ji, pridurdama, kad prieš keletą metų visi trys gyveno viename kambaryje, kol buvo atliekami darbai.

Likusį laiką ji praleidžia prižiūradama Joanną, kuriai dabar 10 metų ir lankydamą savo didelę šeimyną. „Turiu dvi jaunesnes seseris ir įbrolij. Visi gyvename netoliese ir esame labai artimi. Savaitgaliais visos šeimos susitinka su mūsų tėvais. Mano prioritetai – šeima ir darbas. Sunkiai dirbu, kad užtikrinčiau mūsų saugumą“, – užbaigia ji.

Žinių atnaujinimas

Peteris Melleris ir jo žmona Olga įsikūrė savo naujuose namuose Magdeburge, Saksonijos regione (Rytų Vokietija), kur Peteris neseniai pradėjo dirbti programinės įrangos programuotoju mažoje inžinerijos įmonėje.

Nors prieš tai baigė studijas ir dirbo inžinieriumi mechaniku Rumunijoje, kur užaugo, šiame sektoriuje jis nebuvo dirbęs 15 metų, kai 2008 metais pradėjo stažuotis, kad įgautų darbo patirties bendrovėje, kurioje dabar dirba visą darbo dieną.

Visa jo šeima – tėvai, brolis, sesuo bei pirmoji žmona ir jaunesnysis sūnus – sugrįžo prie savo šaknų į Vokietiją 1990 metais. „Persikėlėme dėl finansinių priežasčių. Tuo metu Rumunijoje buvo sunku užsidirbti pragyvenimui. Norėjome išvažiuoti anksčiau, bet tai buvo neįmanoma.“ Situacija pasikeitė, kai subyrėjo komunistinis režimas. „Tuo metu visa mūsų šeima ir draugai išvažiavo“, – sako 48 metų vyras.

Nuosmukio auka

29 metų atvykęs į Bergischo Gladbacho miestelį netoli Kelno (Vokietija), jis iš pradžių gavo inžinieriaus mechaniko darbą mažoje įmonėje. Tačiau tuo metu Vokietijos inžinerijos sektorius patyrė nuosmukį ir 1993 metais jis stojo į bedarbių gretas.

Turėdamas mažai vilties gauti inžinieriaus pareigas, jis nusprendė, kad perkvalifikavimas padėtų padidinti įsidarbinimo perspektyvas. Jis pradėjo lankyti kompiuterinio raštingumo kursus. „Prieš tai niekada itin nesidomėjau kompiuteriais“, – sako Peteris.

Vėliau jis gilino darbo kompiuteriu žinias, dirbdamas laisvai samdomu darbuotoju. „Tai visiškai skyrėsi nuo mano ankstesnio darbo, – sako jis. – Dirbau mažoje įmonėje, kuri didelėms bendrovėms kūrė kursus, mokančius darbuotojus naudotis įprasta programine įranga.“

Jis tai darė keletą metų, kol pagaliau kartu su keturiais partneriais įkūrė įmonę, užsiimančią ta pačia veikla. Vis dėlto po kurio laiko užsakyimų sumažėjo ir jis vėl dirbo pagal sutartį. Šitaip jis dirbo nuo 2001 iki 2007 metų, tačiau nepastovus darbo pobūdis ėmė vis labiau jo netenkinti. „Dirbdavau prie projekto tris mėnesius, o tada mėnesiais neturėdavau darbo, – sako Peteris. – Nemačiau ten ateities.“

„Prieš tai turėjau daug žinių ir įgūdžių, bet nežinojau, kaip apie juos paaiškinti žmonėms. Nemeluosiu sakydamas, kad šie kursai pakeitė mano gyvenimą.“

Maždaug tuo metu inžinerija Vokietijoje ėmė atsigauti ir Peteris pamanė, jog gali atsirasti galimybių vėl grįžti prie jo senos profesijos. Tačiau, kai jis kreipėsi dėl inžinieriaus mechaniko darbo, naujos patirties stoka tapo problema.

Žinių gilinimas

Mokymo programa, iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, padėjo jam atnaujinti ir pagilinti inžinerijos žinias ir įgūdžius. Jo kursai buvo vieni iš 18 AQUA (*Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt*) visoje šalyje organizuojamų kursų, kurių kiekvienas skirtas tam tikrai profesinei sričiai. Dirbdami su universitetais, kursai suteikia šansą kvalifikaciją turintiems žmonėms pagilinti žinias ir pagerinti savo darbo galimybes.

Peterio kursai sutalpino 10 semestrų truncančią inžinieriaus mechaniko laipsnį suteikiančią programą į 10 mėnesių. „Neįtikėtina, kiek daug dalykų aš pamiršau, tačiau man palengvėjo, kai pamačiau, kad pamiršo ir dar vėliau baigusieji“, – sako jis. Jis sužinojo ir apie naujausią pažangą, ypač kompiuterių naudojimą inžinerijoje, apie kurį ankstesnėse studijose beveik nekalbėta.

Be akademinų žinių, kursai suteikė ir praktinių įgūdžių darbui susirasti, pavyzdžiui, asmeninio prisistatymo, kūno kalbos ir bendravimo, kreipimosi dėl darbo ir rengimosi darbo pokalbiams. Peteris pastebėjo, kad asmeniniai jo įgūdžiai smarkiai patobulėjo. „Galėjau nueiti į darbo pokalbį ir atsakyti į klausimus. Dabar daug labiau pasitikiu savimi.“

Sudėtinga užduotis

Peteris galėjo panaudoti naujai patobulintus įgūdžius, kai atliko trijų mėnesių stažuotę įmonėje, kurioje dabar dirba. Bendrovės specializacija – automobilių gamybos sektoriaus kokybės užtikrinimo procesas. „Suvokiau, kad tai, ką išmokau, nepaprastai svarbu. Labai greitai manęs paprašė atlikti sudėtingą kompiuterio programavimą. Jie man davė neskubią užduotį, kurios, kaip manė, aš nepajėgsiu atlikti. Kai pamatė, kad sugebu ją atlikti, buvo sužavėti.“

Darbo tarnybos laikui einant į pabaigą, 2008 metų spalio mėnesį jam pasiūlė nuolatinį darbą. Dabar jis dirba inžinerijos mašinų programinės įrangos programuotoju, tame darbe dera jo inžinerijos bei darbo kompiuteriu įgūdžiai.

„Prieš tai turėjau daug žinių ir įgūdžių, bet nežinojau, kaip apie juos paaiškinti žmonėms, – sako Peteris. – Nemeluosiu sakydamas, kad šie kursai pakeitė mano gyvenimą. Dabar jaučiuosi daug saugiau ir žiūriu tolyn į ateitį.“

**Švietimas
ir mokymasis**

Tikroji tradicijos vertė

Sibiu yra istorinis miestas Transilvanijoje. Per daugelį amžių šioje teritorijoje pražūsi romėnų, turkų, hunų ir saksų banga paliko palikimą, kuris traukia kultūros ieškotojus iš viso pasaulio. Tačiau vienas žmogus šiuo regionu domisi kaip specialistas – tai antropologė *Monica Stroe*.

„Studijuojau saksų palikimą pietų Transilvanijoje, – sako 24 metų mergina. – Prieš šešis mėnesius pradėjau doktorantūros studijas.“

Jos darbe aptariama, kaip kultūros ir turizmo industrijos pasinaudoja turtinga ir įvairiapuse teritorijos istorija bei tradicijomis. „Pasirinkau saksų teritorijas dėl asmeninių priežasčių, – sako ji. – Gimiau ir užaugau saksų įkurtame miestelyje, kuriame išliko daug viduramžių bruožų. Tačiau visada maniau, kad Sibiu labiau išnaudojo savo palikimą.“

Skrupulingai atnaujintas viduramžių miesto centras yra vienas iš tradicinių, dėmesio vertų Sibiu objektų. 2007 metais miestas buvo Europos kultūros sostinė ir vadovauja daugeliui pasaulyje garsių renginių. Monica'į tai buvo idealus metas išnagrinėti problemą. „Man buvo įdomu pamatyti, kaip Sibiu kūrė savo įvaizdį ir kaip tai paveikė aplinkines teritorijas.“

Jos tyrimas apima didelę pietų Transilvanijos regiono teritoriją. „Mane tikrai domina kaimo vietovės ir dabartinė jų, kaip kultūrinių vietų, savireklama“, – sako ji. „Kitas svarbus aspektas – čia egzistuojantis etninis paradoksas, – tęsia ji. – Meras yra vokiečių, nors tik apie 1,6 proc. populiacijos yra vokiečių kilmės – tai visame regione pasitaikantis paradoksas.“

Laikas akademiniam tyrimams

Įgijusi nacionalizmo studijų ir etninių ryšių magistro laipsnį Centrinės Europos universitete Budapešte, Monica ėmėsi doktorantūros studijų. Gavusi diplomą ji žinojo, kad nori ir toliau tyrinėti susijusias temas. „Mano magistro darbe nagrinėjama etninių grupių, vietinių identitetų ir konfliktų dinamika, – sako ji. – Tai leido man daugiau suprasti apie etninių grupių skirtumus. Aš domiuosi, kaip konstruojami identitetai.“

Vis dėlto, grįžus į Bukareštą, kuriame ji studijavo iš pradžių, akademinis tyrimų galimybių buvo nedaug, už tyrimus buvo mažai

„Stipendija man buvo labai svarbi. Ji suteikė man galimybę tęsti pasirinktos srities tyrimus. Be jos nebūčiau galėjusi pradėti doktorantūros studijų.“

mokama. Ji svarstė galimybę pakeisti kryptį: „Ketinau imtis rinkos tyrimų darbo. Tai būtų buvęs kompromisas, bet tęsti studijas atrodė finansiškai neperspektyvu.“

Pagalba atėjo kaip stipendija, iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. „Stipendija man buvo labai svarbi. Ji suteikė man galimybę tęsti pasirinktos srities tyrimus. Be jos nebūčiau galėjusi pradėti doktorantūros studijų.“

Kas mėnesį ji gauna piniginę išmoką gyvenimo išlaidoms padengti trijų studijų metų laikotarpiu. Stipendija taip pat suteikia jai galimybę praleisti aštuonis mėnesius užsienio universitetuose visoje ES ir suteikia prieigą prie bibliotekų ir pagrindinės darbo medžiagos. „Būti mobiliai – itin svarbu atliekant mano tyrimą, – sako ji. – Stipendija suteikia man galimybę keliauti. Galiu gauti prieigą prie svarbių archyvų ir praplėsti perspektyvą.“

Programos dalis – straipsnių akademiniam žurnalams rašymas ir darbas su profesoriais. „Tai suteikia man patirties ir reikiamos paramos, kad galėčiau sutelkti dėmesį ilgo laikotarpio lauko tyrimams.“ Žvelgdama į ateitį, ji sako: „Tikiuosi, kad mokslų daktaro diplomą atvers reikiamas duris. Noriu pagerinti tyrimų įgūdžius ir sustiprinti teorinį pagrindą. Idealiu atveju galiausiai norėčiau dirbti bendruomenių plėtros srityje. Tačiau tai dar tik pradžia, taigi daugiausia dėmesio skiriu tyrimams“, – užbaigia ji.

Kūrybingumo skatinimas

„Visada domėjausi kūrybine veikla“, – sako *Harri Haanpää* iš Helsinkio, Suomijos. Aistringai domėdamasis piešimu ir fotografija jis anksti nusprendė, kad nori dirbti kūrybinės veiklos srityje. „Būdamas vaikas norėjau tapti iliustratoriumi. Pradėjau piešti komiksus, tačiau vėliau susidomėjau kitokio tipo piešimu.“

Būdamas devynerių nusprendžiau, kad vienintelis būdas, kaip noriu užsidirbti pragyvenimui, yra tapti reklamos iliustratoriumi“, – priduria jis.

Harri nusižiūrėjo reklamos iliustracijos kursą, siūlomą vietinio koledžo. Tačiau tuo metu, kai jis baiginėjo mokslus mokykloje, kursas buvo nutrauktas. „Po to šiek tiek pakeičiau kryptį“, – sako jis. Penkiolikos metų jis įstojo į jūreivystės koledžą, vėliau dirbo vyriausioju virėju komerciniuose laivuose.

Po trejų metų jis nusprendė, kad gyvenimas jūroje – ne jam, ir panorė užsiimti kūrybine veikla. 1995 m. jis pradėjo lankyti kino studijų kursą Voionmos koledže. „Aš užsidegiau fotografija, – sako Harri. – Fotografavau viską, kas juda.“

Praktinė patirtis

Paskui jis persikėlė atgal į Helsinkio sritį ir pradėjo dirbti suomių muzikos kanale. „Pradėjau dirbti nesustodamas. Rūpinausi viskuo – apšvietimu, kamera, reguliavimu“, – sako Harri. Jis taip pat dirbo prie muzikos vaizdo klipų ir pradėjo juos režisuoti. „Man tai labai patiko, nes visada norėjau sužinoti daugiau.“

Dėl šios patirties Harri gavo darbą Los Andžele, televizijos laidoje apie muziką, filmus, populiariąją kultūrą ir įžymybes „Hollywood Express“ ir prieš grįždamas į Europą pusantrų metų praleido Jungtinėse Valstijose. Jis ėmėsi Europos multimedijos ir audiovizualinio verslo administravimo magistro studijų (EMMABA). Dalį jų studijavo Atėnuose, Graikijoje, tada – vėl Suomijoje, Laplandijoje. „Ši programa išmokė mane prodiusuoti, aš sutikau daug žmonių iš visos Europos.“

2000 m. pabaigęs kursą jis įsteigė savo prodiusavimo įmonę „DreamMill.“ „Visuomet turėjau tikslą įsteigti savo įmonę. Klausimas buvo ne ar, o kada“, – sako jis. Jis režisuoja, prodiusuoja ir filmuoja

*„Supratau, kad žmogui niekada nepakaks žinių.
Tai sparčiai kintanti sritis, ir aš turiu gebėti
konkuruoti su naujais diplomuotais specialistais.“*

televizijos laidas, muzikos vaizdo įrašus, reklaminius klipus ir kuria taikomąsias mobiliosios televizijos programas.

Harriui nuosavo verslo valdymo nauda atrodo akivaizdi. „Man patinka kurti, – sako jis. – Jei dirbi kažkam kitam, dažnai tavo rankos yra surištos. Kadangi turiu savo įmonę, galiu laisviau daryti tai, ką noriu. Visuomet noriu atlikti darbą kokybiškai. Man patinka matyti geros kokybės televiziją. Gera, kai tau moka, bet tai nėra pagrindinis dalykas.“

Nuolatinis vystymasis

Harri yra entuziastingas ugdymo ir mokymų šalininkas. „Supratau, kad žmogui niekada nepakaks žinių. Tai – sparčiai besikeičianti sritis ir aš turiu gebėti konkuruoti su naujais diplomuotais specialistais. Šioje veiklos srityje patirtis nedaug tereiškia“, – sako jis.

Nuo 2005 iki 2006 m. jis lankė medijos verslininkų praktinių mokymų kursus. MEDA kursai, iš dalies finansuojami Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, padėjo jam vystyti įgūdžius ir išplėsti savo verslą. „Man reikėjo labiau teorinio požiūrio“, – sako Harri. – Kursai buvo apie tai, kaip valdyti verslą ir prodiusuoti.“ Mokymų metu jis užmezgė naujų kontaktų, įmonei atsivėrė platesnių galimybių. „Daug gavau iš šių kursų. Išmokau neišradinėti dviračio iš naujo ir susitelkti į tai, kaip supaprastinti dalykus“, – sako jis.

Harriui kursai buvo svarbūs tiesiogiai. „Buvo puiku, nes galėjau tiesiogiai pritaikyti tai, ko mokiausi, ir apgalvoti, kaip tai gali padėti mano verslui.“ Dabar jis entuziastingai siekia ir toliau mokytis. Kitas žingsnis – magistrantūros studijos. „Vieną dieną norėčiau tapti dėstytoju ir skleisti savo žinias“, – priduria jis.

Vis dėlto jo bendras tikslas išlieka aiškus. „Mano motyvacija paprasta – nuolat kurti vis geresnius darbus.“

Iš miškų

Rugsėjis kaimo vietovėje netoli Boelhe, mažame kaimelyje 40 km nuo Porto, Portugalijos šiaurėje. Kai *Maria Balbina Soares Melo Rocha* eina pro tvarkingai išdėstytą jaunų medžių eiles, čia patikrindama kamienu būklę, čia nugenėdama vieną kitą šakelę, šviečia saulė.

Maria užsiima savo miškais, kai nedirba 18 srities mokyklų grupės administracijos vadovės darbo visu etatu. „Visuomet buvau labai aktyvi, – sako ji. – Kai buvau vaikas, domėjausi muzika, teatru, šokiais, bažnyčia ir sportu.“

Šiuo metu 59 metų amžiaus moters veiklos po darbo tvarkaraštis labai turiningas: ji yra įsitraukusi į vietos politiką, konsultuoja vaikus, vadovauja vietinei plėtros agentūrai, pirmininkauja regioninės mokyklų tarnautojų sąjungos tarybai ir priklauso vietos miškų savininkų asociacijos komitetui – be to, kad yra atrama dviem suaugusiems vaikams ir vyrui.

Vis dėlto miškai ir žemės dirbimas išlieka labai branginama veikla. Jos tėvai turėjo ūkį ir valdė miškus, ir ji siekia pratęsti šią tradiciją. Rodydama vešlų mišką aplink save, ji sako: „Tėvai visada mokė vertinti ir gerbti gamtą. Užaugau šioje aplinkoje, taigi esu visiškai susitapatinusi su kaimu.“ Baigusi mokyklą ji studijavo chemijos inžineriją universitete Porte. Tačiau ji grįžo nebaigusi kurso. „Tai nebuvo tai, ką norėjau daryti, – sako ji. – Pasiilgau čia būti, todėl sugrįžau.“

Paveldėta žemė

1973 m. Maria įsidarbino srities mokyklos administracijos tarnautoja ir pradėjo dirbti visu etatu. „Mane traukė darbas su jaunimu, bet neįsivaizdavau savęs kaip mokytojos. Kitas pranašumas – darbas buvo netoli mano kaimo, tėvų ir draugų.“

Tačiau kai 1984 m. ji paveldėjo tėvų žemę – apie 18 hektarų dirbamosios žemės ir tokį pat plotą miško, – tai pasirodė sunku suderinti su kita jos veikla. Žemė nebuvo paliesta devynerius metus. „Ji funkcionavo „pristabdytuojų“ režimu. Nežinojau, kaip ją tvarkyti, – sako ji. – Visai negalėjau skirti jai laiko ir nepavyko rasti nieko, kas galėtų tai padaryti. Nežinojau, kaip elgtis šioje situacijoje. Žemė pamažu tapo laukinė.“

Vis dėlto ji buvo pasiryžusi nepalikti jos apleistos. „Gėdijausi dėl jos būklės. Norėjau kažką daryti, taigi pradėjau kreiptis į kitus miškų

„Miškai yra ilgo laikotarpio projektas. Labai svarbu, kad tradicija tęstųsi. Tikiuosi perduoti tokį patį susidomėjimą savo vaikams.“

savininkus patarimų.“ 1993 m. regiono miškų savininkai formaliai įkūrė asociaciją, o Maria buvo viena iš jos steigėjų. „Suformavus grupę buvo galima daug ko pasiekti, – priduria ji. – Be to, mes sužinojome, kad galimi Europos Sąjungos fondai, skirti miškams plėtoti ir tvarkyti.“

Savininkų sutelkimas

Asociacija padeda savininkams įvertinti miško kokybę ir jo vertę, rengti prašymus skirti lėšų ir įgyvendinti jungtinius projektus, taip pat teikia miškų ūkio tvarkymo mokymus. Be to, ji padeda sujungti savininkų žemes į didesnius sklypus, nes jie paprastai turi keletą nedidelių plotų. „Rengiame mainus tarp narių, kad jie galėtų tvarkyti savo žemę kartu, – sako ji. – Didesni žemės sklypai yra pelningesni, juos lengviau tvarkyti ir apsaugoti nuo gaisrų.“

Nuo 1996 iki 2008 metų Maria lankė daug ES iš dalies finansuojamų mokymų kursų, kurie apėmė temas nuo medžių genėjimo ir sodinimo iki miškų gaisrų prevencijos ir valdymo bei miškininkystės produktų rinkodaros. Kursai jai suteikė reikiamų žinių, kad galėtų imtis valdyti savo žemę ir vėl pradėti tinkamai ją tvarkyti. Dirbdami kartu asociacijos nariai pasiekė ES finansavimą projektams srityje pradėti.

Pati Maria iš naujo apsodino savo žemę pelningomis medžių rūšimis ir išvalė mirusią augmeniją. „Miškai yra labai ilgo laikotarpio projektas, – sako ji. – Labai svarbu, kad tradicija tęstųsi. Ryšį su žeme įgijau per savo tėvus ir tikiuosi tokį patį susidomėjimą perduoti savo vaikams.“

Karjera naujovių srityje

Kiek tik *Simone'as Rossi* save atsimena, jį žavėjo visi mechaniniai dalykai. „Būdamas vaikas visuomet domėjausi automobiliais, lėktuvais ir techniniais dalykais“, – sako 30 metų vyras iš Montecastello di Vibio, viduramžių miestelio, įsitaisiusio ant vienos iš vilnijančių Italijos Umbrijos regiono kalvų.

„Norėjau daugiau sužinoti apie tai, kaip iš tiesų veikia mašinos“, – pratęsia jis. Užbaigęs vidurinę mokyklą Simone'as pasirinko studijuoti mechaninę inžineriją netoliese esančiame Perudžijos universitete, ir jo susidomėjimas dar padidėjo. „Studijavau ne vien tam, kad išlaikyčiau egzaminus. Labai norėjau išsamiai žinoti, kaip dalykai veikia, – sako jis. – Pradėjau pastebėti, kaip matematika, fizika ir chemija yra visa ko pagrindas, ir panorau sužinoti apie jas daugiau.“

Baigęs studijas 2005 m. jis žinojo, kad nori siekti karjeros susijusioje srityje. Tačiau rasti tinkamą darbą buvo sunku. Kurį laiką jis buvo bedarbis, tada šiek tiek padirbėjo draudimo įmonėje ir ėmėsi keletą kitų verslo administravimo pareigų. „Žinojau, kad šių darbų nenoriu dirbti ateityje. Tačiau rasti inžinieriaus darbo, ypač šiame regione, yra sunku, – sako jis. – Inžinieriai yra paklausūs, bet ne inžineriniams darbams vykdyti.“

Paskatinimas darbdaviams

Pagalba atėjo kaip tyrimo stipendijos projektas, iš dalies finansuojamas vietinio regiono ir Europos Sąjungos socialinio fondo. Programa suteikia bedarbiams tyrėjams stipendijas, kad jie galėtų dirbti prie projektų verslo ar tyrimų centruose, įgytų patirties ir pagerintų darbo perspektyvas. Dalyvaujančios įmonės ar kitos organizacijos gauna naudos iš tyrimų, kurių jos galbūt negali realizuoti komerciškai, ir yra skatinamos pasamdyti tyrėjus stipendijos laikotarpiu pabaigoje.

Simone'ui šis projektas buvo lemiamai svarbus gaunant nuolatinį darbą, nes jis suteikė galimybę 18 mėnesių įsidarbinti pas regione įsikūrusį technologijų ir naujovių gamintoją „Angelantoni“ (<http://www.angelantoni.it/>). Šioje įmonėje jis dabar dirba visu etatu.

„Projektas man buvo labai svarbus, nes padėjo pratęsti tyrimus, užpatentuoti gaminį, patirti dirbančiojo gyvenimą ir pagerinti įsidarbinimo galimybes, – sako jis. – Apie stipendiją sužinojau atsi-

„Projektas man buvo labai svarbus, nes padėjo tęsti tyrimus, užpatentuoti gaminį, patirti dirbančiojo gyvenimą ir pagerinti įsidarbinimo galimybes.“

tiktinai. Pamačiau skelbimą apie ieškomus tyrėjus, bet iš pradžių pamaniau, kad tai – ne man. Maniau, kad stipendijos skirtos žmonėms, jau dirbantiems universitetuose ar tyrimų centruose. Bet neturėjau ko prarasti, todėl pateikiau prašymą.“

Saulės energija

Simone'as buvo pasirinktas iš daugelio kandidatų ir jam buvo paskirta stipendija. Ji suteikė galimybę įsidarbinti kaip tyrėjui įmonėje, tiriančioje naujo tipo nedidelės koncentruotos fotovoltinės sistemos, pajungiančios saulės galią energijai generuoti, potencialą.

„Kai pradėjau tyrimą, nedaug žinojau apie fotovoltines sistemas, – sako jis, – bet tai labai įdomi sritis, ypač šiuo metu, kai didėja susidomėjimas atsinaujinančia energija.“

Fotovoltinių sistemų plėtra prasidėjo 1980-aisiais Jungtinėse Valstijose. „Tačiau čia, Italijoje, niekas apie jas daug nežinojo, – sako Simone'as. – Mes pradėjome beveik nuo nulio.“ Dirbdamas su kitais Italijos tyrimų institutais ir universitetais jis sėkmingai išplėtojo prietaisą, kurio savikaina buvo mažesnė, o efektyvumas – didesnis, palyginti su tradiciniais saulės fotovoltiniais procesais.

Sistema koncentruoja saulės energiją naudodama lęšį, tada išskaido spindulius į skirtingo dažnio diapazonus. „Pagrindinis pranašumas – jo temperatūra daug mažesnė, nei panašių prietaisų. Elementai neperkaista, dėl to sistema daug veiksmingesnė“, – paaiškina jis. Įmonė užpatentavo išradimą, ir 2008 m. rudenį Simone'ui buvo pasiūlyta nuolatinė darbo vieta, kad jis galėtų tęsti savo darbą.

„Kai pradėjau, iš pradžių tai buvo beveik kaip žaidimas. Susipažinau su nauja sritimi ir tyriau dalykus, – sako jis. – Kai prietaisas buvo užpatentuotas, tai, ko pasiekiau, buvo pripažinta. Aš tuo labai džiavausi.“

Jis įspėja, kad dar tik „pati pradžia“ ir gali praeiti keleri metai, kol rinką pasieks užbaigtas gaminys. „Kad ir kaip būtų, dabar aš tikrai noriu dalyvauti iki pat jo užbaigimo. Puiku būti pagrindiniu tokio išradimo autoriumi.“

Dideli tikslai

Šiaurės Lietuvos provincijos miestas Šiauliai atrodo labai nutolęs nuo Europos širdies, net ir pačios šalies sostinės Vilniaus, bet *Nėdas Jurgaitis*, vietinės kolegijos kalbų dėstytojas, atkakliai siekia neatsilikti nuo likusio pasaulio.

„Mūsų regione vyksta realių teigiamų pokyčių, – sako jis. – Čia mes esame toli nuo veiklos centro, tačiau turime puikią mokyklų sistemą, labai gerą kolegiją ir daugybę puikių studentų. Ateitis atrodo šviesi.“

Tikrasis Nėdo potraukis – lyginamoji lingvistika. Gavęs šio dalyko magistro laipsnį jis pradėjo dėstyti Šiaulių kolegijoje, tačiau ne daug tyrimų patirties turinčio Nėdo perspektyvos pasižymėti akademiname pasaulyje atrodė menkos.

Tai pasikeitė, kai jis sudalyvavo specialių mokymų kursų, teorinių ir praktinių seminarų serijoje, iš dalies finansuojamoje Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. Projekto MOKOM (Mokslinių tyrimų kompetencijos plėtra) tikslas – mokymai, kvalifikacijos tobulinimas ir mokslininkų bei kitų tyrėjų perkvalifikavimas, atitinkantis šiandienos rinkos poreikius. Apie programą Nėdas išgirdo iš vieno iš kolegijos administratorių, ir jis bei keli kiti kolegijos dėstytojai buvo paraginti dalyvauti.

Europos stiprybių įsisavinimas

Per MOKOM seriją, vykusią nuo 2005 m. rugsėjo iki 2008 m. vasario, Nėdas ir jo kolegijos susitiko su kai kuriais iškiliausiais ir kompetentingiausiais Europos tyrėjais, mokslininkais ir universitetų dėstytojais.

Tarp kursų temų buvo tokių, kaip antai „nauji tyrimų IT įrankiai“, „komandos kūrimas“ ir „tyrimų rezultatų perteikimas“. Per praktinius darbus jie plėtojo naujas tyrimų metodologijas, rengė moderniausius mokslinius pristatymus.

Nėdas sakosi įgijęs svarbios įžvalgos apie savo darbą ir lyginamosios lingvistikos sritį. Patirtis suteikė jam naują pasitikėjimo ir motyvacijos pojūtį. „Dalyvaudamas šioje programoje įgijau vertingos patirties, – sako jis. – Tai teigiamai paveikė mano dėstyto būdą ir, dar svarbiau, mano požiūrį į mokymąsi ir tyrimus.“ Įgijęs naujo pasitikėjimo savimi, Nėdas sakosi esąs geriau nei bet kada pasirėngęs konkuruoti aukšto lygio akademikų pasaulyje.

„Ši programa teigiamai paveikė mano dėstymo būdą ir, dar svarbiau, mano požiūrį į mokymąsi ir tyrimus.“

Naujai atrastas pasitikėjimas savimi

Vos 28-erių, Nedas jau vadovauja Šiaulių kolegijos Tarptautinių ryšių padaliniiui. Dabar jis nusprendė judėti pirmyn, planuoja savo mokslų daktaro darbą ir tikisi galiausiai tapti visateisiu profesoriu-mi. Prižiūrėdami ką tik gimusią dukterį Nedas su žmona tikrai tiki, kad jų laukia geresnė ateitis.

„Nesakyčiau, kad anksčiau man visiškai trūko pasitikėjimo savimi, – sako jis. – Iš dalies buvau garantuotas dėl savęs ir savo ateities, tačiau neturėjau reikiamų žinių ir patirties, kad galėčiau imtis kito žingsnio, kad paversčiau tą ateitį realybe. kažko trūko. Dabar matau kelią į priekį, kuriame man ir mano šeimai atsiveria naujos durys.“

Kelio pirmyn rodymas kitiems

Mogens'as Lausenas – mėgstanti bendrauti ir patraukli asmenybė, bet toks jis buvo ne visada. Prieš tampant talentingu šiandienos muzikantu ir aktoriumi, mokykloje ir asmeniniame gyvenime jam teko įveikti drovumą.

„Užaugau nedideliame miestelyje Jutlandijos šiaurėje, – paaiškina jis. – Buvau tylus vaikas, man buvo sunku save išreikšti, bet visada mėgau muziką.“

Iš pradžių Mogens'as norėjo studijuoti muziką Arhuso universite- te, bet tuo metu visoje šalyje muzikos fakultetai buvo mažinami. „Noras tapti profesionaliu muzikantu reiškė pasiruošti nuolat žūt- būtinai stengtis, – sako jis. – Teatro iššūkiai buvo kitokie, ir aš pa- maniau, kad tai galėtų man tikti, taigi nutariau įsitraukti į dramos studijas.“ Chroniškai droviam žmogui toks sprendimas buvo išties drąsus žingsnis. Bet kuriuo atveju Arhuso miestui buvo lemta su- vaidinti pagrindinį vaidmenį jo ateityje.

„Tai – jaudinantis ir gyvas kultūros centras“, – sako Mogens'as. Arhusas yra antras pagal dydį Danijos miestas ir svarbiausias jos uostas. Pastaraisiais metais jame įgyvendinta daug didelių viešųjų atnaujinimo projektų. Taip kažkada griūvantis senamiestis pavirto pasigėrėjimo vertu vietinės kultūros ir komercijos centru. Arhusas, kuriame gyvena daugiau nei 300 000 gyventojų, pretenduoja į ne- oficialios „Jutlandijos sostinės“ titulą.

Pasiklivimas vertinga patirtimi

„Baigęs koledžą čia, mieste, užsiėmiau profesionalia vaidyba, – sako Mogens'as, – netgi teko šiek tiek režisuoti. Darbas be galo daug išmokė apie pasitikėjimą savimi, bet gyvenimas teatre ne- lengvas, ir mums su žmona teko išgyventi sunkių laikų.“

Mogens'as suprato, kad įkurti savo verslą yra būdas judėti pirmyn. Jis įvertino turįs potencialą padėti žmonėms sustiprinti pasitikė- jimą savimi ir patobulinti „gyvenimo realizavimą“. Per teatre pra- leistus metus jis išplėtojo savas ugdomojo vadovavimo technikas, pasitelkęs aktorystės ir atlikimo žinias, kad išjudintų kitus aktorius, rastų motyvacijos ir išspręstų sudėtingas asmenines problemas. Jis suvokė, kad tas pačias technikas galima pasitelkti padėti žmo- nėms apskritai, bet jam vis tiek reikėjo pagalbos, kad galėtų pa- versti savo idėjas perspektyvia karjera.

„Patirtis padėjo man aiškiai įsivaizduoti, ko noriu siekti ir kaip noriu tą pasiekti. To aš ir mokau kitus.“

„Gana aiškiai suvokiau, ką noriu nuveikti, – sako Mogens’as, – bet bandžiau įkurti įmonę neturėdamas jokios patirties. Tuo tarpu mano žmona ieškojo paramos savo vadovaujamai teatro trupei. Tai reiškė, kad mūsų finansinė padėtis nebuvo labai stabili. Žinojau, kad, norint pradėti savo verslą, man reikia realios pagalbos, ir man reikėjo veikti greitai.“

„Žinojimas, kas esi ir kodėl nori to, ko nori, gali paveikti tai, kaip gerai tau sekasi, – sako Mogens’as. – To aš išmokau per ESF kursus. Patirtis padėjo man aiškiai įsivaizduoti, ko noriu siekti ir kaip noriu tą pasiekti. Ir to aš noriu išmokyti kitus. Dabar jau esu padėjęs šimtam žmonių judėti į priekį jų gyvenime ir karjere. Pavadinčiau tai sėkme.“

Daugiau nei taisyklės ir nuostatai

Pagalba Mogens’ui ir jo šeimai atėjo kaip specialūs mokymų kursai pradedantiesiems verslininkams, iš dalies finansuojami Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. Kursai padėjo Mogens’o įmonei iškilti. „Gavau labai vertingos informacijos apie verslo pradžią. Reikia vadovautis daugeliu administracinių taisyklių, įveikti daug kliūčių“, – sako jis.

Mokymų kursas, suorganizuotas Arhuso universiteto verslumo centro, apėmė konkrečius patarimus, kaip orientuotis komercinių taisyklių bei nuostatų gausybėje. Be to, dalyviai taip pat turėjo iširti savo asmeninius įgūdžius, motyvaciją ir lūkesčius. „Susipažinti su „eismo taisyklėmis“ buvo labai naudinga, – sako Mogens’as. – Be to nebūčiau galėjęs pradėti verslo, taip pat sužinojau ir apie savo asmenines stiprybes ir silpnybes, asmenybę ir savo, kaip nepriklausomo verslininko, potencialą.“

Sėkmės link

Šiandien Mogens’as vadovauja savo verslui Arhuse. „Re-Act!“ teikia ugdomojo vadovavimo ir konsultavimo paslaugas žmonėms, norintiems kilti karjeros laiptais, plėtoti įgūdžius, išspręsti verslo problemas ir įveikti asmeninius demonus.

Darbo tikslais Mogens’as keliauja į įmones ir organizacijas miesto centre ir aplinkinėse kaimo vietovėse. Ugdomojo vadovavimo sesijas jis taip pat vykdo namų biure. „Mano klientai būna visokias formų ir dydžių – sako Mogens’as. – Tai gali būti atskiri žmonės, asmenys, norintys pasiekti karjeros pokyčių, įmonės, svarstančios galimybę atlikti strateginį restruktūrizavimą, ar organizacijos, įsitraukę į sunkias derybas su vyriausybės institucijomis ar kitomis įstaigomis.“ Jie visi, pasak jo, yra žmonės su skirtingomis asmenybėmis ir savybėmis, jiems reikia save išreikšti, suprasti kitus žmones ir su jais bendrauti.

Socialinė įtrauka

Tinkamo kelio pasirinkimas

Liublianos universiteto studentė *Jana Urbanija* entuziastingai nusiteikusi dėl savo ateities. 26 metų mergina domisi geotechnologijomis, jos tikslas – siekti karjeros kalnakasybos pramonėje.

„Noriu tapti inžiniere, – sako ji. – Noriu tokio darbo, kuris suteiktų galimybę dirbti su didelio masto projektais skirtingose pasaulio šalyse.“

Tačiau jos nueitas kelias ne visada buvo sklandus, ir prieš kelis metus ateitis neatrodė tokia šviesi. Paauglystė, kurią ji praleido Bledo ežero apylinkėse, buvo audringa. „Augdama turėjau daugybę problemų, – sako ji. – Mano tėtis daug gėrė, ir tėvai išsiskyrė. Pirmą kartą pabėgau iš namų, kai man buvo šešeri, o nuo 12 metų susirgau depresija.“

Jai patiko sportuoti, bet daugelio veiklų teko atsisakyti dėl kelių problemų. Tai sustiprino jau intensyvėjantį susvetimėjimo jausmą. „Neradau sau vietos, mano gyvenimas buvo niekam tikęs.“ Ieškodama nišos, kurioje jaustųsi sava, ji pradėjo eksperimentuoti su narkotikais. „Viskas prasidėjo kaip socialinis įprotis, per vakarėlius ir klubuose, bet vėliau užsikabinau rimčiau.“ Ji pradėjo vartoti ekstazį kiekvieną dieną, greitai perėjo prie stipresnių narkotikų. „Per dieną suvartodavau iki penkių tablečių. Tada pradėjau vartoti heroiną, kad nusiramčiau.“

Kad galėtų finansuoti sparčiai augančią priklausomybę, ji pradėjo vogti, ir jos elgesys atitolino ją nuo draugų. „Mes neradome bendros kalbos. Iš tiesų man niekas nerūpėjo. Mokykloje tapau atsiskyrėle ir praėjau ieškoti narkomanų draugų. Galų gale daugiau laiko praleisdavau baruose, ne mokykloje“, – sako ji. Paskutiniaisiais metais mokykloje jai labai blogai sekėsi, ir ji iš jos išėjo. Ko gero, tai buvo galima numanyti. „Taip pat turėjau vis daugiau problemų su policija.“

Pasikeitimas

Neformalaus ugdymo programa, iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, padėjo jai pradėti keisti savo gyvenimą. Programa „Project Learning for Young Adults“ (Jaunų suaugusiųjų mokymosi projektas) (PLYA) skirta padėti jauniems žmonėms, neįgijusiems įprasto išsilavinimo, įsidarbinti. Ji veikia per taikomosios dailės, praktinio mokymosi, gyvenimo įgūdžių, asmeninio vystymosi ir konsultavimo projektus.

*„Kursuose su manimi elgėsi kaip su asmenybe.
Atmosfera čia buvo gera. Visi vienas kitą palaikė, nebuvo
jokios konkurencijos ir mes galėjome būti savimi.“*

Janai ji padėjo apversti savo gyvenimą aukštyn kojomis. „Tai buvo tai, ko man reikėjo. Pradėjau suprasti, kad galiu gyventi kitaip.“ Ji iškart pastebėjo teigiamą skirtumą, lyginant su ankstesne mokymosi patirtimi. „Mokykloje su tavimi elgiamasi kaip su statistiniu vienetu. Kursuose su manimi elgėsi kaip su asmenybe. Visi čia esantys žmonės yra atsidūrę tokioje pačioje situacijoje, juos visus išstūmė iš įprastos sistemos, – sako ji. – Todėl atmosfera čia buvo gera. Visi vienas kitą palaikė, nebuvo jokios konkurencijos ir mes galėjome būti savimi.“

Ji lankė kursus vienerius metus. Nepaisant to, ji vis dar vartojo narkotikus, bet tuo metu pradėjo suvokti norinti atsikratyti priklausomybės. „Aš ėjau iš proto, – sako ji. – Bijojau, kad galiu atsidurti psichiatrinėje ligoninėje arba mirti.“

Ji nusprendė nuvykti į uždara bendruomenę, kad atsisakytų narkotikų ir sugrįžtų į normalų gyvenimą. „Buvo labai sunku, – sako ji. Bendruomenė, organizuojama katalikų organizacijos Italijoje, buvo griežta – jokios televizijos, minimalūs ryšiai su išoriniu pasauliu, nedaug materialaus patogumo ir sunkaus fizinio darbo programa. „Buvo blogiau nei armijoje“, – sako Jana.

Bet dar sunkesni nei fizinis darbas, sako Jana, buvo asmeniniai pasikeitimai. „Turi priimti save tokį, koks esi, ir stengtis save pagerinti. Tau suteikiama atsakomybė ir tu atsiskleidi kaip asmenybė. Tenka pamatyti savo ydas, – paaiškina ji. – Buvo tikras pragaras, bet dabar mano atsiminimai šviesūs, nes bendruomenė yra tokia tyra. Ji sąžininga, ir susirandi puikių draugų. Buvo puikių akimirkų, nes gyvenimas ten toks grynas.“

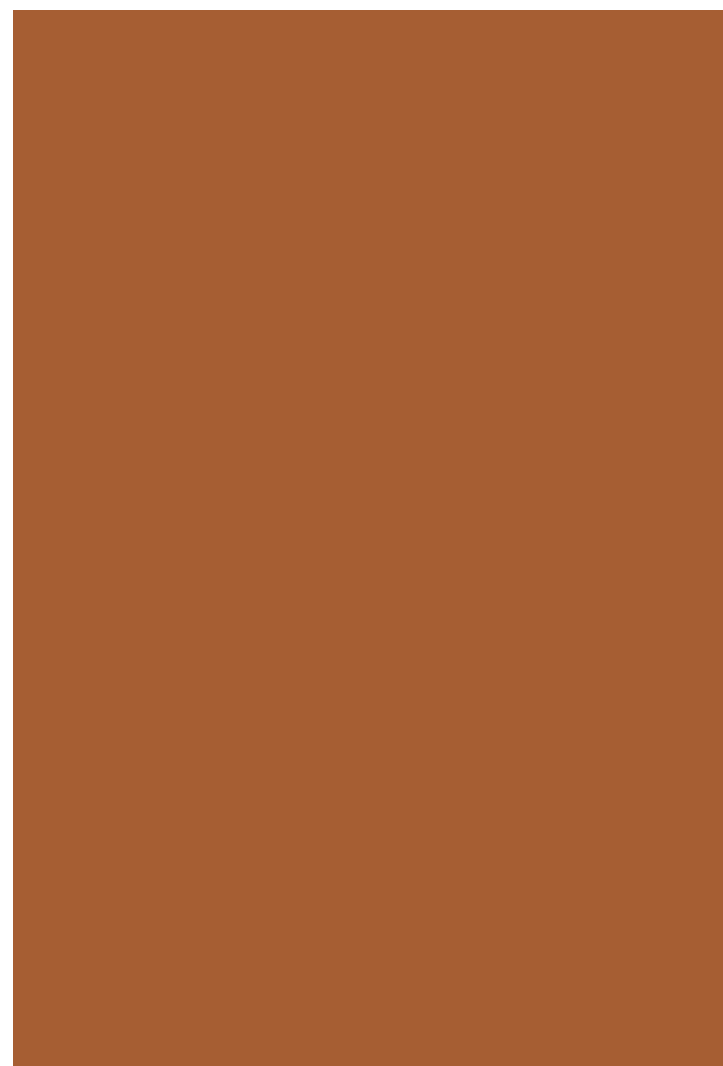
Po beveik trejų metų Jana jautėsi pasirengusi vėl susidurti su pasauliu. Ji grįžo namo 2004 metais. „Mano ankstesni draugai mane priėmė, ir tai buvo didžiulė pagalba. Iškart pradėjau vėl mokytis. Blogiausias dalykas [narkomanui] yra būti vienam ir vienišam.“ Ji perlaikė mokyklos egzaminus, tada lankė tolesnius kursus, kad patektų į universitetą, į kursą, kurį dabar tęsia.

Savo dalies grąžinimas

Jana filosofiskai žiūri į praeitį ir suvokia, kad jai pasisekė ištrūkti. „Esu labai dėkinga už visą gautą pagalbą ir už mane palaikiusius žmones, – sako ji. – Daug gavau ir noriu tai grąžinti.“

Ji dirba naktinėje pamainoje centre, skirtame jauniems žmonėms, turintiems problemų dėl narkotikų ir alkoholio, ir pasitelkusi savo patirtį padeda kitiems pergyventi sunkius laikus. Ji prižiūri centre apsisostojusius paauglius ir, kai gali, teikia jiems patarimų.

„Norėčiau įkurti tokią bendruomenę, į kokią buvau nuvykusi, tik skirtą padėti žmonėms, kenčiantiems nuo depresijos, – sako ji. – Bet tai – ilgo laikotarpio tikslas. Šiuo metu tiesiog mėgaujuosi tuo, ką darau, ir džiugiai laukiu ateities.“

Nauji IT įgūdžiai geresnei ateičiai

„Kaip ir daugelis šiandienos žmonių, kompiuteriais naudojuosi ir darbo tikslais, ir savo malonumui. Žinojimas, kaip geriausiai pasinaudoti šiomis technologijomis, užtikrina geresnį gyvenimą ir perspektyvesnę ateitį.“ Taip sako *Kristas Džianakopolas*, šviesiai į gyvenimą žiūrintis jaunuolis; tai iš dalies lėmė Europos socialinis fondas.

Būdamas mažas Kristas prarado tėvus ir jį su vyresniuoju broliu perkėlė iš Atėnų į nedidelę našlaičių prieglaudą Chalkidos priemiestyje. Įstaiga, kurioje jis vis dar gyvena, įsikūrusi senovinio vienuolyno žemėje. Iškilusi virš uolėtos kranto linijos, nedidelė bažnyčia yra apsupta grupės nedidelių pastatų, kuriuose įrengtos klasės ir žaidimų aikštelės. Yra ir didesnių pastatų, kuriuose įrengti miegamieji, didelė virtuvė ir bendri kambariai maždaug dešimčiai našlaičių.

Sunkių aplinkybių įveikimas

„Aplinka buvo vaizdinga, – ištaria susimąstęs Kristas, apžvelgdamas ramią mėlyną Evijos įlanką, – bet užaugti be motinos ir tėvo vis tiek buvo sunku.“ Nepaisant to, abiem berniukams pavyko atrasti savo kelią. Atėjus laikui Kristas išvyko atlikti karo prievolės.

Šiuo metu Graikijoje vyrams karo tarnyba visuotinai privaloma, ir visi vyresni nei 18 metų vyrai tarnauja 12 mėnesių. Kristui tarnaujant armijoje jo vadas pasiūlė užsiregistruoti į nemokamus informacinių technologijų mokymų kursus. Kristas pasinaudojo šia galimybe. Kursus, skirtus plačiai žmonių grupei, įskaitant nepasiturinčius asmenis ir ginkluotųjų pajėgų narius, rėmė Europos Sąjunga per ESF.

Mokymų programos tikslas – išugdyti bazinius IT įgūdžius, pagerinti besimokančiųjų „skaitmeninį raštingumą“ ir padidinti jų potencialą darbo rinkoje.

Projektą vykdė Europos fondų valdymo generalinio sekretoriato Graikijos ESF veiksmų įgyvendinimo įgaliotoji institucija – Užimtumo ir socialinės apsaugos ministerija, pagal veiklos programą *Informacinė visuomenė 2000–2006* – Ekonomikos ir finansų ministerija.

„Management Organisation Unit“ (MOU) – tai platesnio viešojo sektoriaus, padedančio valstybės valdžios institucijoms efektyviai val-

„Informacinės technologijos šiandien teikia svarbių įrankių visiems sektoriams, ir dalyvauti mokymų kurse man buvo neabejotinai naudinga patirtis.“

dyti ES finansuojamas programas, ne pelno siekianti organizacija. MOU yra atskaitinga Graikijos ekonomikos ir finansų ministerijai.

IT pamokos, sako Kristas, padėjo jam patobulinti anksčiau gana kuklius kompiuterių įgūdžius, leido geriau suprasti pagrindines teksto apdorojimo ir skaičiuoklių programas ir išmokė naudotis internetu.

Praktinis panaudojimas

Kristas dirba su kompiuteriu kasdien, ir namie, ir darbe. „Internetu galima pasiekti tiek daug dalykų, – sako jis. – Juo naudodamasis bendrauju su draugais, gaunu informacijos apie įvairiausias dalykus. Taip pat galiu sužinoti apie naujus produktus ir paslaugas, bet kompiuteriu naudojuosi ir darbe.“

Jis dirba visu etatu netoliese esančioje namų baldų parduotuvėje. Dalį laiko jis praleidžia padėdamas klientams demonstravimo salėje. Jis taip pat tikrina užsakymus ir atnaujina atsargų ir inventoriaus duomenų bazes biuro kompiuteryje, o kai nori ištrūkti ir pakvėpuoti grynu oru, pristato prekes.

„Nemokami kompiuterių kursai smarkiai pakeitė mano gyvenimą, – tvirtina jis. – Be jų nebūčiau pasiekęs to, ką turiu šiandien.“ Kristas sako, kad kiti su juo kursus lankę žmonės taip pat pasiekė didesnių ir geresnių dalykų dėl įgytų įgūdžių.

Apžvelgiant ateitį

Kristas savo dabartinį darbą vertina kaip svarbų tarpinį žingsnį, kurio metu daug išmoko apie vadybą ir vadovavimą sėkmingam verslui. Vieną dieną jis tikisi pradėti savo verslą, galbūt kartu su broliu. „Mes mėgstame susitikti ir pasidalyti idėjomis, – sako jis. – Svarstome galimybę atidaryti kokią nors kavinę ar interneto barą. Tai įvyks vieną iš tų dienų, kai bus tinkamas laikas.“

„Esu kilęs iš antikinės šalies, čia labai didžiuojamės savo istorija, – prideda jis. – Bet neturime gyventi praeitimi, taip pat galime darytis į ateitį. Informacinės technologijos šiandien teikia svarbių įrankių visiems sektoriams, ir dalyvauti mokymų kurse man buvo neabejotinai naudinga patirtis.“

Iš gatvės į mados pasaulį

„Aš myliu Boloniją, bet ji mane sunaikino, – sako *Fiorella*, apžvelgdama visame pasaulyje žinomą šio Italijos miesto didžiąją aikštę – *Piazza Maggiore*. – Ir vis dėlto šiose gatvėse esama tam tikro bendrumo, kurio nerasite niekur kitur.“

Paauglystėje iš namų pabėgusi Fiorella susidūrė su sunkia ir įvykių kupina tikrove. Kelerius metus ji praleido kalėjime, po to sekė ilgas depresijos laikotarpis. Dvejus metus ji gyveno vargingai, miegodama parkuose ir stočių laukiamuosiuose. Dabar, sulaukus 50 metų, jos gyvenimas galiausiai nurimo. Nuosavu butu ji dalijasi su ramiu Elzaso veislės mišrūnu šunimi Alba, jos asmeniniai santykiai stabilūs. Ji taip pat vadovauja elegantiškai dekoruotai originalių dėvėtų drabužių parduotuvei // *Vestito* miesto centre, kur vietiniai gyventojai ir turistai vaikštinėja po garsiuosius Bolonijos pasažus. Parduotuvė priklauso „Piazza Grande“ – vietinei organizacijai, kuri 1993 metais buvo įkurta padėti benamiams žmonėms. Per Europos socialinį fondą remiama Europos Sąjungos, „Piazza Grande“ surengė siuvimo kursus, kuriuos baigusi Fiorella įsidarbino ir susigrąžino savigarbą.

„Piazza Grande“ mane priėmė ir skyrė man erdvės bei laiko atsigauti, o aš pasinaudojau visomis jų siūlomomis galimybėmis, – pasakoja ji. – Turėjau daugybę problemų, bet visada saugojau savo orumą ir vertybes. Iš esmės aš esu darbininkė.“

Išsilaisvinimas

Fiorella gimė turtingoje šeimoje, bet dar vaikystėje atmetė šią aplinką. „Kai aš gimiau, mano motinai išsivystė auglys. Ji mirė, kai man buvo 13. Tai liūdna istorija. Galėjau valgyti iš auksinės lėkštės, bet visada troškau laisvės. Norėjau gyventi savo gyvenimą. Mano tėvai buvo puikūs ir norėjo mane lepinkti. Bet tuo metu man tai tiesiog nerūpėjo.“

„Svarbu gerbti savo šeimą, – mano ji dabar. – Jie padarė klaidų auklėdami mane, bet tik todėl, kad turėjo problemų. Be to, jie buvo per daug turtingi.“

Būdama šešiolikos Fiorella pabėgo iš namų, kad galėtų ištekėti. „Mano tėvas uždraudė mums tuoktis, todėl mes išvykome į Romą gauti paties popiežiaus leidimo“, – prisimena ji. Bet pora išsiskyrė nepraėjus nė metams. Greitai ji vėl įsimylėjo, šį kartą – Amerikos

„Piazza Grande mane priėmė ir skyrė man erdvės bei laiko atsigauti, o aš pasinaudojau visomis jų siūlomomis galimybėmis.“

indėną. Praėjus savaitei nuo dienos, kai Fiorella sužinojo apie savo nėštumą, jis žuvo lėktuvo katastrofoje. Būdama maždaug aštuoniolikos ji pagimdė sūnų Michele'į, kuriam buvo diagnozuota įgimta širdies liga ir kuris mirė ligoninėje vos po šešių mėnesių.

„Po mano sūnaus mirties buvo labai blogai“, – pripažįsta Fiorella. Kitus kelerius metus ji keliavo po pasaulį – Australiją, Braziliją, Tailandą – nuolat gyvendama nusikalstamo pasaulio aplinkoje. Galiausiai ji buvo suimta ir ilgą laiką kalėjo.

Paleista iš kalėjimo ji grįžo pas tėvą ir pradėjo dirbti virėja jam priklausančiame restorane. Tada, vieną 1992 metų rytą, atnešusi tėvui rytinės kavos, Fiorella rado jį mirusį. Jis patyrė sunkų širdies priepuolį. Ši tragediją pastūmėjo ją į gilėjančią depresiją. Iš pradžių ji dirbo toliau. „Aš gyvenau ne tikrovėje“, – sako ji. Atsiskyrusi nuo kitų šeimos narių, paguodos ji ieškojo narkotikuose. „Heroinas, kokainas, metadonas... Išbandžiau viską.“ Įklimpusi į skolas, ji pradėjo vogti, kad galėtų prasimaitinti ir įsigyti narkotikų, kol galiausiai tapo bename.

Pagalba, kai jos reikia

Pirmasis Fiorella'os susitikimas su „Piazza Grande“ įvyko 2002 metais. Ši organizacija, iš pradžių įkurta laikraščiu leisti ir lėšoms benamiams rinkti, dabar vienija socialinius darbuotojus ir „gatvės advokatus“ (*avvocati di strada*), kurie eina į miestą teikdami praktinę pagalbą (maistą, drabužius ir antklodes) ir konsultacijas. Dar maždaug 20 jos darbuotojų dirba valymo ir dekoravimo kooperatyve (*Fare Mondi*), dviračių dirbtuvėse ir drabužių sandėlyje, kuriame renkamos žmonių aukos ir dalijamos skurstantiems. Taip pat ji turi teatro trupę ir ėmėsi organizuoti mokymus, siūlydama daugiau galimybių įsidarbinti skurdžiausiai gyvenantiems ir su didžiausia atskirtimi susiduriantiems Bolonijoje gyvenantiems žmonėms, kurių didelė dalis yra imigrantai ir romai. „Mes siekiame, kad kiekvienas žmogus lavintų įgūdžius ir darytų tai, ką gali“, – sako organizatoriai.

„Piazza Grande“ darbuotojai surado mane parke, – prisimena Fiorella. – Išties aš nesu gatvės žmogus, tad nusprendžiau mesti narkotikus. Padariau tai pati, be niekieno pagalbos. Dar įsčiose išmokau kovoti už save, o mano charakteris tvirtas – kalėjime mane vadindavo „ledu ir ugnimi“ dėl mano blyškių akių. Per daug visko

mačiau, todėl puolu pati prieš užpuolant mane. Aš stipri, bet ir jausminga.“

Svarbiausia darbo vertė

„Piazza Grande“ pasiūlė viltį, kurios jai reikėjo. Kelis mėnesius praleidusi ligoninėje, kurioje gydėsi sunkius kepenų ir inkstų pažeidimus, galėjusius baigtis mirtimi, galiausiai ji sugebėjo rasti savo vietą. „Tebeturėjau problemų, bet „Piazza Grande“ davė man darbo“, – tęsia ji. 2004 metais ji užsirašė į siuvimo pagrindų kursą. „Kai buvau maža, mano auklės buvo siuvėjos. Stebėdavau jas. Tai visada buvo kažkas, ką norėjau daryti pati.“ Kitame kurse 2006 metais ji išmoko atpažinti kokybiškus dėvėtus drabužius ir paversti juos madingais. Galiausiai 2007 m. lapkričio mėn. duris atvėrė *Il Vestito*. Fiorella ir jos padėjėja Micaela Ugolini yra atsakingos už finansinį verslo valdymą, tinkamų parduoti drabužių atrinkimą iš paaukotų ir parduotuvės valdymą, o joms padeda nedidelė grupė siuvėjų, kurios tuos drabužius persiuva.

„Man patinka tai, ką dabar darau, nors galėčiau žengti kiek toliau. Bet „Piazza Grande“ investavo į mane, ir aš galiu tik dėkoti jiems“, – svarsto Fiorella. Neseniai po ilgo išsiskyrimo laikotarpio ji vėl susitiko su savo broliais ir seserimis, sūnėnais ir dukterėčiomis.

Gatvėse ji gyvena su grupe benamių žmonių, kurie gerbė vienas kitą ir laikėsi nerašytos taisyklės, kad kiekvienas turi rūpintis savo reikalais. „Bet aš niekada ten negrįšiu – jokių būdu! – pareiškia ji. – Man reikėjo atsikratyti to pražūtingo instinkto, bet ne žmonių, kuriuos pažinojau. Svarbu likti pozityviai. Jei esi pozityvus, gali padėti ir kitiems žmonėms, o aš savaip bandau suteikti kitiems pagalbą.“

Nuosprendis ir galimybė pasitaisyti

Allanas McGinlay'us nėra blogas žmogus, bet augti nuožmiose Glazgo gatvėse jam buvo labai sunku. Sukiodamasis abejotinuose sluoksniuose jis jau būdamas 18 metų padarė klaidų ir buvo sugautas užsiimantis abejotina veikla. Galiausiai jo gyvenimas ėmė virsti girtuokliavimu, triukšmavimu vietiniuose baruose ir pešty-nėmis gatvėse. Laikas bėgo, ir jis suprato klimpstantis į svaiginantį bedarbystės ir narkomanijos liūną, kol galiausiai buvo nuteistas kalėti.

Jis išėjo iš kalėjimo, praėjo dar šiek tiek metų, ir laiminga santuoka suteikė šiek tiek atokvėpio, leisdama Allanui pajusti, kad jis kažkam priklauso ir yra reikalingas, bet jo nesėkmės dar nesibaigė. Neviltis jį užvaldė praradus dar vieną darbą. Judėjimo žemyn spirālė atrodė neįveikiama. Jis prarado viltį ir pasidavė depresijai.

Šiandien jis sako: „Kartais žmonėms reikia antros galimybės gyvenime, ir man pasisekė, kad ją gavau.“

Per patirtį įgyta išmintis

Antrąją galimybę Allanui suteikė projektas „Life Coaching“, prie kurio finansavimo Europos Sąjunga prisidėjo per Europos socialinį fondą. Jo tikslas – padėti buvusiems kaliniams rasti tinkamą darbą. Mokiniai, patys buvę nusikaltėliai, buvo mokomi teikti patarimus ir konsultacijas kitiems buvusiems nusikaltėliams, grįžtantiems į Glazgo regioną po įkalinimo.

Šis projektas padėjo Allanui įveikti savo demonus ir pakeisti gyvenimą. Baigusį mokymus, jį pasamdė „Wise Group“, ir dabar jis visą darbo dieną dirba savo biure Wishaw, Škotijoje, padėdamas kitiems buvusiems nusikaltėliams.

Taigi Allanas grįžo į kalėjimą, bet šį kartą jis grįžo padėti kitiems – tokiems pat žmonėms kaip jis, kurie žemai nusirito ir priėmė ne-teisingus sprendimus. Jis susitinka su kaliniais, kurie greitai išeis į laisvę, ir padeda jiems grįžti į gyvenimą už kalėjimo sienų, rasti darbą ir būstą, susisiekti su tarnybomis, neprarasti optimizmo ir neišklysti iš tiesaus kelio.

Toks pagalbos modelis, kai vieni buvę kaliniai padeda kitiems buvusiems kaliniams, laikomas veiksminga priemone, padedančia įgyti pasitikėjimą, stiprinti tarnybos klientų dvasinę ir emocinę

„Kartais žmonėms reikia antros galimybės gyvenime, ir man pasisekė, kad ją gavau.“

sveikatą, mažinti kenkimo sau pačiam ir pakartotinio nusikaltimo galimybes.

Pasitenkinimas darbu

„Pro šias duris įeina daug labai sudėtingų asmenų, – aiškina Allanas. – Sutinkame jaunų žmonių, kurie priklausomi nuo narkotikų, yra blogos būklės, neturi vilties, netgi yra linkę nusižudyti. Tai tragiška, tai gali būti skaudu, bet tai suteikia mums didžiulį laimėjimo ir pasitenkinimo jausmą, jei galime padėti vienam iš tų jaunuolių pakeisti savo gyvenimą, rasti gyvenamąją vietą ir gauti darbą.“

Pasitenkinimas ir pasitikėjimas savimi yra pagrindiniai naujai rastos Allano sėkmės elementai. Projektas „Life Coaching“, sako jis, pakeitė pasaulį jam ir jo šeimai, ir šiandien jis gali sąžiningai pasakyti, kad yra laimingas. „Jei ši programa nebūtų buvusi vykdoma, mano gyvenimas būtų tapęs visiškai nekontroliuojamu. Ji leido man tapti tokiu žmogumi, kokiu turėjau būti jau seniai.“

Bendravimas kurtiesiems

Kurčnebyliu gimęs *Mário Greško* buvo dar kūdikis, kai motina paliko jį našlaičių prieglaudoje kaimiškame Slovakijos regione. Jis tebuvo šešerių, kai persikėlė į mokyklą kurtiems vaikams ir galėjo prasidėti ilga jo kelionė į laisvę ir pasitenkinimą.

„Žmonėms sakau, kad gimiau du kartus, – pasakoja jis. – Antrą kartą gimiau būdamas šešerių. Iki to laiko aš neturėjau aiškių minčių. Beveik neturiu prisiminimų iš tų laikų, tik neaiškius įspūdžius. Žinau, kad žaisdavau su kitais vaikais. Matydavau, kaip juda jų lūpos, ir žinojau, kad tai svarbu, bet buvau sutrikęs ir nesupratau, kas vyksta. Iš tų laikų man neliko beveik nieko.“

Sunki pradžia

Perkėlimas į specialiąją mokyklą reiškė, kad Mário galėjo mokytis ir pradėti formuoti aiškias ir konkrečias idėjas. „Išmokau ženklų kalbą, – sako jis. – Nuo tada prasideda mano prisiminimai.“ Mário taip pat išmoko skaityti iš lūpų bei skaityti ir rašyti. „Supratau, kas toks aš esu, kuo aš esu kitoks, ir galėjau tikėtis kažko geresnio“, – pasakoja jis.

Atėjus laikui jis persikėlė į Bratislavą, kur pradėjo dirbti siuvėjo mokiniu. „Į mokymo programą kurčiųjų mokykloje įėjo ir amato mokymasis, – aiškina Mário. – Aš lankiau drabužių gamybą, tad logiška, kad pasirinkau siuvimo sektorių. Siuvimas buvo pradžia, bet ne tai, ką norėjau daryti likusį gyvenimą. Tikroji mano svajonė buvo dirbti automobilių pramonėje. Tai paprasta – man tiesiog patinka automobiliai.“

Nauja viltis

Draugas papasakojo Mário apie specialų kurtiesiems skirtą informacinių technologijų mokymo kursą, prie kurio finansavimo Europos Sąjunga prisidėjo per Europos socialinį fondą. Šis kursas, vykdomas pagal programą EQUAL, apėmė informaciją apie naujas programines priemones ir internetines paslaugas kurtiesiems.

„Kurčnebyliai susiduria su specifinėmis su kalba susijusiomis problemomis, – pasakoja EQUAL projektų koordinatorius Milanas Ručkay. – Tai nėra paprasta vertimo problema. Rašytinė kalba iš esmės labai skiriasi nuo ženklų kalbos. Skaitymas ir rašymas yra

„Žinojimas, kaip naudotis kompiuteriu ir internetu, atvėrė man daugybę durų.“

simboliniai veiksmai: raidės žodyje atitinka garsus, žodžiai atitinka daiktus, veiksmus ir sąvokas. Matydami raides ir žodžius mes juos girdime savo galvose. Bet kurčnebyliai negirdi žodžių.“ Ručkay teigimu, ženklų kalba labiau panaši į fizinį ko nors apibūdinimą rankomis. „Tai savita kalba su konkrečia sintakse ir gramatika.“

Dalyvaudamas mokymo kurse Mário sužinojo apie negirdintiems asmenims siūlomas internetines paslaugas, pavyzdžiui, leidžiančias geriau suprasti rašytinę informaciją. Galiausiai Mário nusprendė investuoti į nešiojamąjį kompiuterį. „Tai buvo geriausia, ką esu padaręs, – sako jis. – Žinojimas, kaip naudotis kompiuteriu ir internetu atvėrė man daugybę durų.“

Intensyvus gyvenimas

Įgijęs naujų įgūdžių ir naują pasitikėjimo savimi jausmą, Mário pradėjo ieškoti darbo internetu ir jį rado. Dabar jis dirba „Brose“ įmonėje automobilių konvejerio operatoriumi. „Brose“ – tai patyrusi komponentų automobilių pramonei gamintoja. Jos gamykloje Bratislavoje gaminami automobilių durų agregatai „Volkswagen“ gamyklai, esančiai vos už kelių kilometrų.

Mário nėra vienintelis kurčnebylys, dirbantis prie „Brose“ konvejerio, aiškina personalo skyriaus vadovė Ediltrúda Makarová. „Esame atviri žmonėms su negalia. Pas mus dirba kurtieji ir girdintieji darbuotojai, kurie puikiai moka ženklų kalbą ir prireikus gali padėti išversti. Mário puikiai bendrauja, su žodžiais ar be jų. Mes visi sugebame suprasti vieni kitus. Jis puikus ir labai motyvuotas darbuotojas, toks pat kaip kiti šio cecho nariai.“

Kad ir kaip žiūrėtum, galima teigti, kad Mário įveikė neįtikėtiną kliūtį, bet jis negalvoja apie praeitį. Sulaukęs 30 metų, turėdamas gerą darbą ir gaudamas konkurencingą darbo užmokestį, jis siekia geresnio gyvenimo ir geresnės ateities sau. Jis sako, kad norėtų persikelti į gražesnę butą ir žvalgosi galimos vedybų partnerės. „Kandidatuoti gali tik reikalavimus atitinkančios moterys!“

„Viskas tikrai pasikeitė, – sako jis. – Išmokdamas dirbti kompiuteriu žengiau didelį žingsnį. Džiaugiuosi, kad turėjau galimybę tai padaryti.“

Šypsokitės!

Į šiaurės Švedijoje esančio Hässleholmo miesto geležinkelio stotį atvykę keleiviai praeina pro dailią bakalėjos krautuvėlę, kurią aplankyti kviečia vitrinoje išdėstytų sūrių asortimentas. *Anne-Lie's Ost & Delikatess* – skelbia linksmas ženklas. Jos viduje *Anne-Lie Thuveesson* plačiai šypsosi pasitikdama klientus ir parduodama jiems specialius sūrius, puikias arbatžoles ir kavą, importinius aliejus ir biskvitus bei šokoladinius saldinius.

Lengva suprasti, kad ši parduotuvė yra Anne-Lie pasididžiavimas ir džiaugsmas. „Visą ją suprojektavau pati, šiek tiek padedama savo sesers ir draugų“, – pareiškia ji. Juodos ir baltos spalvų šachmatinės grindys, šlifotos medinės lentynos, spalvotų dėžių eilės – viskas liudija estetinių detalių tobulumo siekį.

Parduotuvė patogiai įrengta šalia buto, kuriame Anne-Lie gyvena su dviem savo dukterimis – 17 metų Hanna ir 16 metų Amanda – bei pilku katinu Fricu. „Ją rasti man padėjo sėkmė – tarsi ji būtų skirta man! Tai mano svajonė. Dabar aš labai patenkinta savo gyvenimu“, – sako ji.

52 metų amžiaus išsiskyrusi moteris šią skanėstų parduotuvę atidarė 2008 m. liepą. Tai buvo drąsus žingsnis, žengtas po penkerių metų trukmės ligos atostogų, kenčiant nuo išsekimo ir depresijos. O žengti tokį žingsnį, pasak Anne-Lie, jai padėjo sveikatos ir reabilitacijos projektas, kuris skirtas anksčiau slaugos įstaigose dirbusiems bedarbėms moterims ir prie kurio finansavimo Europos Sąjunga prisidėjo per Europos socialinį fondą.

Trys dešimtmečiai tarnybos

Anne-Lie paliko mokyklą būdama 16 metų ir beveik 30 m. dirbo pacientų su psichikos sveikatos sutrikimais slaugytoja. Ji rūpinosi sveikstančiais alkoholikais ir šizofrenikais, o vėliau rado darbą naujame Hässleholmo ligoninės skyriuje, kuriame buvo gydomi silpnaprotyste sergantys pacientai. 1991 metais ji ištekėjo ir netrukus gimė Hanna ir Amanda. Bet santuokinis gyvenimas nebuvo toks, kokio ji tikėjosi. Kaip teigia Anne-Lie, jos vyras buvo nestabilus ir agresyvus. Ji perėjo į naujas pareigas gretimame Bjärnum mieste ir po skausmingų ir sunkių skyrybų 1994 metais kitus aštuonerius metus skyrė savo darbui ir dukterims.

Vėliau, 2002 metais, prasidėjo įtemptas laikotarpis. Spaudimą dar labiau padidino darbas pamainomis ir nesutarimai su vadovu. „To buvo

„Dabar esu labai laiminga. Norėčiau, kad visi turėtų tokių galimybių, kokių buvo suteikta man.“

per daug“, – pasakoja Anne-Lie. Jai prasidėjo svaigimo ir verkimo priepuoliai, ji tapo agresyvi ir rėkdavo ant savo dukterų. Mėnesiui ji išėjo atostogų, bet vos po dviejų savaitių nuo grįžimo į darbą teko vėl imti laikino nedarbingumo atostogas. „Gulėjau lovoje dvi paras ir nieko neveikiau. Švedijos gydytojai vadina tai depresija, bet man buvo sunku sutikti su tokia diagnoze – juk beveik 30 metų dirbau pacientų su psichikos sveikatos sutrikimais slaugytoja. Savo darbe neradau jokios paramos, bet tai dar buvo ne viskas. Tai buvo krizės laikotarpis mano gyvenime. Labai sunkiai sirgau. Pavyzdžiui, negalėjau skaityti laikraščių ir turėjau valdytis plaudama indus. Nuolat verkiau ir buvau labai pikta. Pirmais nedarbingumo atostogų metais neveikiau nieko: išsiųsdavau mergaites į mokyklą, o tada miegodavau.“

Laimei, Anne-Lie sulaukė didelės pagalbos iš savo šeimos. Kas dvi savaites ji lankėsi pas konsultantą ir vartojo antidepresantus. „Nenorėjau vartoti vaistų, – pripažįsta ji. – Tačiau gydytojas paaiškino, kad mano smegenys nebegamina jiems reikalingos cheminės medžiagos. Dar ir dabar vartoju juos mažomis dozėmis; parduotuvės atidarymas buvo įtemptas laikotarpis.“

Pasiūlymas, kurio ji negalėjo atsisakyti

Po trejų metų ji gavo laišką, siūlantį dalyvauti programoje *Sustainable Health*. „Visai nenorėjau to daryti, – pripažįsta Anne-Lie. – Bet jaučiau, kad negaliu atsisakyti, tad sutikau.“ Šis projektas specialiai buvo sukurtas moterims, anksčiau dirbusioms slaugytojomis ir paėmusioms laikino nedarbingumo atostogas, o jo tikslas – suteikti pritaikytų įgūdžių ir žinių, reikalingų norint rasti naują vietą darbo rinkoje. Atrenkant kandidates iš buvusių socialinių ir sveikatos priežiūros tarnybų dalyvavo septynios vietinės bendruomenės.

„Išankstinio plano neturėjome, – sako koordinatorius Peras Larssonas. – Individualiai dirbome su kiekvienu asmeniu, stengdamiesi sužinoti, ką išties norėjo daryti. Esu įsitikinęs, kad būtent todėl mums sekėsi taip gerai. Vykdydami projektą supratome, kad jis toks geras, jog nereikėtų išskirti vyrų, nors dauguma šiuos darbus dirbančių asmenų yra moterys.“ Nuo 2005 iki 2007 metų projektas padėjo dviem šimtams labai įvairios fizinės ir psichologinės būklės žmonių. „Pradinis mūsų ambicingas tikslas buvo padėti grįžti į darbą ar studijas 70 proc. moterų, – sako Peras Larssonas. – Galutinis rezultatas buvo 69 proc. – tai fantastiškas skaičius. Tokį projektą būtų verta vykdyti, net jei pasisektų vos vienam žmogui! Jis parodė, kad viduje žmonės turi jėgų, jei tik gauna galimybę jas stiprinti.“

Vėliau Peras pradėjo naują reabilitacijos projektą. Viena jo dalyvių Berith Eriksson dabar dirba Anne-Lie skanėstų parduotuvėje. Prieš pradėdama dalyvauti šiuose mokymuose ji 23 metus dirbo sveikatos priežiūros sektoriuje. „Tai labai graži parduotuvė, – pastebi ji. – Mes buvome geros draugės, tad tikiuosi, kad turėsiu galimybę čia likti.“

„Tai labai linksma istorija, – prideda Peras. – Anne-Lie puikiai sekėsi, ji pradėjo verslą, o dabar ji padeda kitiems, atsidūrusiems tokioje pačioje situacijoje.“

Laikas gydo

Anne-Lie jaučiasi dėkinga, kad jai buvo duota laiko susitvarkyti savo gyvenimą. „Ne visi tai supranta, – aiškina ji. – Paprastai linkstama skubinti žmones. Bet naudodamiesi ES parama projekto vadovai galėjo neskubėti. Todėl aš esu čia ir puikiai jaučiuosi.“ Sunkiomis dienomis jai padėjo ir stiprus jos religingumas. Ji grodavo gitara vietinėje sekmadieninėje mokykloje. „Tariau Dievui – atiduodu visa tai į tavo rankas. Ir tai padėjo.“

Pradėdama nuo labai mažų žingsnių, sprendama po vieną užduotį vienu metu, ji parengė savo verslo planą. „Net ir prieš susirgdama aš galvodavau apie sūrius, – šypsosi Anne-Lie. – Tai mintis, kurią brandinau labai ilgą laiką.“ Pusę kapitalo gavusi iš organizacijos, padedančios smulkiam verslui, ji sugebėjo gauti papildomą paskolą iš vietinio banko. Daugiau nei metus ji dirbo kitoje sūrių parduotuvėje Kristianstado mieste mokydama šio amato gudrybių iš jos savininko Tomo Perssono. Jis padėjo sukurti tiekėjų tinklą ir užmegzti kontaktų.

Parduotuvė jau duoda pelno. „Likus kelioms savaitėms iki Kalėdų čia dirbo penki žmonės“, – išdidžiai sako Anne-Lie. Traukinių keliviai užsuka čia nusipirkti gabalėlio sūrio kelionei ar namams. „Kiekvieną dieną sulaukiu naujų klientų. Tai vienintelė skanėstų parduotuvė mieste, ir norint rasti panašių produktų kitur reikėtų važiuoti toli. Norėjau sukurti gražią vietelę, kurioje klientai jaustųsi laukiami, ir būtent taip ir yra.“

„Dabar esu labai laiminga, man patinka būti pačiai sau viršininke, – sako Anne-Lie. – Turiu daug draugų, kurie buvo atsidūrę tokioje pačioje situacijoje kaip aš. Norėčiau, kad visi turėtų tokių galimybių, kokių buvo suteikta man. Šis projektas man taip daug padėjo, norėčiau, kad visi Švedijos gyventojai sužinotų apie jį daugiau.“

**Kova su
diskriminacija**

Integrācijas projekts Estijoje atveria duris

„Ši mokymo programa privertė žmones mąstyti savarankiškai, o ne laukti, kol jiems padės kiti, – pasakoja *Messurme Pissareva*. – Mums nesakė, ką daryti, bet privertė svarstyti, kokia kryptimi mes norėtume žengti. Man nebuvo sunku mokytis, nes norėjau sužinoti viską. Dabar noriu sužinoti dar daugiau!“

Smulki ir judri, apsirengusi pagal užsakymą pasiūtu dailiu kostiumėliu Messurme yra nekilnojamojo turto bendrovės „Ida-Virumaa Kinnisvara“, veikiančios Jõhvi mieste, Estijos šiaurėje, vykdomoji direktorė. Bet 2004 metais, prieš pradėdant dalyvauti ne estų tautybės žmonių integracijai skirtoje mokymo programoje, prie kurios finansavimą Europos Sąjunga prisideda per Europos socialinį fondą, jos gyvenimas buvo visiškai kitoks. Ji buvo bedarbė, izoliuota ir nusivylusi.

Messurme užaugo Dagestane, Sovietų Sąjungoje, kalnų kaime prie Kaspijos jūros, kur jos tėvai turėjo vynuogyną. Ji kalbėjo vietine lezginų kalba, kurioje vartojami kirilicos rašmenys ir yra rusų ir turkų kalbų elementų.

Prieš dvidešimt metų ji persikėlė į Estiją. Vyresnysis jos brolis į šią šalį atvyko kaip Sovietų armijos kareivis, kai Baltijos valstybės dar priklausė SSRS. Baigęs karinę tarnybą jis nusprendė likti ir apsigyventi šiame regione, o Messurme – tuomet 17 metų amžiaus – galėjo prisijungti prie jo ir lankyti mokyklą Jõhvi mieste. „Jis sakė, kad čia rado kitokią civilizaciją, – prisimena ji. – Iš pradžių ketinau baigusi mokslus grįžti į Dagestaną, bet tada sutikau savo vyrą.“

Taigi ji rado darbą vietinėje chemijos produktų gamykloje Jõhvi mieste, kurioje jos vyras inžinierius dabar dirba įrangos gamintoju. Taline ji užsirašė į vakarinius kursus ir mokėsi mechanikos ir konstravimo, nepabūgusi priimti neįprastą to meto jaunai moteriai sprendimą. Bet darbas buvo sunkus, pamainos ilgos ir varginančios, tad, kai gimė antras ir trečias jų sūnūs, ji išėjo motinystės atostogų ir liko namie rūpintis vaikais.

Šešerius metus praleidusi namuose su šeima, ji pradėjo jaustis vis labiau atskirta ir nepakankamai kvalifikuota. „Buvo sunku finansiškai, nes turėjome tik vieną pajamų šaltinį, bet aš nežinojau, kaip grįžti į darbo rinką, kurioje taip ilgai nebuvau.“

„Psichologiškai šis projektas mane išmokė, kad galiu padaryti bet ką. Kad ir ko norėčiau, tai įmanoma, jei reikiamai nusiteiksiu.“

Kalbos problema

Be pasitikėjimo savimi stokos, pagrindinė jos problema buvo kalba. Messurme mokėsi rusų kalba. Maždaug ketvirtis Estijos gyventojų yra rusų kilmės, o Jõhvi mieste, esančiame netoli sienos, labai daug rusakalbių. Mokydamasi rusų kalbos mokykloje Dagestane ji gaudavo gerus pažymius, bet atsidūrusi tarp žmonių, kuriems ši kalba gimtoji, ji suprato, kad moka ją ne taip jau ir gerai, o estų kalbos ji nemokėjo visai. „Nemokant vietinės kalbos yra daug sunkiau bendrauti, o kuo daugiau kalbų moki, tuo daugiau pasaulio atsiveria“, – mano ji.

Vietinė užimtumo tarnyba pasiūlė dalyvauti ESF finansuojamame projekte, kurį vykdo *Ontika* mokymo centras. Čia jai pasiūlė galimybę ne tik išmokti kalbą, bet ir susipažinti su Estijos istorija ir kultūra, taip pat įgyti socialinių įgūdžių, pavyzdžiui, išmokti rašyti gyvenimo aprašymą, ieškoti darbo ir kalbėtis su darbdaviais. Dalyvaudama diskusijose, žiūrėdama vaizdo pristatymus ir dalyvaudama ekskursijose, padedama įvairių ekspertų – nuo teisininkų iki psichologų, Messurme galiausiai atgavo pasitikėjimą savimi.

Maždaug po trijų mėnesių ji rado darbą knygyne, vėliau buvo paaugštinta į vadybininkės pareigas. „Siekiau įgyti įgūdžių tolesniam tobulėjimui“, – sako ji. Taigi ji pradėjo tobulinti savo gebėjimus lankydamosi kituose kursuose ir perėjo į nekilnojamojo turto verslą. Kai jos estų kalbos žinios bus puikios, ji ketina siekti teisininkės diplomo Tartu arba Talino universitete. „Jaučiu, kad man reikia daugiau žinių“, – sako ji su entuziazmu.

Jõhvi labai skiriasi nuo Dagestano. Messurme pasiilgsta gero vyno iš savo tėvo vynuogynų, bet pasakoja, kad Estijoje išmoko gerti kavą. Dabar jos diena prasideda ramiai geriant kavą virtuvėje, kai trys berniukai – 15 metų Vladimiras, 8 metų Jeugeni ir 7 metų Renatas – išeina į mokyklą. Netoli esančiame savo biure ji pradeda darbą 10 valandą ryto, o jos, kaip įmonės vadovės, pareigos apima administracinius darbus prie kompiuterio, bendravimą su klientais ir namų bei butų rodymą savo knygose. Jos pareigos neapsiriboja nekilnojamojo turto pardavimu. Pavyzdžiui, Kivioli, 30 kilometrų nuo Jõhvi, jos agentūra dirba su statybos įmone, kuri pertvarko tradicinį akmeninį gyvenamąjį namą į 44 butus bei kambarius žmonėms, atvykusiems į Kivioli dirbti klestinčioje drabužių įmonėje.

Be ateities baimės

Messurme bijojo, kad atsisakiusi darbo niekada neras kito. Bet projektas pakeitė šią nuostatą. Jis išmokė žvelgti pirmyn nesibaiminant ateities. Atvykusi į Jõhvi ji pažinojo tik savo brolių, o dabar turi daug draugų.

Svarbiausias jos įgytas dalykas buvo pasitikėjimas savimi. „Psichologiškai šis projektas mane išmokė, kad galiu padaryti bet ką – kad nesu silpna. Kad ir ko norėčiau, tai įmanoma, jei reikiamai nusiteiksiu. Man reikėjo postūmio, kad ištrūkčiau iš situacijos, kurioje buvau, ir vykstant projektui mums buvo sakoma: „Tu tai gali!“ Žinojau, kad vėliau rasiu darbą, nes mus išmokė vertinti save.“

„Jei nori ko nors pasiekti, reikia sunkiai dirbti, – patvirtina projekto koordinatore Eha Korkus. – Messurme yra vienas geriausių pavyzdžių. Tai buvo nuostabi žmonių grupė. Mums sakė, kad jei darbą ras 30 proc. dalyvių, tai bus geras rezultatas, bet galiausiai mums pavyko integruoti 60 proc. Tokie rezultatai buvo netikėti, ir mes dėl to labai laimingi. Dabar vykdomė kitą projektą, nes darbo vietos laukia žmonių.“

Eha taip pat mano, kad mokytojai gavo ne mažiau už mokinius. „Ne visi estai mėgsta rusus, – aiškina ji. – Mums reikėjo pasikeisti patiems, o tai gali ne visi.“

Įsiliejimas į darbo rinką

Iš Kamerūno kilęs *Serge'as Mbami* į Airiją persikėlė 2001 metais. „Tėvynėje gyvenimas sunkus, ten sudėtinga užsidirbti oriam gyvenimui, – sako jis. – Ieškojau geresnio gyvenimo galimybių.“

Bet iš pradžių jis suprato, kad negali rasti darbo. „Man buvo sunku rasti darbą, – pasakoja 38 metų vyras. – Tai kėlė didelį nusivylimą. Dirbau savanoriu – mokiau vaikus, bet už tai nemokėjo.“ Kad galėtų pragyventi pats ir išmaitinti sūnų Ryaną, jam reikėjo vyriausybės pagalbos. „Norėjau daryti daugiau, – sako jis. – Nusprendžiau, kad turiu mokytis ir taip padidinti savo galimybes.“

2003 metais jis pradėjo studijuoti logistiką ir tiekimo grandinės valdymą Airijos pirkimų ir medžiagų valdymo institute. „Jau turėjau šiek tiek patirties šioje srityje ir žinojau, kad toks darbas man tinka, – sako jis. – Iš prigimties galiu dirbti įvairius darbus, moku kalbų ir sugebu įveikti įtampą.“

Trejų metų trukmės kursas aprėpė logistiką, sandėliavimą, pirkimus ir tiekimo grandinės valdymą. Bet baigus studijas jam ir toliau buvo sunku rasti darbą. „Net ir turėdamas diplomą negalėjau rasti darbo, nes neturėjau reikiamos darbo patirties. Airijoje ji labai svarbi.“

Stažuotė

Tada jis sužinojo apie FÁS (Airijos nacionalinės mokymų ir užimtumo tarnybos) stažuotę tiekimo grandinės logistikos administracijoje. „Būtent to aš ir ieškojau“, – sako Serge'as. Šį kursą, prie kurio finansavimo Europos Sąjunga prisidėjo per Europos socialinį fondą, sudarė 22 savaitės studijų klasėse ir stažuotė verslo įmonėse.

Serge'as įgijo pripažintą profesinę kvalifikaciją – 6 lygio FETAC tiekimo grandinės logistikos aukštesnįjį sertifikatą – ir, dar svarbiau, 16 savaičių stažavosi įmonėje „SerCom Solutions“ – antrinėje DCC bendrovėje Limericke, kurios specializacija – integruoti pasauliniai elektronikos, telekomunikacijų ir ilgalaikio vartojimo prekių pirkimas, logistika, sandėliavimas ir platinimas. Ši įmonė veikia kaip globalus aprūpinimo ir tiekimo grandinės valdymo (SCM) partneris daugeliui pirmaujančių technologijos ir telekomunikacijų įmonių, taip pat platintojų ir mažmenininkų visame pasaulyje partneris.

„Galiu siųsti pinigų namiškiams, o tai jiems yra didelė pagalba. Jaučiuosi saugesnis ir ramesnis, nebereikia jaudintis dėl ateities.“

Pasibaigus mokymams, jam buvo pasiūlytos nuolatinės pareigos įmonėje. „Stazuodamasis pradėjau vykdyti kelis projektus, įgyvendinau naują sutartį su JAV bendrove, kuri norėjo persikelti į Airiją ir Europą. Bendrovė pasiūlė man pareigas, kad galėčiau tęsti šį darbą.“

Dabar jo darbas apima visus logistikos aspektus nuo licencijavimo iki gabenimo, gamybos, sandėliavimo ir galutinio pristatymo. „Įgyju patirties su įmonėmis iš viso pasaulio, – aiškina jis. – Dirbu su klientais iš Europos, Vidurinių Rytų ir Afrikos valstybių. Man tikrai patinka dirbti šioje bendrovėje. Puiku būti komandos nariu.“

Nuolatinis darbas atnešė didžiulių permainų, sako Serge'as, ir labai pagerino gyvenimo kokybę. Padidėjęs užtikrintumas reiškia, kad nebereikia rūpintis dėl savo sūnaus aprūpinimo, be to, jis gali padėti savo šeimai Kamerūne. „Galiu siųsti pinigų namiškiams, o tai jiems yra didelė pagalba. Jaučiuosi saugesnis ir ramesnis, nebereikia jaudintis dėl ateities“, – prideda jis.

„Dabar man patinka gyvenimas Airijoje. Tai labai svetinga šalis, – pastebi jis. – Airiai – labai linksmi žmonės. Neįmanoma sėdėti šalia airio ir nesikalbėti su juo. Tik čia labai lietinga“, – juokiasi jis.

Laisvu laiku jis rūpinasi savo sveikata – lankosi sporto salėje ir bėgioja. „Mėgstu žiūrėti futbolą, – pasakoja jis, – esu didelis „Arsenal“ gerbėjas.“ Vis dėlto Serge'as tvirtina neužmigsiant ant laurų ir toliau studijuosiant verslą. „Visad noriu pasiekti daugiau. Noriu, kad mano sūnus didžiutuotųsi manimi.“

Kambarys viršuje

„Mėgstu savo darbą, nes jis man teikia stabilumo ir galimybių išmokti naujų dalykų“, – sako *Amparo Navaja Maldonado* iš Sevilijos (Ispanija).

Kalbėdama prabangaus viešbučio, kuriame ji dirba, laukiamajame trisdešimtmetyje atrodo pasitikinti savimi ir patenkinta. Bet dar visai neseniai jos situacija buvo kitokia. Mokyklą ji metė įgijusi privalomą išsilavinimą ir turėdama nedaug kvalifikacijos, tad tegalėjo rasti tik nepastovų darbą, pavyzdžiui, valyti biurus. „Mano gyvenimas buvo išklydęs iš vėžių“, – sako ji. – Neturėjau nieko pastovaus – tik valytojos darbą retkarčiais. Gaudavau dviejų mėnesių trukmės sutartį čia arba kelių dienų darbą ten, bet būdavo ilgų laikotarpių, kai neturėdavau darbo.“

Amparo užaugo didelėje romų kilmės šeimoje. Jos tėvai gyvenimui užsidirbdavo keliaudami iš vieno turgaus į kitą ir prekiaudami vaisiais – gyvenimas, kurį ji matė, buvo sunkus, jame buvo mažai tikrumo. Kai jai ir jos vyrui Juanui Manueliui Gallego'ui gimė pirmasis vaikas, Marco'as, vos prieš penkerius metus, ji suprato, kad nori didesnio saugumo savo šeimai. „Norėjau daryti ką nors kita ir pakeisti savo padėtį“, – sako ji. – Norėjau karjeros ir pajėgti išlaikyti save ir savo vaikus.“

Neturėdama nuolatinių pajamų jauna šeima liko jos tėvų namuose, kur gyveno kartu su keturiais jos broliais. Taigi sąlygos nebuvo geros. „Buvo sunku. Gyvenau su tėvais ir mažu vaiku bei vyru, – sako ji. – Nebuvo jokio privatumo, mūsų santykiai tapo įtempti.“

Pritaikyta pagalba

Pagalba atėjo, kai iš vietinio užimtumo centro ji sužinojo apie mokymo kursą ACCEDER. Šiuo kursu, prie kurio finansavimo Europos Sąjunga prisidėjo per Europos socialinį fondą, siekiama kovoti su romų bendruomenių diskriminavimu ir padėti žmonėms gauti mokymus ir išsilavinimą, reikalingą nuolatiniam darbui gauti. Šie kursai rengiami nuo 2000 metų ir per pirmuosius šešis metus padėjo daugiau nei 30 000 asmenų sudaryti darbo sutartis visoje Ispanijoje.

Kursuose žmonės gali įgyti įgūdžių ir patirties, reikalingos norint pasinaudoti darbo galimybėmis, dalyvaujant lanksčiose mokymo programose. Kursuose derinami praktiniai ir teoriniai mokymai, jie

*„Mano gyvenimas labai pasikeitė,
nes dabar gaunu nuolatinį atlyginimą.
Pavyko gauti hipotekos paskolą.“*

pritaikomi individualiems poreikiams. Amparo lankė kambarinių kursų ir įgijo darbo patirties viešbutyje Sevilijoje. „Šiame kurse įgijau daugiau kvalifikacijos, padedančios rasti darbą“, – sako ji.

Bet dar svarbiau yra tai, kad šie mokymai padidino jos savigarbą ir pasitikėjimą savimi. „Pamačiau, kad turiu daugiau galimybių. Tai atvėrė man daugelį durų.“

Prižiūrėtojos darbas

Netrukus po to, kai 2004 m. baigė kursus, ji gavo viešbučio kambarinės darbuotojos pagal nustatyto laiko sutartį. Po keturių metų ji persikėlė dirbti į vieną iš didžiausių miesto viešbučių pagal nuolatinio darbo sutartį, jai pasiūlytos aukštesnės – prižiūrėtojos – pareigos.

Dabar ji atsakinga už nedidelę kambarinių komandą, ji paskirsto darbo grafikus ir užtikrina, kad būtų laikomasi standartų. Amparo sako, kad vienas iš dalykų, kuriuos ji labiausiai vertina savo darbe, yra su ja dirbantys kolegos: „Puiku būti profesionalios komandos dalimi.“

Vertinant asmeniniu požiūriu, stabili darbo vieta viešbutyje suteikė jaunai porai galimybę įsigyti savus namus. Neseniai išsiplėtusiai šeimai – 2008 m. pradžioje gimė mažasis Adrianas – sėkmė nusišypsojo pačiu laiku. „Mano gyvenimas labai pasikeitė, nes dabar gaunu nuolatinį atlyginimą. Pavyko gauti hipotekos paskolą, – sako Amparo. – Dabar turim savo namus, automobilį, ir jaučiuosi finansiškai saugi.“

Galimybė visiškai save išlaikyti

Kai *Abširas Abukaras* pradėjo dirbti viename iš didžiausių Švedijos sodininkystės centrų, jis nedaug nežinojo apie augalus ar įrankius, net buvo alergiškas žiedadulkėms. Bet jis greitai mokėsi ir dabar atlieka įvairius darbus – rūpinasi atsargomis, padeda klientams ir dirba komandoje. Iš tiesų tai 25 metų vyrui pasirodė beesąs puiškus darbas.

Kai Abširo šeima 2002 m. persikėlė iš Etiopijos į Švediją, Malmę, jam buvo 17 metų. Draugiškas ir linksmas jaunuolis norėjo visapusiškai įsitraukti į naujai pasirinktos šalies gyvenimą. Vis dėlto iš pradžių jam buvo sunku. „Tai buvo tikras kultūrinis šokas, – sako jis. – Viskas skyrėsi nuo to, kaip aš įsivaizdavau, ir jaučiausi esąs pašalinis. Daugelis dalykų atrodė painūs.“

Iš pradžių jis pradėjo lankyti kalbų mokyklą, kad išmokytų švedų kalbos, ir jo tėtis – mokytojas, persikėlęs į Švediją penkiais metais anksčiau nei kiti šeimos nariai, – norėjo, kad jis pratęstų studijas. „Bet aš to nenorėjau. Man būtų reikėję pradėti mokytis iš naujo nuo pat pradžių, – sako Abširas. – Dėl to tarp mūsų atsirado įtampa.“ Griežtos jo šeimos musulmonų kultūros susidūrimas su liberalesne visuomene, kurios dalimi Abširas bandė tapti, tik sustiprino įtampą.

Jis norėjo būti nepriklausomas ir pats save išlaikyti. „Bet aš nežinojau, kaip susirasti darbą, nieko apie tai neišmaniau“, – sako jis. Jis ėmėsi keletu laikinų valymo darbų ir dirbo neįgalių vaikų priežiūros asistentu. „Tai dariau pustrečių metų ne visu etatu, bet neuždirbau pakankamai pinigų“, – prisimena jis.

Neturėdamas jokie pastovaus darbo jis negalėjo sau leisti išsikelti ir susirasti gyvenamosios vietos. „Mane vis dar rėmė tėvai.“ O gyventi namie su 10 jaunesnių brolių ir seserų buvo labai ankšta. „Tuo metu taip pat draugavau su mergina ir man reikėjo daugiau erdvės“, – sako jis. Vienu metu jis netgi pradėjo nakvoti motinos parduotuvės sandėlio spintoje.

Vertingų įgūdžių įgijimas

Programa jauniems žmonėms „New City“ padėjo jam pakeisti savo gyvenimą. Projektas, vykdomas vietinės bendruomenės organizacijos „Drömmarnas Hus“ ir iš dalies finansuojama Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, teikia konsultacijas, moky-

„Tai buvo tikras kultūrinis šokas. Viskas skyrėsi nuo to, kaip aš įsivaizdavau, ir jaučiausi esąs pašalinis. Daugelis dalykų atrodė painūs.“

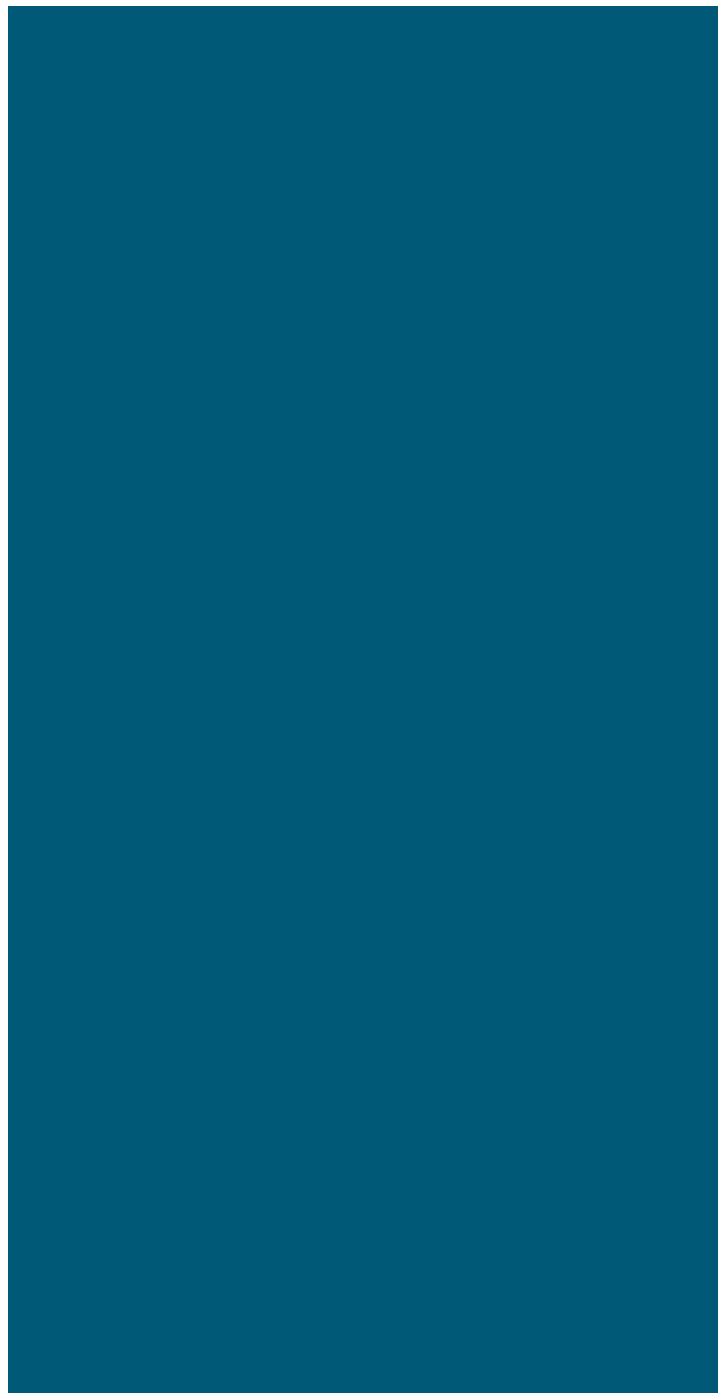
mus, suteikia galimybę užsiimti kultūrine ir asmeninio vystymosi veikla žmonėms, kurie nėra visiškai integravęsi į visuomenę.

Programa suteikė Abširui darbo ir gyvenimo įgūdžių mokymus bei išmokė, kaip save pristatyti. Jis taip pat buvo įdarbintas socialinės įtakos centre, kad įgytų darbo patirties. Tai lėmė pasiūlytą nuolatinio darbo vietą. „Man labai patinka mano darbas, – sako jis, – ypač padėti klientams ir dirbti komandoje.“

Sava vieta

Jam pavyko įsigyti butą ir jis išmoko būti labiau nepriklausomas. „Dėl kursų dabar pasikeitė daug dalykų, – sako jis. – Turiu savo vietą. Taip pat gavau vairuotojo pažymėjimą ir turiu savo automobilį.“ Po darbo jo socialinis gyvenimas yra aktyvus. Jis aistringai mėgsta sportuoti ir šokti; jis dažnai žaidžia futbolą ir mokosi šokti salsą iki trijų kartų per savaitę.

Dabar Abširas patenkintas savo gyvenimu. „Ir aš daug geriau sutariu su tėvais. Netgi tėtis yra laimingas.“ Saugumas, kurį užtikrino gautas nuolatinis darbas, reiškia, kad Abširas gali planuoti ateitį. Jis ir jo mergina Šanka planuoja susituokti kitais metais. „Tada norėčiau pradėti šeimą. Didelę šeimą“, – paskelbia jis.

Žinios suteikia galios

Jauna mergina *Kadiža Maždobi* nesvajoto apie nieką kita, tik turėti savo kirpyklą. Ji buvo įgyvendinusi šį siekį gimtajame Maroke ir tai kurį laiką veikė, bet persikėlus į Nyderlandus įvyko tragedija ir jos pasaulis apsivertė aukštyn kojomis. Jai besilaukiant dvynių mirė vyras. Ją ištiko didžiulis šokas, ir kūdikiai gimė pirma laiko. Kelis tolesnius metus ji praleido užsiimdama savo ir draugų vaikų priežiūra.

Turėdama rūpintis šeima ir vis dar bandydama prisitaikyti prie gyvenimo naujoje šalyje, Kadiža galėjo pasikliauti valstybės parama. Jai, mokančiai tik olandų kalbos pagrindus, buvo sunku susirasti net ir paprastą darbą, juo labiau – įkurti naują verslą.

Kelias pagyvėjimo link

„Nelengva vienai auginti vaikus, – sako Kadiža. – Kiekviena diena atrodė tokia užimta, kad neturėjau laiko užsiimti niekuo kitu. Reikėtų pradėti nuo to, kad susirasti darbą buvo didžiulė problema.“

Vietinėje socialinių paslaugų įstaigoje Kadiža sužinojo apie nemokamus mokymų kursus nedirbančioms moterims, iš dalies finansuojamus Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą. „Kursai padėjo man įgyvendinti savo svajonę, pradėdant nuo kalbos žinių pagerinimo, – paaiškina ji. – Tai buvo labai svarbu, tai padėjo man geriau save vertinti.“

VONK yra Amsterdamo Zėburgo rajone gyvenančių moterų darbo ir ugdymo centras. Programa padeda visoms moterims, nesvarbu, koks jų išsilavinimo lygis, patirtis ar kilmė. Ji teikia informaciją, rekomendacijas ir padeda moterims rasti darbą, mokymų kursus ir gauti socialinę pašalpą. Apskritai ji teikia paramą integruojantis ir siekiant gerovės. VONK taip pat bendradarbiauja su kitomis šalies ir vietinėmis agentūromis, moterų organizacijomis ir socialinių paslaugų institucijomis.

Geras savęs vertinimas

Viena iš sudėtingiausių kliūčių, su kuriomis susiduria moterys po ilgo nedarbo laikotarpio, yra pasitikėjimo savimi stoka. Todėl į mokymo kursus buvo įtrauktos specialios savigarbą ir atkaklumą ugdančios sesijos.

*„Anksčiau buvau kirpėja, kai gyvenau Maroke.
Bet niekada nemaniau, kad man galėtų pavykti
tuo užsiimti čia, atidaryti savo kirpyklą.“*

„Išmokau geriau perduoti savo mintis, – sako Kadiža, – ir geriau supratau, kaip viskas veikia, kai pradedi verslą. Pirmas dalykas, kurį turėjau padaryti – susirasti darbą. Tapau priklausoma nuo kitų žmonių. Man reikėjo vėl save išlaikyti.“

VONK darbuotojai padėjo Kadižai ieškoti darbo ir palaikoma bei drąsinama draugų ir šeimos ji pagaliau rado darbą vietinėje kirpykloje. „Iš pradžių žmonės, su kuriais susitikau, nenorėjo manęs priimti, – ji paaiškina. – Nesu vietinė, atrodau kitaip nei visi kiti ir man nepavyko išreikšti savęs taip, kaip norėjau. Žmonės iš VONK padėjo man žengti pirmuosius žingsnius.“

„Niekada nemaniau, kad galėčiau tai padaryti“

Vėl pradėjusiai dirbti Kadižai pavyko atidėti šiek tiek pinigų. Galiausiai ji sugebėjo sutaupyti pakankamai pinigų, kad įgyvendintų savo vaikystės svajonę. 2009 m. balandžio mėn. ji atidarė nuosavą kirpyklą netoli namų Amsterdame. „Anksčiau buvau kirpėja, – paaiškina ji, – kai gyvenau Maroke. Man labai patinka tai daryti ir man tai gerai sekasi. Bet niekada nemaniau, kad man galėtų pavykti tuo užsiimti čia, atidaryti savo kirpyklą.“

Kadiža sako, kad VONK mokymų kursai ir asmeninė jos narių pagalba padėjo jai save atrasti, ir tai pakeitė jos bei jos vaikų gyvenimus į gerąją pusę. „Labai džiaugiuosi lankiusi šiuos kursus, – sako ji. – Jie yra priežastis, kodėl šiandien turiu tai, ko pasiekiau.“

Įvairovės galia

Cornelia Schultheiss, gimusi Eslingene, netoli Štutgarto, studijavo lingvistiką ir vėliau pradėjo dirbti pas pasaulyje pirmaujantį automobilų gamintoją Berlyne. Pradėjusi dirbti kaip vertėja Kornelija pasižymėjo įmonėje pasiūliusi ir išplėtojusi savo specializuotą paslaugą – teikti unikalius „tarpkultūrinius“ mokymus, padedančius darbuotojams iš viso pasaulio dirbti kartu.

„Europa yra tokio didžiulio skaičiaus žmonių ir kultūrų kryžkelė, – sako ji. – Tai ir galimybių, ir iššūkių šaltinis.“ Dirbdama didžiulėje ir įvairoje įmonėje Kornelija suvokė, kad komandinis darbas apima daugiau, nei vien komandų vykdymą. „Žmonių iš skirtingų šalių ir kultūrų įpročiai bei lūkesčiai skiriasi, jie ne visada vieni kitus supranta, net ir kalbėdami ta pačia kalba.“

Deja, įmonėje, kurioje ji dirbo, įvyko tam tikrų radikalių pokyčių, ir 2007 m. dėl restruktūrizavimo ji buvo priversta rinktis, išlaikyti savo darbą ar pasilikti mėgstamame mieste. Ji pasirinko Berlyną, kuriame su partneriu gyvena 15 metų.

„Tai buvo sunkus sprendimas, – sako ji. – Išėiti iš darbo reiškė pradėti naują karjerą, rasti, kuo užsiimti.“ Ji nusprendė pabandyti pradėti savo kaip tarpkultūrinio ugdomojo vadovavimo mokytojos ir instruktorės verslą, bet net ir matydama savo specializuotų įgūdžių rinką ji nemokėjo ja pasinaudoti neturėdama asmeninės patirties, kaip kurti įmonę.

Konkretūs patarimai

Projektas „Human Venture II“, iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos per Europos socialinį fondą, suteikė jai svarbiausių žinių, ko reikia, norint įsteigti verslą, taip pat ir konkrečių patarimų apie komercijos taisykles bei nuostatas.

Projektas, veikęs nuo 2006 m. rugpjūčio iki 2008 m. rugsėjo, buvo skirtas dalyvių gebėjimams įkurti savo verslus pagerinti, jį sudarė grupės diskusijos, praktiniai seminarai ir mokymų sesijos. Veikla apėmė įvairias temas, susijusias su įmonės formavimu, ir tai padėjo Kornelijai pasirengti savo verslo veiklos pradžiai. „Gavau daug informacijos tokiomis temomis, apie kurias nedaug težinojau, – sako ji. – Tai leido man išvengti daug galimų keblumų. Bet taip pat tiesiog mėgavausi įgyta patirtimi ir galimybe sukurti ryšių tinklą su kitais dalyviais.“

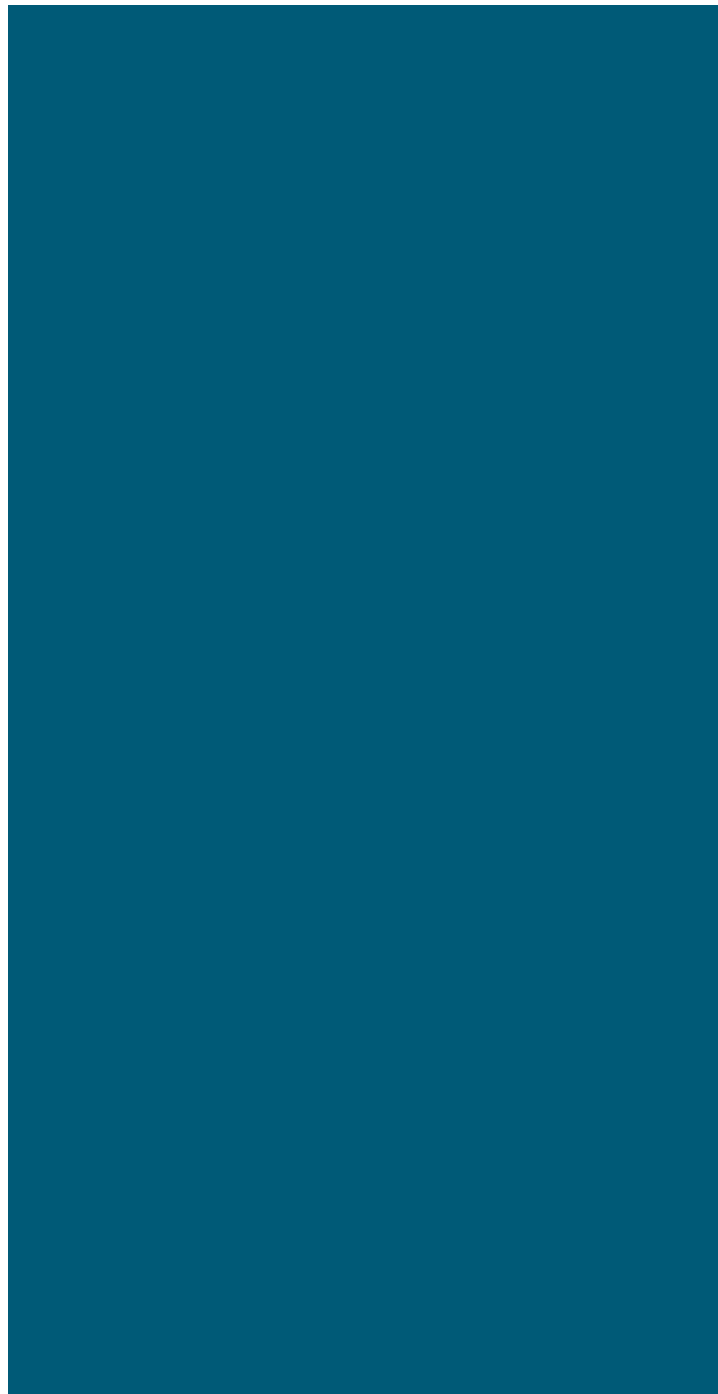
„Daugiausia dėmesio per mano tarpkultūrinius praktinius seminarus skiriama sėkmingos ir patikimos darbo atmosferos, kurioje sujungiama skirtingos tradicijos ir bendravimo stiliai, kūrimui.“

Šiandien Kornelija vadovauja sėkmingai veikiančiai konsultavimo įmonei ir teikia itin specializuotus mokymus skirtingos etninės ir kultūrinės kilmės žmonėms, padėdama jiems susivienyti, dalytis patirtimi ir geriau vienas kitą suprasti. „Sumažinami nuostoliai, kylantys dėl tarpkultūrinės trinties, – sako ji. – Komandos susijungia ir gali efektyviau dirbti.“

Kornelijos klientai – ir pavieniai asmenys, ir grupės, gyvenančios ar dirbančios tarptautinėje aplinkoje, žmonės iš tokių šalių kaip Indija, Rusija ar Japonija, Vokietija ir daugelio kitų vietų.

„Daugiausia dėmesio per mano tarpkultūrinius praktinius seminarus, mokymus ir ugdomojo vadovavimo sesijas skiriama sėkmingos ir patikimos darbo atmosferos, kurioje sujungiama skirtingos tradicijos, bendravimo stiliai ir pan. bei galima išplėtoti sinergiją, kūrimui“, – paaiškina ji. Kartais Kornelija dirba biure, gretimose patalpose šalia savo buto istoriniame Vakarų Berlyne. Kitomis dienomis savo paslaugas ji pristato klientams Berlyne, Vokietijoje, Europoje ir visame pasaulyje.

„Viso to nebūčiau galėjusi padaryti be gautos pagalbos, – sako ji. – Mokymai, kuriuos gavau per Europos socialinį fondą, parodė, kaip rengtis ir dirbti savarankiškai, ir proceso metu daug sužinojau apie save. Tai buvo puiki patirtis.“

Abėcėlinė temų rodyklė

A	
Afrika	128–129, 130–131
Airija	14–15, 124–125
Aklumas	44–45
Alborgas (Danija)	52–53
Alkoholizmas	38–39, 108–109, 114–115, 118–119
Amsterdamas (Nyderlandai)	130–131
Antropologija	94–95
Apdovanojimai	68–69
Aplinka	20–21, 28–29, 56–57, 58–59, 62–63, 68–69, 70–71, 72–73, 98–99
Apsaugos verslas	40–41
Architektūra	68–69
Arhusas (Danija)	104–105
Atlyginimai	12–13, 38–39, 40–41, 58–59, 80–81, 84–85
Austrija	26–27, 56–57
Azija	16–17
B	
Belgija	72–73, 86–87
Benamystė	112–113
Benzino paskirstymas	88–89
Berlynas (Vokietija)	132–133
Bitininkystė	70–71
Bolonija (Italija)	112–113
Brailio šriftas	44–45
Bratislava (Slovakija)	34–35, 116–117
Buhalterija ir sąskaityba	60–61, 82–83, 88–89
Buitinis smurtas	38–39, 118–119
Bukareštas (Rumunija)	94–95
Bulgarija	58–59, 88–89
C	
Chemikalai	58–59, 70–71, 98–99, 122–123
CV / darbo prašymai	40–41, 54–55, 56–57, 90–91, 122–123, 130–131
Č	
Čekijos Respublika	18–19, 54–55
Čičesteris (Anglija)	68–69

D		
Dailidystė		62–63, 66–67, 86–87, 84–85
Danija		52–53, 104–105
Darbas biure		32–33, 56–57, 60–61
Darbo ir gyvenimo pusiausvyrą		26–27, 32–33, 34–35, 56–57, 86–87
Daugiakultūriškumas		12–13, 122–123, 132–133
Depresija	14–15, 46–47, 48–49, 58–59, 74–75, 108–109, 112–113, 114–115, 118–119	
Dienos priežiūra		24–25, 26–27, 58–59
Diskriminacija		56–57, 122–123, 126–127, 130–131
Draudimas		76–77
Dublinas (Airija)		14–15
E		
Elektros		62–63
Estija		66–67, 122–123
Etatų mažinimas		54–55, 90–91, 132–133
Etninės mažumos	12–13, 48–49, 94–95, 84–85, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 130–131	
F		
Filmai		96–97
Finansai ir administravimas	18–19, 20–21, 30–31, 56–57, 60–61, 66–67, 98–99, 104–105, 110–111, 112–113, 118–119, 122–123, 124–125	
Flandrija (Belgija)		86–87
G		
Gamyba	16–17, 42–43, 54–55, 74–75, 86–87, 88–89, 90–91, 100–101, 116–117	
Gdanskas / Gdynia (Lenkija)		40–41
Gėlininkystė		10–11
Gimdymas		130–131
Gydymas	38–39, 40–41, 42–43, 48–49, 86–87, 112–113, 118–119	
Gyvulininkystė		46–47, 70–71, 72–73
Graikija		38–39, 110–111
H		
Helsinkis (Suomija)		96–97
Heselholmas (Švedija)		118–119
I		
Importas ir eksportas		16–17, 124–125
Investicijos ir apmokestinimas		30–31, 66–67, 118–119

Inžinerija	74–75, 88–89, 90–91, 100–101, 108–109, 122–123
Ispanija	74–75, 126–127
Išėjimas į pensiją	48–49, 52–53, 58–59
Italija	100–101, 112–113
I	
Įdarbinimas	12–13, 80–81, 90–91, 100–101, 124–125, 128–129
J	
Jauni žmonės	10–11, 12–13, 14–15, 16–17, 18–19, 20–21, 30–31, 44–45, 46–47, 94–95, 108–109, 128–129
Jungtinė Karalystė	68–69, 114–115
Jungtinės Valstijos	96–97
K	
Kaimai	12–13, 56–57, 72–73, 98–99
Kaimo bendruomenės	24–25, 28–29, 46–47, 76–77, 68–69, 70–71, 72–73, 74–75, 94–95, 98–99
Kalbos	12–13, 42–43, 48–49, 66–67, 102–103, 116–117, 122–123, 128–129, 130–131, 132–133
Kalėjimas	112–113, 114–115
Kalnakasyba	108–109
Kelionės	56–57, 80–81, 94–95, 96–97, 112–113, 132–133
Kipras	24–25, 82–83
Klermon Feranas (Prancūzija)	20–21
Kompiuterių įgūdžiai	30–31, 32–33, 40–41, 44–45, 54–55, 56–57, 58–59, 60–61, 80–81, 90–91, 102–103, 110–111, 116–117
Konsultavimas / gyvenimo ugdomasis vadovavimas	58–59, 80–81, 82–83, 104–105, 114–115, 118–119, 122–123, 130–131, 132–133
Kontaktų užmezgimas	68–69, 74–75, 132–133
Kooperatyvai	38–39, 76–77, 112–113
Korfu (Graikija)	38–39
Kraštovaizdžio tvarkymas	62–63
Kurtumas	42–43, 116–117
L	
Laivų statyklos	40–41
Lankstus darbas	24–25, 26–27, 32–33, 68–69, 70–71, 82–83
Larnaka (Kipras)	82–83
Latvija	44–45, 70–71
Leidyba	56–57, 58–59, 94–95

Lenkija	30–31, 40–41
Lėšų rinkimas (labdaringas)	56–57
Lietuva	60–61, 102–103
Limerikas (Airija)	124–125
Liubliana (Slovėnija)	108–109
Liuksemburgas	12–13, 48–49
Lyčių lygybė	24–25, 26–27, 28–29, 30–31, 32–33, 34–35, 130–131
Logistika	54–55, 76–77, 124–125
M	
Mada ir siuvėjavimas	18–19, 116–117, 112–113
Magdeburgas (Vokietija)	90–91
Maitinimas	18–19, 28–29, 42–43, 68–69, 82–83, 84–85
Malmė (Švedija)	128–129
Malta	62–63, 80–81
Mašinos / mašinų gamyba	30–31, 54–55, 86–87, 90–91, 100–101, 116–117, 132–133
Mažmeninė prekyba	10–11 20–21, 82–83, 88–89, 110–111, 112–113, 118–119, 128–129
Mentoriavimas	46–47, 66–67, 68–69, 118–119
Miestai	10–11, 14–15, 16–17, 20–21, 26–27, 30–31, 34–35, 40–41, 44–45, 48–49, 52–53, 56–57, 60–61, 66–67, 82–83, 104–105, 112–113, 114–115, 116–117, 126–127, 130–131, 132–133
Migracija	12–13, 48–49, 90–91, 122–123, 124–125, 128–129, 130–131
Miškininkystė	98–99
Mitybos sutrikimai	38–39
Mokykla, specialioji	12–13, 42–43, 44–45, 116–117
Mokykla	10–11, 12–13, 42–43, 46–47, 72–73, 98–99, 108–109, 128–129
Mokymai	10–11, 14–15, 16–17, 34–35, 38–39, 40–41, 42–43, 44–45, 46–47, 48–49, 52–53, 54–55, 56–57, 62–63, 68–69, 70–71, 74–75, 76–77, 80–81, 82–83, 84–85, 86–87, 88–89, 90–91, 96–97, 104–105, 110–111, 112–113, 114–115, 116–117, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 132–133
Mokymas	12–13, 26–27, 46–47, 56–57, 72–73, 94–95, 100–101, 102–103, 104–105, 108–109, 122–123, 128–129
Mokymas	14–15, 26–27, 34–35, 72–73, , 102–103, 104–105, 124–125, 128–129
Mokymasis visą gyvenimą	10–11, 54–55, 56–57, 68–69, 84–85, 98–99, 102–103
Mokymosi sunkumai	12–13, 46–47
Mokymosi sunkumai	44–45, 54–55, 56–57, 94–95, 122–123
Mokomasis ūkis	72–73

Mokslas	102–103
Motinystės atostogos	34–35
Mūrijimas	84–85
Muzika	38–39, 44–45, 62–63, 84–85, 96–97, 104–105, 118–119
N	
Naminiai gyvūnėliai	10–11, 48–49, 56–57, 58–59, 86–87, 112–113, 118–119,
Narkotikai	38–39, 108–109, 112–113, 114–115
Nauji įgūdžiai	10–11, 12–13, 14–15, 20–21, 42–43, 48–49, 54–55, 56–57, 60–61, 62–63, 80–81, 82–83, 86–87, 88–89, 90–91, 98–99, 110–111, 112–113, 116–117, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 130–131, 132–133
Naujovės	28–29, 30–31, 60–61, 66–67, 68–69, 74–75, 76–77, 100–101
Nedarbas	40–41, 42–43, 46–47, 52–53, 56–57, 62–63, 70–71, 82–83, 86–87, 90–91, 114–115, 118–119, 122–123, 126–127, 130–131
Negalia	40–41, 42–43, 44–45, 48–49, 52–53, 58–59, 116–117
Nekilnojamasis turtas	74–75, 122–123
Nelaimingi atsitikimai ir ligos	38–39, 40–41, 42–43, 44–45, 46–47, 48–49, 52–53, 58–59, 68–69, 112–113, 118–119
Nemiga	86–87
Nesamdomas darbas / konsultavimas	16–17, 90–91, 96–97, 132–133
Nyderlandai	32–33, 130–131
Nugaros skausmas	48–49, 52–53
Nusikaltimas	108–109, 112–113, 114–115
O	
Organinė produkcija / sąžininga prekyba	18–19, 68–69, 70–71
P	
Paauglių nėštumas	14–15 38–39, 112–113
Padienis darbas	52–53, 82–83, 86–87
Pagyvenę žmonės	24–25, 56–57, 58–59
Pajėgumas ir gera savijauta	14–15, 18–19, 20–21, 28–29, 48–49, 86–87, 118–119
Pasitikėjimas savimi	34–35, 46–47, 52–53, 54–55, 68–69, 82–83, 90–91, 102–103, 104–105, 114–115, 116–117, 122–123, 126–127, 130–131
Paslaugos internetu	30–31, 116–117
Paštas ir telekomunikacijos	48–49, 124–125
Pykčio valdymas	82–83
Portas (Portugalija)	16–17

Portugalija	16–17, 98–99
Poznanė (Lenkija)	30–31
Prancūzija	10–11, 20–21
Priežiūra namuose – pagyvenę žmonės	58–59
Psichinė sveikata	38–39, 46–47, 118–119
R	
Reabilitacija	38–39, 108–109, 112–113, 118–119
Reimsas (Prancūzija)	10–11
Reklama ir pardavimo skatinimas	30–31, 66–67, 68–69, 80–81
Religinis tikėjimas	118–119, 128–129
Rinkodara	16–17, 20–21, 56–57, 66–67, 68–69, 98–99
Ryga (Latvija)	44–45
Roma	84–85, 126–127
Rumunija	76–77, 94–95
S	
Santchnikos darbai	62–63
Saulės energija	100–101
Seksaras (Vengrija)	42–43
Seneliai	24–25, 42–43, 52–53, 126–127
Sevilija (Ispanija)	126–127
Skola	38–39, 112–113
Skurdas	14–15, 38–39, 40–41, 82–83, 84–85, 112–113, 126–127
Slovakija	34–35, 116–117
Slovėnija	46–47, 108–109
Smurtas darbo vietoje	52–53
Socialinės išmokos	14–15, 40–41, 52–53, 58–59, 84–85, 124–125, 130–131
Socialiniai darbuotojai / paramos teikėjai	38–39, 58–59, 82–83, 112–113, 128–129
Socialinė įtrauka / integracija	38–39, 42–43, 44–45, 58–59, 80–81, 84–85, 108–109, 110–111, 112–113, 114–115, 116–117, 118–119, 122–123, 124–125, 126–127, 128–129, 130–131
Sodininkystė	10–11, 12–13, 38–39, 42–43, 56–57, 128–129
Sovietų Sąjunga	122–123
Sportas	14–15, 20–21, 66–67
Statyba ir konstravimas	62–63, 68–69, 74–75, 86–87, 84–85, 122–123
Stipendijos	94–95, 100–101

Stresas / pervargimas	24–25, 40–41, 82–83, 118–119
Suomija	28–29, 96–97
Suvirinimas ir metalo apdirbimas	54–55, 62–63, 74–75
Sveikata ir saugumas	38–39, 48–49, 52–53, 58–59, 72–73, 84–85
Sveikatos apsauga	24–25, 48–49, 52–53, 58–59, 118–119
Š	
Šeimos iširimasis / netektis	10–11, 24–25, 38–39, 52–53, 56–57, 86–87, 108–109, 110–111, 112–113, 116–117, 118–119, 130–131
Šeimos verslas	28–29, 52–53, 68–69, 72–73, 74–75, 76–77, 98–99
Škotija	114–115
Šukavimas	130–131
Švedija	118–119, 128–129
T	
Taikomoji dailė	10–11, 28–29, 34–35, 58–59, 80–81, 94–95, 96–97
Talinas (Estija)	66–67
Tarnavimas armijoje	82–83, 84–85, 110–111, 122–123
Tarptautiniai mainai	16–17, 76–77, 80–81, 86–87, 94–95, 124–125, 132–133
Teatras	104–105
Technologija	76–77, 88–89, 100–101, 110–111, 124–125
Tekstilės dirbiniai	16–17, 34–35, 54–55, 88–89
Teledarbas	32–33
Tyrimai ir plėtra	26–27, 86–87, 94–95, 100–101, 102–103
Tolesnis išsilavinimas / koledžas	10–11, 70–71, 84–85, 96–97, 102–103, 108–109, 124–125
Transportas	30–31, 52–53, 88–89
Turizmas ir laisvalaikis	14–15, 20–21, 28–29, 30–31, 66–67, 68–69, 72–73, 76–77, 94–95
U	
Umbrija (Italija)	100–101
Universitetas	16–17, 26–27, 44–45, 54–55, 56–57, 58–59, 60–61, 66–67, 88–89, 90–91, 94–95, 98–99, 100–101, 102–103, 104–105, 108–109
Ū	
Ūkininkavimas	46–47, 70–71, 72–73, 76–77, 84–85, 98–99
V	
Vaidyba	104–105
Vaikai	14–15, 24–25, 26–27, 32–33, 34–35, 38–39, 40–41, 42–43, 52–53, 66–67, 68–69, 70–71, 72–73, 80–81, 82–83, 84–85, 86–87, 88–89, 98–99, 118–119, 122–123, 124–125, 126–127, 130–131

Vaikų priežiūra	26–27, 32–33, 84–85, 86–87
Vairavimas	12–13, 30–31, 42–43, 46–47, 52–53, 82–83, 128–129
Vaisių auginimas	76–77
Vaizdo žaidimai	12–13
Valdymas	54–55, 56–57, 66–67, 74–75, 80–81, 88–89, 122–123
Valymas	12–13, 24–25, 48–49, 126–127, 128–129
Valonija (Belgija)	72–73
Vandens valdymas	32–33
Veikla visai šeimai	24–25, 26–27, 32–33, 42–43, 68–69, 72–73
Vengrija	42–43, 84–85
Verslininkai / SME	16–17, 18–19, 20–21, 28–29, 30–31, 34–35, 60–61, 66–67, 68–69, 70–71, 72–73, 74–75, 76–77, 96–97, 104–105, 118–119, 130–131, 132–133
Verslo planai	18–19, 20–21, 30–31, 70–71, 118–119
Viena	26–27, 56–57
Vieniši tėvai	14–15, 118–119, 130–131
Viešbučiai / nakvynė ir pusryčiai	28–29, 68–69, 126–127
Vietos politika	98–99
Vietos valdžios institucijos	12–13, 118–119
Vilnius (Lietuva)	60–61
Visureigis su oro pagalve	66–67
Vyresni darbuotojai	48–49, 52–53, 54–55, 56–57, 58–59, 60–61, 62–63, 80–81, 98–99
Vokietija	90–91, 132–133
Vratsa (Bulgarija)	58–59
Z	
Zalaegersegas, Vengrija	84–85
Ž	
Žaliasis verslas / turizmas	20–21, 68–69
Žemdirbystė	46–47, 70–71, 72–73, 76–77, 98–99
Žiniasklaida ir ryšiai	30–31, 54–55, 56–57, 62–63, 66–67, 96–97, 102–103
Žurnalistika	30–31

Investavimo į žmones projektų sąrašas

Jaunimas

Prancūzija (Audrey Libres)

Pavadinimas: **Ecole de la deuxième chance**

Laikotarpis: 2002–2009 m.

Biudžetas: 1 027 208 EUR

Dalyvių skaičius: 650–700 per metus

Liuksemburgas

(Bruno de Almeida Aveiro)

Pavadinimas: **Liewenshaff project (Päerd's Atelier asbl)**

Laikotarpis: trejų metų kursai

Biudžetas: 256 578,57 EUR

Dalyvių skaičius: 40

Svetainė: <http://www.liewenshaff.lu/>

Airija (Sheena Matthews)

Pavadinimas: **Spoirt Teic Local Training Initiative course**

Laikotarpis: 2000–2008 m.

Biudžetas: 2,6 mln. EUR

Dalyvių skaičius: 232

Svetainė: http://sports.southdublin.ie/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=114

Portugalija (Bruno Teixeira)

Pavadinimas: **Inov Contacto**

Laikotarpis: Ši programa, anksčiau vadinta *Contacto@lcep*, veikia nuo 1997 m. Nuo 2005 m. jos pavadinimas pasikeitė į *InovContacto*.

Biudžetas: vidutiniškai 25 000 EUR už stažuotę – į tai įskaičiuota viskas, taip pat ir pastato bei naudojimo išlaidos.

Dalyvių skaičius: kiekvienoje laidoje dalyvauja skirtingas dalyvių skaičius, vidurkis – apie 145 stažuotojus per metus.

Svetainė: <http://live.networkcontacto.com/pt/Paginas/default.aspx>

Čekijos Respublika

(Radmila Petroušková)

Pavadinimas: **Beginning entrepreneurs support centre**

Laikotarpis: 2006 m. lapkritis–2008 m. rugpjūtis

Biudžetas: 5 104 670,00 CZK

Dalyvių skaičius: 165

Svetainė: www.cepac.cz

Prancūzija (Yannas Lelièvre'as)

Pavadinimas: **Escape from home – Espace Info Jeunes**

Laikotarpis: 2002 m.

Biudžetas: 60 000 EUR (metinis biudžetas)

Svetainė: www.espaceinfojeunes.net

Lygybė tarp moterų ir vyrų

Kipras (Koulla Aggelou)

Pavadinimas: **Never Home Alone (within the framework of the Project "Expansion and Improvement of Care Services for the children, the Elderly, the Disabled and Other Dependants", Measure 1.4.1 of the Single Programming Document, Objective 3 "Human Resource" of the Programming Period of Structural Funds 2004–2006, which begun in 2005)**

Laikotarpis: 2007 m. sausis–2008 m. lapkritis

Biudžetas: 76 896 EUR 2007 m., 70 500 EUR 2008 m. (nuo sausio iki lapkričio mėn.).

Dalyvių skaičius: 15

Svetainė: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlunio_en/dmlunio_en?OpenDocument

Austrija (Stephan Wittich)

Pavadinimas: **Children's Office of the Vienna Universities**

Laikotarpis: 2002 m. gruodis–2005 m. gruodis

Biudžetas: ES indėlis – 142 065 EUR; visas biudžetas – 308 838,76 EUR.

Dalyvių skaičius: 634

Svetainė: <http://kinder.univie.ac.at/>

Suomija (Riikka-Leena Lappalainen)

Pavadinimas: **Reaktioketju – Pohjois-Savon naisyrittäjät kehittymisen voimavarana (Chain Reaction – Woman Entrepreneurs in Northern Savo as a Development Resource)**

Laikotarpis: 2004 m. lapkritis–2008 m. vasaris

Visas biudžetas: 1 489 200 EUR

Dalyvių skaičius: 456

Lenkija (Beata Szozda)

Pavadinimas: **An idea to start a new business 2 – Promotion of academic entrepreneurship in Wielkopolska**

Laikotarpis: 2007 m. kovas–2007 m. birželis

Nyderlandai (Gerard Jansen)

Pavadinimas: **E-papa project**

Laikotarpis: 2006 m. balandis–2007 m. rugsėjis

Biudžetas: 127 206 EUR

Dalyvių skaičius: 66

Svetainė: <http://www.ewerkforum.nl/>

Slovakija (Katarína Vargová)

Pavadinimas: **SPD Objective 3 – Information and Supporting Centre of Employment**

Laikotarpis: 2007 m. rugsėjis–2008 m. gruodis

Biudžetas: 161 352 EUR

Dalyvių skaičius: Veikloje dalyvavusiųjų skaičius – 203, kursų ir mokymus užbaigusiujų skaičius – 178.

Svetainė: www.zzvp.sk

Neįgalieji**Graikija (Georgia Chrisikopoukou)**

Pavadinimas: **New Horizons (Psychargos programme: project for all around Greece co-funded by ESF (period 2001–2010))**

Laikotarpis: 2007–2009 m.

Biudžetas: 350 000 EUR

Dalyvių skaičius: 50

Svetainė: www.ygeia-pronoia.gr

Lenkija (Andrzej Lubowiecki)

Pavadinimas: **Disabled workers on the open labour market (Fundacja Gospodarcza)**

Laikotarpis: 2005 m. spalio–2006 m. gruodis

Biudžetas: 103 323 PLN (23 552 EUR)

Dalyvių skaičius: 30

Svetainė: www.Fundacjagospodarcza.pl

Vengrija (Éva Gyulai)

Pavadinimas: **LIFT Likeliness – Integration – Full employment – Training (Blue Bird Foundation)**

Laikotarpis: 2006 m. birželis–2008 m. vasaris

Biudžetas: 446 000 EUR

Dalyvių skaičius: 36 jauni žmonės su negalia.

Svetainė: <http://www.kek-madar.hu>
<http://www.izleloetterem.hu>

Latvija (Sarmite Gromska)

Pavadinimas: **The provision of diversity of Library services in Braille as a precondition for the integration of blind and visually impaired people in society and competition on the labour market.**

Laikotarpis: 2005 m. liepa–2005 m. rugsėjis

Biudžetas: 16 222 LVL

Dalyvių skaičius: Bibliotekos vartotojai (aklieji) – 155, bibliotekos Brailio rašto skyriaus darbuotojai – 5, aklujų mokyklos studentai – 15.

Svetainė: <http://www.neredzigobiblioteka.lv/eng/about.php>

Slovėnija (Andrej Lovrencic)

Projekto pavadinimas: **Mokymai darbe**

Laikotarpis: 2007–2008 m.

(veikia nuo 2004 m.)

Biudžetas: ESF finansavimas – 2 877 275,20 EUR; visas finansavimas – 3 836 367,01 EUR.

Dalyvių skaičius: 2007 m. – 694, 2008 m. – 2 226.

Svetainė: <http://www.mdds.gov.si/>
<http://www.euskladi.si/>

Liuksemburgas (Otilia Marques)

Pavadinimas: **Action de reinsertion des lombalgiques et action de prevention par une formation adequate (galutinis etapas)**

Laikotarpis: 2007 m. sausis–2007 m. gruodis

Biudžetas: 431 899 EUR

Dalyvių skaičius: 425

Svetainė: <http://www.stm.lu/home.html>

Vyresni darbuotojai**Danija (Jane Grøne)**

Pavadinimas: **Job Competence Project**

Laikotarpis: 2007 m. rugpjūtis–2008 m. balandis

Biudžetas: 5 641 000 EUR

Dalyvių skaičius: 116 (51 moteris, 65 vyrai) iki 2008 liepos mėn., 54 iš jų sėkmingai susirado darbą.

Svetainė:

<http://www.amunordjylland.dk/front.do>

Čekijos Respublika (Milan Nedbal)

Pavadinimas: **Mokymosi visą gyvenimą centras**

Laikotarpis: 2005 m. rugsėjis–2007 m. rugpjūtis

Biudžetas: 75 475 EUR

Dalyvių skaičius: buvo planuojama įtraukti 625 dalyvius (623 dalyviai baigė kursus, o 2 dalyviai kursų metu rado darbą).

Svetainė: www.knihkm.cz

Austrija (Roswitha Kerbel)

Pavadinimas: **Initiative 50 – Beschäftigungsinitiative für ältere Arbeitnehmer (Vyresnių darbuotojų įdarbinimo iniciatyva)**

Laikotarpis: 2002 m. gruodis–2005 m. gruodis

Biudžetas: 6 000 000 EUR

Dalyvių skaičius: Buvo pasirūpinta 1 200 žmonių, 650 trumpalaikių darbuotojų.

Svetainė: www.initiative50.or.at

Bulgarija (Tsvetan Ivanov)

Pavadinimas: **Socialinės paslaugos oriam gyvenimui**

Laikotarpis: 2008 m. rugpjūtis–2009 m. liepa

Biudžetas: 92 522 BGN (47 300 EUR)

Dalyvių skaičius: 20 darbuotojų, 40 gaunančiųjų pajamas.

Lietuva (Aldona Mikalauskiene)

Pavadinimas: **Kompiuterinio raštingumo mokymai LPS „Bočiai“ nariams**

Laikotarpis: 2006 m. birželis–2008 m. liepa

Biudžetas: 2 396 157 EUR

Dalyvių skaičius: 1 720

Malta (George Mifsud)

Pavadinimas: **Training and Employment Exposure Scheme (Mokymo ir užimtumo galimybių atskleidimo projektas)**

Laikotarpis: 2004–2006 m. (per vienerius metus – šeši mėnesiai mokymų ir šeši mėnesiai užimtumo galimybių atskleidimo).

Biudžetas: 3 642 543 EUR

Dalyvių skaičius: 460

Svetainė: <http://www.etc.gov.mt/>

Verslumas**Estija (Peeter Tarmet)**

Pavadinimas: **Mentoriavimo programa**

Laikotarpis: 2007 m. gruodis–2008 m. lapkritis

Biudžetas: 2008 m. – 1 125 000 EEK

Dalyvių skaičius: 2008 m. – 40 mentorių ir 53 protežė.

Svetainė: www.eas.ee

www.holjukid.ee

Jungtinė Karalystė (Sandra Barnes-Keywood)

Pavadinimas: **Sveiki atvykę į kaimą**

Laikotarpis: 2004 m. vasaris–2008 m. balandis

Biudžetas: 334 000 GBP

Dalyvių skaičius: 786 asmenys iš 622 įmonių.

Svetainė:

www.tourismtrainingsoutheast.com

Latvija (Normunds Zeps)

Pavadinimas: **Parama šeimoms su vaikais, įkuriančioms įmones ir nesamdomo darbo vietas Daugpilio rajone**

Laikotarpis: 2006 m. rugsėjis–2007 m. spalį

Biudžetas: 22 317,53 LVL

Dalyvių skaičius: 30

Svetainė: www.daugavpils.partneribas.lv

Belgija (Gaetane Anselme)

Pavadinimas: **Preventagri formation**

Laikotarpis: 2003–2008 m.

Biudžetas: 2007 m. – 187 597 EUR

Dalyvių skaičius: apie 70

Svetainė: www.preventagri.be

Ispanija (José Salmerón Guindos)

Pavadinimas: **CRECE Company creation and consolidation programme**

Laikotarpis: 2000–2006 m.

Biudžetas: 65 mln. EUR

Dalyvių skaičius: 18 300

Svetainė:

<http://www.eoi.es/nw/publica/crece.asp>

Rumunija (Florin Istrate)

Pavadinimas: **Dinamizare Rurală prin Angajare Sustenibilă (DR-ES) (Rural Development through sustainable employment)**

Laikotarpis: 2008 m. lapkritis–2011 m. spalį (36 mėnesiai)

Biudžetas: 16 408 535,00 RON

Dalyvių skaičius: 750 žmonių (350 vyrų ir 400 moterų)

Svetainė: <http://dr-es.eu>

Nauji įgūdžiai**Malta (Marie Therese Vella)**

Pavadinimas: **Training and Employment Exposure Scheme (Mokymo ir užimtumo galimybių atskleidimo projektas)**

Laikotarpis: 2004–2006 m. (per vienerius metus – šeši mėnesiai mokymų ir šeši mėnesiai užimtumo galimybių atskleidimo).

Biudžetas: 3 642 543 EUR

Dalyvių skaičius: 460

Svetainė: <http://www.etc.gov.mt/>

Kipras (Andreas Apatzidis)

Pavadinimas: **Vocational Training and Promotion of Public Assistance recipients to Employment**

Laikotarpis: 2005–2008 m., struktūrinių fondų programos rengimo laikotarpis, 2004–2006 m.

Biudžetas: 900 000 EUR

Dalyvių skaičius: socialinės valstybės paramos gavėjai, privačiojo sektoriaus darbdaviai.

Svetainė: http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws13.nsf/dmltheproject_en/dmltheproject_en?OpenDocument

Vengrija (Zsolt Korcz)

Pavadinimas: **A Way Out of the Disadvantaged Situation (First Hungarian–Danish Production School Foundation)**

Laikotarpis: 2006 m. birželis–2007 m. birželis

Biudžetas: 106 mln. HUF (373 000 EUR)

Dalyvių skaičius: 36

Belgija (Daniel Dellisse)

Pavadinimas: **Excellent Learning**

Laikotarpis: 2008–2009 m.

Biudžetas: 1 000 000 EUR

Dalyvių skaičius: 700

Svetainė: www.deceuninck.com

Bulgarija (Biliana Filipova)

Pavadinimas: **Training of employed – investment in company development**

Laikotarpis: 2008–2009 m. (13 mėnesių)

Biudžetas: 232 223 BGN (118 734 EUR)

Dalyvių skaičius: 254

Svetainė: <http://www.petroil.bg/news.php?id=241>

http://www.az.government.bg/internal.asp?CatID=28&WA=Efunds/OPHRD/AP2101/Menu_AP2101.htm

Vokietija (Peter Meller)

Pavadinimas: **AQUA (Akademikerinnen und Akademiker Qualifizieren sich für den Arbeitsmarkt)**

Laikotarpis: 2006–2010 m.

Biudžetas: 13 000 000 EUR

Dalyvių skaičius: 715

Svetainė: www.obs-ev.de/AQUA

Švietimas ir mokymasis**Rumunija (Monica Stroe)**

Pavadinimas: **PhD scholarships in support of research: competitiveness, quality and cooperation in the European higher education space (ESF grant awarded to The National School of Political and Administrative Studies in Bucharest (SNSPA))**

Laikotarpis: 2008 m. spalio–2011 m. rugsėjis

Biudžetas: 4 215 105 RON

Dalyvių skaičius: 40 studentų doktorantų

Suomija (Harri Haanpää)

Pavadinimas: **Projektas MEDA (verslumas medijos srityje)**

Laikotarpis: 2005 m. gegužė–2007 m. gruodis

Biudžetas: 597 470 EUR

Dalyvių skaičius: 64

Portugalija (Maria Balbina Soares Melo Rocha)

Pavadinimas: **Plano de Formação da Forestis – Plano de Formação para a Gestão Sustentada**

Laikotarpis: 2004 m. gegužė–2007 m. gruodis

Biudžetas: 737 175,35 EUR

Dalyvių skaičius: 865

Svetainė:

<http://www.forestis.pt/default.aspx>

Italija (Simone Rossi)

Pavadinimas: **Bando Assegni di Ricerca finalizzato al miglioramento delle risorse umane nel settore della ricerca e dello sviluppo tecnologico POR Umbria Ob.3 2000–2006**

Laikotarpis: Bendrasis projektas pradedo 2007 m. vasarį ir baigėsi 2008 m. spalį (projektas buvo įtrauktas į programą anksčiau – 2006 metais, ir jis finansuotas iš 2000–2006 m. ESF fondų).

Biudžetas: 1 825 503,99 EUR

Dalyvių skaičius: 214

Svetainė: www.ilpontesuldistretto.it

Lietuva (Nedas Jurgaitis)

Pavadinimas: **MOKOM**

Laikotarpis: 2005 m. kovas–2008 m. vasaris

Biudžetas: 1 506 411 LTL

Dalyvių skaičius: 610

Danija (Mogens Lausen)

Pavadinimas: **Verslumo kursai**

Laikotarpis: 2004 m. pavasaris

Biudžetas: 50 000 DKK

Dalyvių skaičius: 28

Svetainė: www.cfe.au.dk

Socialinė įtrauka**Slovėnija (Jana Urbanija)**

Pavadinimas: **Project learning for young adults (Jaunų suaugusiųjų mokymosi projektas) – PLYA**

Laikotarpis: 2004–2006 m.

Biudžetas: Visas biudžetas – 270 000 EUR; iš dalies finansuojama ESF – 195 000 EUR.

Dalyvių skaičius: 400

Svetainė: <http://www.euskladi.si/>

<http://www.mss.gov.si/>

Graikija (Christos Giannakopoulos)

Pavadinimas: **Training in basic ICT skills (cycle I)**

Laikotarpis: 2003 m. birželis–2003 m. gruodis

Biudžetas: visas finansavimas – 18 152 216,32 EUR, ESF indėlis – 13 614 162,20 EUR.

Dalyvių skaičius: 20 000 (18 000 iš socialiai pažeidžiamų grupių, 2 000 karių).

Svetainė: www.esfhellas.gr
www.eyekt.gr

Italija (Fiorella)

Pavadinimas: **Servizi itineranti inserimento donna (SIID I/II)**

Laikotarpis: 2005 m. balandis–2006 m. rugsėjis/2006 m. spalio–2007 m. gruodis

Biudžetas: 239 500 EUR / 236 000 EUR

Dalyvių skaičius: 283 / ±500

Svetainė: <http://www.siid2.it/>

Jungtinė Karalystė (Allan McGinlay)

Pavadinimas: **Life Coaching Project**

Laikotarpis: 2006 m. sausis–2007 m. kovas

Biudžetas: visos projekto išlaidos – 413 140 GBP, iš kurių 178 499 GBP gauta iš Europos socialinio fondo.

Dalyvių skaičius: iš viso – 44 dalyviai, 25 iš jų gavo Europos socialinio fondo paramą.

Svetainė: <http://www.thewisegroup.co.uk/content/default.asp>

Slovakija (Mário Greško)

Pavadinimas: **EQUAL – Centre of social-rehabilitation and information services for people with hearing disabilities**

Laikotarpis: 2005 m. kovas–2008 m. liepa

Biudžetas: 199 163,52 EUR

Dalyvių skaičius: Dalyvių skaičius (suplanuotasis / realusis: veikloje dalyvavusių žmonių skaičius – 30/71, kvalifikuotų darbuotojų ir viešojo įdarbinimo ir kitų įdarbinimo tarnybų – 15/26, į neįgalųjų žmonių grupių mokymo projektus įtrauktų asmenų skaičius – 80/97.

Svetainė: www.sppn.sk

Švedija (Anne-Lie Thuveesson)

Pavadinimas: **Sustainable Health**

Laikotarpis: 2005 m. kovas–2007 m. birželis

Biudžetas: 18 851 000 SEK (1 709 991 EUR)

Dalyvių skaičius: 200

Svetainė:

<http://www.anneliesost.com/3.html>

Kova su diskriminacija**Estija (Messurme Pissareva)**

Pavadinimas: **The integration of non – Estonians into the labour market**

Laikotarpis: 2004 m. rugsėjis–2005 m. gruodis

Biudžetas: 3 360 089 EEK (ESF – 2 517 146)

Dalyvių skaičius: 242 ne piliečiai, kurių amžius 16–63 m.

Svetainė: www.sm.ee/esf2004

Airija (Serge Mbami)

Pavadinimas: **Supply Chain Logistics Administrator traineeship**

Laikotarpis: 2007 m.

Biudžetas: kursų biudžetas buvo 129 025 EUR, iš viso besimokantiejiems sumokėta 116 242 EUR pašalpų forma.

Dalyvių skaičius: 16 dalyvių, iš jų 14 rado

su logistika susijusį darbą baigę kursus.

Svetainė: www.fas.ie

Ispanija (Amparo Navaja Maldonado)

Pavadinimas: **ACCEDER – Fight discrimination against the Roma community**

Laikotarpis: 2000–2007 m. (1-asis etapas) ir 2008–2013 m. (2-asis etapas)

Biudžetas: 2000–2006 m. – 57 mln. EUR, 2008–2013 m. – 41 mln. EUR.

Dalyvių skaičius: 40 743 (iki 2007 m.)

Svetainė: <http://www.gitanos.org/acceder>

Švedija (Abshir Mohamed Abukar)

Pavadinimas: **UP New City**

Laikotarpis: 2005–2007 m. (pradėtas iš naujo 2008–2010 m., dabar pavadintas „New City“)

Biudžetas: 2,5 mln. EUR

Dalyvių skaičius: apie 2 000

Svetainė: www.drommarnashus.se/newcity

Nyderlandai (Khadija Majdoubi)

Pavadinimas: **VONK**

Laikotarpis: 2005 m. lapkritis–2007 m. gruodis

Biudžetas: 382 438 EUR

Dalyvių skaičius: apie 1 000 moterų

Svetainė: <http://www.vonkzeeburg.nl/>

Vokietija (Cornelia Schultheiss)

Pavadinimas: **Human Venture II (projekta sukūrė ir įvykdė Berlyno techninio universiteto (TU Berlin) verslumo skatinimo agentūra (Gründungsservice))**

Laikotarpis: 2006–2008 m.

Biudžetas: 611 000 EUR

Dalyvių skaičius: 313

Svetainė: www.gruendung.tu-berlin.de

Europos Komisija

GALIMYBĖ PAKEISTI GYVENIMĄ. ES investuoja į žmones per Europos socialinį fondą

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras

2009 – 146 p. – 24 x 24 cm

ISBN 978-92-79-12681-9

doi:10.2767/26976

Ką iš tiesų ES gali pasiūlyti piliečiams? Vienas atsakymas į klausimą yra Europos socialinis fondas (ESF), kasmet investuojantis į maždaug 10 milijonų žmonių visose 27 valstybėse narėse. Šioje knygoje pateikiamos 54 žmonių – po du iš kiekvienos valstybės narės, – kurie pasinaudojo ESF finansuojamų iniciatyvų galimybėmis, istorijos. Buvo kalbinti visų amžiaus grupių moterys ir vyrai nuo paauglių iki pensininkų iš kiekvienos Europos Sąjungos valstybės, tiek miesto, tiek ir kaimo vietovių.

Šis leidinys yra išspausdintas visomis oficialiosiomis ES kalbomis.

Kaip įsigyti ES leidinių?

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- knygyne, nurodę leidinio pavadinimą, leidėją ir (arba) ISBN kodą;
- tiesiogiai iš mūsų platintojų. Jų adresus rasite tinklavietėje: <http://bookshop.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- Europos Komisijos atstovybėse arba delegacijose. Jų adresus rasite tinklavietėje: <http://ec.europa.eu> arba sužinosite kreipęsi faksu: +352 2929-42758.

Jūs domina Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato **leidiniai**?

Jų galite atsisiųsti arba nemokamai užsiprenumeruoti internete:

<http://ec.europa.eu/social/publications>

Be to, esate kviečiami užsiregistruoti ir gauti nemokamą Europos Komisijos elektroninį naujienlaiškį *Socialinė Europa*:

<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

Daugiau informacijos apie Europos socialinį fondą galite rasti adresu:

<http://ec.europa.eu/esf>

